

শ্রীৰাম-কীৰ্ত্তন ।

বা

অনন্ত ৰামায়ণ ।

DISTRICT LIBRARY
(HEM BARUA COLLECTION)
TEZPUR.

অনন্ত ঠাকুৰ আতা দ্বাৰা

বিৰচিত ।

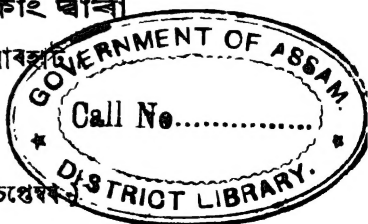
সম্পাদক

শ্রীহৰিনাৰায়ণ দত্ত বৰুৱা ।

বৰকটকী কোং দ্বাৰা

প্ৰকাশিত—যোৰহাট

(১২২৫ চন—চেপ্তেম্বৰ)

বেচ ডেৰ টকা ।

প্রকাশক —
বৰকটকী কোং
যোৰহাট—আসাম ।

কাত্যায়নী প্রেছত
শ্রীবাজেন্দ্রল' ৭ সৰকাৰ
ঘাৰা ছাপা হ'ল ।
৩৯/১ নং শিবনাৰায়ণ দাস ৰো.
কলিকাতা ।

শ্ৰীৰাম কীৰ্ত্তন সম্বন্ধে কবলগা ।

—:০:—

এই পুথিখন আসামৰ সকলো জিলাতে পোৱা যায় ।
উত্তৰ লক্ষ্মীমপুৰত ইয়াৰ প্ৰচাৰ আটাইতকৈ বেছি যেন
লাগে । লক্ষ্মীমপুৰ আৰু নগাৱ'ৰ বৰদোৱা অঞ্চলত বহুত
নাম-লগাওঁতাই এই পুথিৰ পদ মুখস্থ ৰখা আৰু নাম-
প্ৰসঙ্গত ইয়াৰ পদ দিয়া দেখা যায় । কিন্তু বৰ আচৰিত
কথা যে, ৰায় চাহেব দীনেশচন্দ্ৰ সেন মহাশয়ে তেখেতৰ
“বঙ্গভাষা ও সাহিত্য” নামৰ গ্ৰন্থত এই পুথিৰ নাম “অনন্ত
ৰামায়ণ” দি নানা কল্পনাৰ অৱতাৰণা কৰি পুথিখন বঙ্গভাষাৰ
বুলি প্ৰমাণ কৰিবলৈ বিচাৰিছে । অৱশ্যে তেখেতৰ এটা
অনুমান কিছু ঠিক হৈছে “আমৰা এই পুস্তকেৰ প্ৰণেতাকে
বঙ্গৰ পূৰ্ববাস্তৱ সীমাগুস্থিত কোন পল্লীৰ অধিবাসী বলিয়া
গ্ৰহণ কৰিতে পাৰি ।”

গ্ৰন্থকৰ্ত্তাই গ্ৰন্থৰ ভিতৰেদি এইদৰে নিজৰ পৰিচয়
দেছে :—

এতেকে অৱজ্ঞা কাকো কৰিবে উচিত নহে

শুনা কৃষ্ণ দাসৰ চৰিত্ৰ ।

যশ চন্দ্ৰ থা' যে ভূঞা আছিল প্ৰখ্যাত বৰ

সদায় ধন্যত যাৰ চিত্ত ॥১০২৫

তাহান কনিষ্ঠ ভাই শ্বকবি যে গিৰি

খ্যাতি তান পুত্ৰ যত্ন হয় ।

শঙ্কৰ ভাতৃ পৌত্ৰী নামে বিষ্ণুপ্ৰিয়া শাস্ত্ৰী

বিহাইলগু যত্ন শুভনয় ॥

তান গৰ্ভে ভৈলোঁ জাত মুহিকোল আমি খ্যাত

পৰম মুকুখ মুঢ়মতি ।

তথাপিতো ইটো কাজ কবাইলন্ত বঘুৰাজ

ক্ষমিয়োক সমাজে সম্প্ৰতি ॥১০২৬

ওপৰৰ পদবপৰা আমি গ্ৰন্থকৰ্ত্তাৰ এই পৰিচয় পাওঁ—

যশ চন্দ্ৰ খাঁ ভূঞা - শ্বকবি গিৰি

যত্নগিৰি ভাৰ্য্যা বিষ্ণুপ্ৰিয়া

(শ্ৰীশ্ৰীশঙ্কৰ ভাতৃ পৌত্ৰী)

অনন্ত

অলপতে আমাৰ হাতত “কালশিলা” গোসাঁইৰ চৰিত
পুথিখন পৰিছে। তাত সিবিলাকৰ উপৰি পুৰুষ সম্বন্ধে
তলত দিয়াবদৰে আছে :—

বাজধৰ

১। সূৰ্য্যবড় ২। জয়ন্তা ৩। মাধৱ ৪। হলায়ুধ

কুশম্ভৰ

মাধবীদলৈ

শ্ৰীশঙ্কৰ

বতিকান্ত ওৰফে হাখীয়াদলৈ (হাখীয়া)

বামচন্দ্ৰ

দুহিতা বিষ্ণুপ্ৰিয়া স্বামী যত্নগিৰি

চৰিত্ত এইদৰে আছে :—

যশ চন্দ্ৰ থাঁ যে আছিলন্ত ভূঞা
 দৰ্বৰগুণে অনুপাম ।
 তাহান কনিষ্ঠ ভাই মহাশিষ্ট
 যাৰ লুকাইগিৰি নাম ॥
 তাহান তনয় যদু সুধাশয়
 গুণৰ নাহিকে অন্ত ।
 শ্ৰীভাগৱত টীকায়ে সহিতে
 কণ্ঠত সদা বসন্ত ॥
 শঙ্কৰ দেৱৰ ভাতৃ যে কনিষ্ঠ
 হাথীয়াদলৈ খ্যাত ।
 নামে বতিকান্ত পৰম মহন্ত
 মহন্তৰ সমজ্যাত ॥*
 তাহান তনয় আতি শুভানয়
 ৰামচন্দ্ৰ নাম ভৈলা ।
 জীউখানি মাত্ৰ জন্মিল তাহাৰ
 এতেকে বৈকুণ্ঠে গৈলা ॥

* পৰম শ্ৰদ্ধাস্পদ শ্ৰীযুক্ত লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা মহাশয়ে
 বতিকান্তৰ পুত্ৰ হাথীয়া বা হাথীয়া লিখিছে (শ্ৰীশঙ্কৰদেৱ
 আৰু শ্ৰীমাধৱদেৱ ১০ পৃঃ) ; আমি উল্লেখকৰা পদমতে
 বতিকান্তৰ অপৰ নাম হাথীয়া দলৈ ।

নাতিনী খানিক বতিকাস্ত্রদেৱে
তুলিলন্ত স্নেহ কৰি ।

শুকাইৰ পুত্ৰক যত্নক আনিয়া
বিহাইলা যত্ন কৰি ॥

তানে গৰ্ভে জাত তিনি পুত্ৰ খ্যাত
বিষ্ণুৰ সেৱক ভৈলা ।

চিদানন্দ নিত্য। নন্দ কনিষ্ঠৰ
হৃদয়ানন্দ নাম থৈলা ॥

* * * *

হৃদয়ানন্দক অনন্ত বোলয়
সৰ্ববশুণে অনুপাম ।

বাৰাদিৰ হস্তে উজানে আসিয়া
কৈলা আৰু নানা কাম ॥

তেহো থে আসিয়া মায়াৰাজ্যত
কালশিলা গ্ৰামে বৈলা ॥

অতি ভয়ানক বিলখান তাত
সেহি নামে গ্ৰাম ভৈলা ॥

* * * *

প্ৰেমলতা আৰু বাম যে কীৰ্ত্তন
ছই শাস্ত্ৰ কৰিলন্ত ।

সেহি কাৰণত কালশিলা সত্ৰে
অত্ৰাপি কীৰ্ত্তি বৈলন্ত ।

চৰিতত লিখা শুকাইগিৰিকেই গ্ৰন্থকৰ্ত্তাই লিখা সুক-
বিগিৰি বুলি ধৰিলে, চৰিত পুথিৰ লগত গ্ৰন্থকৰ্ত্তাৰ লিখা
কথা মিলি যায়। গ্ৰন্থকৰ্ত্তাৰ অন্য নাম হৃদয়ানন্দ বুলিও
গ্ৰন্থৰ বহুত ঠাইত নিজে উল্লেখ কৰিছে :—

৬৬৩ পদ— বামৰ চৰিত্ৰ শুনা সবে মন কৰি।

কহয় হৃদয়ানন্দে বোলা হৰি হৰি ॥

৮৩৭ পদ— কায়স্থ হৃদয়ানন্দে কয়।

শুনিয়োক সভাসদ চয় ॥

বাম কথা সংসাৰৰ সাৰ।

জানি বাম বোলা বাৰম্বাৰ ॥

পুথি বচনাৰ শকটো গ্ৰন্থত এইদৰে লিখা আছে :—

অশ্বমুনি বাণ চন্দ্ৰ শকত।

আত্মাণ দ্বিতীয়া শুক্ল পক্ষত ॥

ত্ৰীৰাম কীৰ্ত্তন তৈল উপসাম।

অনন্তে কহে বোলা বাম বাম ॥

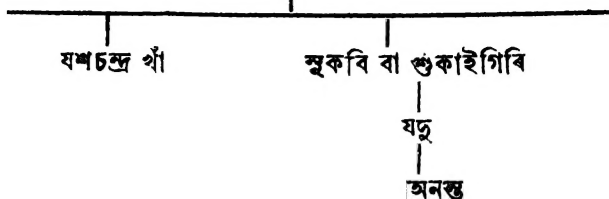
অশ্ব—৪ ; মুনি—৭ ; বাণ—৫ ; চন্দ্ৰ ১ ;

প্ৰাচীন নিয়ম মতে অঙ্ক কেইটা ওভোতাই দিলে ১৫৭৪
হয় ; এয়ে পুথি লিখাৰ শক। ত্ৰীশ্ৰীশঙ্কৰদেৱ ১৪৯০ শকত
প্ৰয়াণ কৰে ; গতিকে শুক্লৰ প্ৰয়াণৰপৰা গ্ৰন্থ বচনাৰ
সময়লৈ ৮৪ বছৰ। অনন্ত আতাৰ পিতৃদেৱতা যদুদেৱে
ধৰ্ম্মগ্ৰহণ কৰা সম্বন্ধে চৰিতত এইদৰে আছে :—

বামৰায় জ্ঞান দিলা ব্রাহ্মণক যাই ।
 কুঁজী-দেউৰাৰ মৰ্যো বুঢ়াৰ্থাৰ ঠাই ॥
 সিয়ো দোপদৰে আমি বাদ কৰোঁ যাই ।
 বুঢ়াৰ্থাৰ আগে বাদ হোক শাস্ত্ৰ চাই ॥
 হেন শুনি মুনি সবে গৈলা সমদলে ।
 বহুবিপ্ৰে বন্ধি হাই মাৰিবোহু বোলে ॥
 * * * * *
 শঙ্কৰৰ তেজশ্মিয়ে সবে বোবা ভৈলা ।
 চাৰি যুগে চাৰি ধৰ্ম্ম বত্নাকৰে কৈলা ॥
 * * * * *
 কলিৰ যুগৰ ধৰ্ম্ম বাম নাম খানি ।
 বত্নাকৰে কহিলন্ত শঙ্কৰৰ ধ্বনি ॥
 বুঢ়া থাঁও দেখি বৰ আনন্দিত ভৈলা ।
 বুঢ়াৰ্থাৰ নাতিতেসে ধৰ্ম্মক থাপিলা ॥
 সভা মধ্যে শিৰে ধোপ* যত্নদেউক দিলা ।
 বাদে জিনি ধৰ্ম্ম থাপি প্ৰকাশ কৰিলা ॥ (শঙ্কৰ)
 বিষ্ণুপ্ৰিয়া দুহিতুক যত্ন দেউক দিলা ॥

এই পদৰ লগত ওপৰৰ কথাৰ সামঞ্জস্য ঘটালে দেখা
 যায়—বুঢ়াৰ্থা ভূঞা গ্ৰন্থকৰ্ত্তাৰ প্ৰপিতামহ ; যত্ন বুঢ়াৰ্থাৰ
 নাতি, তেওঁ শূকবি বা শুকাইগিৰিৰ পুত্ৰ । শুকাইগিৰি
 যশচন্দ্ৰৰ্থাৰ ভয়েক (১০২৬ পদ—শ্ৰীৰাম কীৰ্ত্তন) । অৰ্থাৎ
 এনে হব -

বুঢ়াখাঁ ভূঞা

যতুক আতিয়েক বুঢ়াখাঁ ভূঞাৰ দোপদৰত অৰ্থাৎ মেলচৰাত শ্ৰীশঙ্কৰে ধৰ্ম দিযে। যতুৰ তৃতীয় পুত্ৰ অনন্ত বা হৃদয়ানন্দ ; এৰাই শ্ৰীৰাম কীৰ্ত্তন লিখিছিল।

বংশাৱলীমতে টেম্বুৱানি বন্ধত শ্ৰীশঙ্কৰ থাকোঁতেই কুঁজী আৰু দেউৰা বিলৰ মাজত থকা বুঢ়াখাঁৰ দোপদৰতে যতুয়ে ধৰ্ম লোৱা বুজা যায় ; ইয়াক সত্য মানিলে যতুৱে ১৫১৬ বছৰতে ধৰ্মলোৱা হয়।

তত্পৰি অনন্ত আতাক যতুৰ শেষ বয়সৰ সন্তান ধৰিব লাগিব। তেওঁৰ জন্ম বৰপেটাৰ ওচৰৰ বাৰাদি বা তাৰ কাষৰ কোনো ঠাইত। শ্ৰীশঙ্কৰ গুৰু ভটিয়াই যাওঁতে

* শ্ৰীশঙ্কৰে টেম্বুৱানি পৰিত্যাগ কৰা বয়স ৬০ বছৰ ধৰিলে সেই সময়ৰপৰা শ্ৰীৰাম কীৰ্ত্তন ৰচনা কৰাৰ সময় $৬০ + ৮৪ = ১৪৪$ বছৰ হয়। কুলপঞ্জী মতে এইখিনি সময়ত চাৰি পুৰুষ পৰে ; কিন্তু নিয়ম মতে পাঁচ পুৰুষ পৰিলে একো আশঙ্কাৰ বিষয় নাথাকে।

যত্নও লগত গৈছিল আৰু গুৰুৰ সঙ্গত কাল কটাইছিল। অনন্তু আতা ডেকা কালত বোধকৰে। ‘চতুৰ্ভুজ ঠাকুৰৰ পত্নী আই লক্ষী বা কনকলতা আই উজাই আহি বৰদোৱা সংস্কাৰ কৰাৰ সময়তে লগতে নগাৱলৈ আহিছিল আৰু মায়াং অঞ্চলত ধৰ্ম্মপ্ৰচাৰ কৰিছিল। তেৰাই কালশিলা সত্ৰ পাতে আৰু একেবাৰে শেষ বয়সত শ্ৰীৰাম কৰ্ত্তন লিখে। ইয়াৰ আগত “প্ৰেমলতা”[†] গ্ৰন্থ ৰচনা কৰে। চৰিত্ৰ মতে অনন্তু আতাক আহোম ৰাজে সম্ভৱতঃ শিৱসিংহে দগুৱাত মাটি দিওঁ বুলিছিল, তেৰাই গ্ৰহণ নকৰিলে। পাচত তেৰাৰ পুত্ৰ ভুবনেশ্বৰ দেৱে ৰাজেশ্বৰ সিংহৰপৰা মাটি আৰু ভকত গ্ৰহণ কৰে।

কালশিলা আসাম বেঙ্গল বেলৰ ধৰমতুল ফেচনৰ ৬ মাইল উত্তৰ পূবে। বৰ্ত্তমানেও এই সত্ৰ আছে। অনন্তু আতাৰ বংশধৰ এই কালশিলা, বৰঙ্গাবাৰী, তামুলীবাৰী আৰু তৰাবৰী নামে ঠাইত বাস কৰে। ভুবনেশ্বৰ দেউক ৰাজেশ্বৰ সিংহ ৰজাই ৭০০ পুৰা ধৰ্ম্মোত্তৰ মাটি দিছিল; মৰানৰ উৎপাতত তামৰ ফলি হেৰায়। জীউৰাম আতাৰ দিনত ধৰ্ম্মোত্তৰ মাটি খাৰিজ হৈ কেৱল ২৪২/১২ লোচা মাটি থাকে।

[†] এই পুথি আমি বিচাৰিব ধৰিছোঁ।

শ্রীৰাম কীৰ্ত্তনৰ মূল ক'ত ? গ্ৰন্থ কৰ্ত্তাই লিখিছে :—

সাতকাণ্ড ৰামায়ণ বাগ্মীকিৰ কৃত ।

তাৰ সাৰ উদ্ধাৰিয়া কৰিলা বিদিত ॥

ৰামায়ণ চন্দ্ৰিকা থৈলন্ত তাৰ নাম ।

কলাপ চন্দ্ৰ যে দ্বিজ মহন্ত উপাম ॥৬

তাৰ সাৰ অৰ্থ কাটি কি কৈবো অধিক ।

উপযুক্ত নহো মই জ্ঞানতো অল্লিক ॥

তথাপিতো হৃদি গুৰু দেৱ অনুগ্ৰহে ।

তাৰ অৰ্থ যেন পাওঁ কহিবো সংগ্ৰহে ॥৭

কীৰ্ত্তনৰ ছন্দে আৰু বচিবো পয়াৰ ।

শ্রীৰাম কীৰ্ত্তন নাম জানিবা ইহাৰ ॥

এতেকে শ্রীৰাম কীৰ্ত্তনৰ মূল “ৰামায়ণ চন্দ্ৰিকা।” ইয়াক কলাপ চন্দ্ৰ দ্বিজে লিখিছিল। অনন্ত আতাই ৰামায়ণ চন্দ্ৰিকাকে কীৰ্ত্তনৰ ছন্দত ভাজিছিল। পুথিখন পঢ়িলে বুজিব পাৰি, তেবাই পুথিৰ অনুবাদ কৰা নাই ; তাৰ ছাঁ লৈ ৰামায়ণক অসমীয়া সাজ পাৰ দি কীৰ্ত্তনৰ ছন্দেৰে বচনা কৰিছিল। সুৰ কীৰ্ত্তনৰ দেখি বোধ কৰে। তেবাই তাৰ নাম শ্রীৰাম-কীৰ্ত্তন ৰাখিছিল।

কলাপ চন্দ্ৰ দ্বিজ কোন ?

ৰামানন্দে লিখা গুৰু চৰিতত পোৱা যায়—শ্রীশঙ্কৰন পিতামহ ৩সূৰ্য্যবৰে শ্রীশঙ্কৰক লিখা-পঢ়া শিকাবলৈ পোনতে যি জনা গুৰুৰ ওচৰলৈ নিছিল তেওঁৰ নাম কলাপ

কেশবী আছিল। এই কলাপ কেশবীয়েই কলাপ চল
 দ্বিজ বুলি অনুমান কৰাটো বোধ কৰে। কুল মহব।

কলাপ কেশবী নামে এক ওজ।

অষ্টম্ভু সেহি গ্রামত।

আগত শঙ্কৰ পাছে সূৰ্য্যস্বৰ

ভৈলা তান গুহাগত ॥

শ্ৰীবাম কীৰ্ত্তন, কীৰ্ত্তনৰ ভাল মানত বচনা কবিলেও
 শঙ্কৰ লালিত্যত সমান শৰীৰ পোৱা অসম্ভৱ। তদুপৰি
 স্বামায়ণ এটা ঐতিহাসিক ঘটনা; শ্ৰীমদ্ভাগৱত হিন্দুৰসৰ্বস্ব
 ভক্তিপূৰ্ণ মহাগ্ৰন্থ, কাজে কাজেই শঙ্কৰ কীৰ্ত্তনৰ প্ৰভাৱত
 শ্ৰীবাম কীৰ্ত্তন জন্ম পৰি আছে।

শ্ৰীবাম কীৰ্ত্তনক শিশু পাঠ্য কবিতা দিব পাৰি। ইয়াৰ
 ভাষা অতি সহজ আৰু যদিও ই অতি সংক্ষিপ্ত বাসায়ণ,
 তথাপি আবশ্যকীয় চৰিত্ৰ ইয়াৰপৰা এটাও বাদ পৰা নাই
 বুলিব পাৰি।

পূব কালাহুচি, কাশ্মৰণ }
 ২৫ আখৰ }
 ৪৭৬ শব্দবান্ধা। }

বিনীত—

শ্ৰীহৰিনামমালা দত্ত বৰুৱা।

বাম-বাজা।

K. M. P

PLEASE HANDLE THE BOOK CAREFULLY.

শ্রীৰাম-কীৰ্ত্তন ।

বন্দনা ।

ৰামং লক্ষণং পূৰ্ব্বজং বধুবৰং সীতাপতিং সুন্দৰং ।
কাকুংস্থং কৰণাময়ং গুণনিধিং বিপ্র-প্ৰিয়ং দাৰ্শনিকং ॥
ৰাজেন্দ্ৰং সত্যসন্ধং দশবথতনয়ং শ্ৰামলং শাস্ত্ৰমূৰ্ত্তিঃ ।
বন্দে লোকাভিৰামং বধুকুলতিলকং বাঘৰং বাঘৰাৰিঃ ॥

ঘোষা ॥ জয় ৰাম বধুপতি বাঘৰ যুবাৰি
পাশিলেঁ । শৰণ নাথ নিয়োক উদ্ধাৰি ॥

পদ ।

জয় জয় জয় ৰামচন্দ্ৰ দেৱ-হৰি ।
জয় জয় বধুকুল তিলক মূবাৰি ।
জয় সীতা-পতি গতি মাত্ৰ প্ৰাণ-পতি ।
জয় যাৰ নামে কৰে অগতিৰো গতি ॥১
জয় দুৰ্ব্বাদল শ্যাম ৰাম পূৰ্ণ-কাম ।
তুৱা পাদ-পদ্মে কৰোঁ অলেখ প্ৰণাম ॥

DISTRICT LIBRARY
MEM RARIA COLLECTION

জগত কাৰণ নমোঁ জগত তাৰক ।
 ভকত বান্ধৱ পশু-পক্ষী নিস্তাৰক ॥২
 হৃদয়ৰ বন্ধু দেৱ বাম গুণ-নিধি ।
 ছয়োক প্ৰসন্ন কৰিয়োক সৰ্ববিসিদ্ধি ॥
 তযু গুণ নাম কিছু বৰ্ণাইবাক চাওঁ ।
 হৃদয়ৰ বন্ধু যাৰ কৃপা-লেশ পাওঁ ॥৩
 নমোঁ নমোঁ শ্ৰীশঙ্কৰ তুমি পূৰ্ণকাম ।
 কীৰ্ত্তনৰ ছন্দে বিৰচিলা গুণ-নাম ॥
 তুমি ঈশ্বৰৰ কৰ্ম্মে মোৰ মন ভৈল ।
 যেন ব্ৰহ্ম-বধীয়ে স্বৰ্গক আশা কৈল ॥৪
 তথাপিতো তযু কৃপা যি জনে পায় ।
 তাৰ বাঞ্ছা সিদ্ধি হৈবে কি কৈবে লাগয় ॥
 তুমি কৃপাময় মোত ছয়োক প্ৰসন্ন ।
 আবে শুনিয়োক সভাসদ যত জন ॥৫
 সাতকাণ্ড বামায়ণ বাল্মীকিৰ কৃত ।
 তাৰ সাৰ উদ্ধাৰিয়া কৰিলা বিদিত ॥
 বামায়ণ চন্দ্ৰিকা থৈলন্ত তাৰ নাম ।
 কলাপ চন্দ্ৰ যে দ্বিজ মহন্ত উপাম ॥৬
 তাৰ সবে অৰ্থ মই পাইবো কিবাধিক ।
 একে শূদ্ৰ জাতি আৰো বুদ্ধিত অল্লিক ॥
 তথাপিতো হৃদিশ্বৰ দেৱ অনুগ্ৰহে ।
 তাৰ অৰ্থ যেন পাওঁ কহিবো সংগ্ৰহে ॥৭

কীর্তনৰ ছন্দে আৰ বচিবো পয়াৰ ।
 শ্ৰীৰাম কীর্তন নাম জানিবাহা আৰ ॥
 শ্ৰীনাৰায়ণ-নাভি-পদ্মত সাক্ষাত ।
 সৃষ্টি কাৰ্য্যে ব্ৰহ্মাদেৱ আসি ভৈল জাত ॥৮
 তান পুত্ৰ ভৈলন্ত মৰীচি অনুপাম ।
 মৰীচিৰ পুত্ৰ যে কাশ্যপ অনুপাম ॥
 কাশ্যপৰ পুত্ৰ বশন্ত সূৰ্য্য ভৈলা ।
 আন্ধদেৱ মনু আসি তাস্তে উপজিলা ॥৯
 মনু-পুত্ৰ সৃজান্ত ইক্ষ্বাকু মহাবাজা ।
 তান বংশে ৰাজা ছয়া পালিলন্ত প্ৰজা ॥
 দুইধিক ত্ৰিংশতি পুৰুষ অনন্তৰে ।
 ভৈলা দশবথ অজ নৃপতিৰ ঘৰে ॥১০
 দশবথ সম ৰাজা নাই ত্ৰিভুবনে ।
 দেৱক ৰাখিলা অশ্বক জিনি ৰণে ॥
 শনিৰ দৃষ্টিত যিটো নভৈলন্ত মাৰ ।
 একে ৰথে শাসিলন্ত সমস্ত সংসাৰ ॥১১
 তেহোঁ বিয়া কৰিলন্ত সাত শ স্ত্ৰন্দৰী ।
 তাসম্বাতে শ্ৰেষ্ঠা ভৈলা তিনি পুটেখৰী ॥
 কৌশল্যা সূমিত্ৰা কৈকেয়ী যাহ নাম ।
 ৰমিলন্ত মহাৰাজা পুৰি মন কাম ॥১২
 বলে বীৰ্য্যে ঐশ্বৰ্য্যে ইন্দ্ৰিয়োঁ সম নয় ।
 কোন জন নাহি তাক্ সমুখ হাৰ য ॥

সৰ্ব্ব সুখে বহে বাজা নাৰীৰ সঙ্গত ।
 বতি সুখে দশবথ তৈলা উনমত ॥১৩
 নাহিকে প্রজাৰ সুখ-দুখ বিচাৰণ ।
 অনাবৃষ্টি দুৰ্ভিক্ষে পীড়িত প্রজাগণ ॥
 হেন দেখি দেৱঋষি চিন্তি প্রজা হিত ।
 বাজাৰ স্থানক গৈলা তড়িত গতিত ॥১৪
 দেখি বাজা অৱনতে ছয়া মূঢ় ভাৱে ।
 পাদ্যে অৰ্ঘ্যে পূজিলা ঋষিৰ দুই পাৱে ॥
 বাজাক সম্মুখি মুনি বুলিলা বচন ।
 সূৰ্য্য বংশী বাজা তুমি বঘুৰ নন্দন ॥১৫
 প্রজাহিত নিচিন্তি গৃহত সৰ্বদায় ।
 বতি বঙ্গ কৰি থাকা যেন মুঢ় প্ৰায় ॥
 পঞ্চম বংশৰ নাই বাজ্যে বৰিষণ ।
 ক্ষুধায় পীড়িত প্রজা কৰয় ক্ৰন্দন ॥১৬
 মিহেতু শনিৰ দৃষ্টি ভৈল ৰোহিণীত ।
 এতেকে দুখিত প্রজা চিন্তিয়োক হিত ॥
 এহি বুলি নাৰদ গৈলন্তু স্বৰ্গ পথ ।
 হেন শুনি চিন্তাৱিষ্ট তৈলা দশবথ ॥১৭
 কহে কৃষ্ণ চৰণে অনন্ত মুঢ়মতি ।
 বোলা বাম বাম সবে হৌক সদগতি ॥১৮

(৫)

ঘোষা ॥

ত্ৰাহি বাম, কৰা কুপা কমল লোচন ॥

পদ ।

পাচে বথে চৰি দণবথ ।

ধৰিলা দক্ষিণ দিশ পথ ॥

ঘোৰ বনে ভৈলা পয়োসাৰ ।

নাহি যাত লোকৰ সঞ্চাৰ ॥১৯

সেহি বনে এক বৃক্ষ আছে ।

তাৰ তলে বহিলন্তু পাছে ॥

সেহি বৃক্ষে দুই পক্ষী বহে ।

অন্তো অন্তে দুয়ো কথা কহে ॥২০

ইটো বনে নিমিলে আহাৰ ।

গুচি আসা যাওঁ দেশান্তৰ ॥

ইদেশৰ দণবথ বাজা ।

নাই অন্ন দুঃখী ভৈল প্রজা ॥২১

নাৰী সঙ্গে থাকে মুঢ়মতি ।

আসা গুচি যাওঁ আন ভিতি ।

এহি বুলি তলে নিবেশিল ।

নৃপতিক আগতে দেখিল ॥২২

পয়োসাৰ—প্রবেশ ।

(৬)

দেখি পক্ষী ভয় ভৈল বৰ ।
হাঁসি ৰাজা দিলন্ত উত্তৰ ॥
একো ভয় নকৰিবি মোক ।
ইটো বন দিলেঁ সবে তোক ॥২৩
দুয়ো পক্ষী থাকা কোতূহলে ।
মিলিব আহাৰ অবিকলে ॥
পক্ষীক নিৰ্ভয় বাক্য বুলি ।
ক্ৰোধে ৰাজা স্বৰ্গে গৈলা চলি ॥২৪
ইন্দ্র আদি দেখি দেৱগণ ।
ভয়ে আতি দিলা সিংহাসন ॥
পূজাৰ সম্ভাৰ ধৰি আছে ।
দেখি ৰাজা বুলিলন্ত পাছে ॥২৫
মোৰ ৰাজ্যে কিসৰ কাৰণ ।
বৃষ্টি নকৰাহা দেৱগণ ॥
শত্ৰু য়েবে মানি আছ মোক ।
এতিপ্পণে যুদ্ধ কৰিয়োক ॥২৬
ৰাজাৰ দেখিয়া ক্ৰোধ মন ।
ইন্দ্রদেৱে বুলিলা বচন ॥
শনিৰ সম্পূৰ্ণ দৃষ্টি ভৈল ।
বোহিণী নক্ষত্রে পীড়ি বৈল ॥২৭

ସି କାରଣେ ତୋମାର ବାଞ୍ଛାତ ।
 ମେଷେ ବୃଷ୍ଟି ନକରେ ସାମ୍ପ୍ରତ ॥
 ଜାନି ଶନି ପାଶେ ଚଲିଯୋକ ।
 ଆମାସାକ କ୍ରୋଧ ତେଜିଯୋକ ॥୨୮
 ହେନ ଶୁନି ବାଞ୍ଛା ତେତିକ୍ଷଣ ।
 ଶନି ଆଗେ ଡିଲ ଉପସନ ॥
 ତେବେନେ ଶନିର ଦୃଷ୍ଟି ଲାଗି ।
 ବନ୍ଧ ଛିଣ୍ଡି ବଥ ଗୈଲ ଭାଗି ॥୨୯
 ତେତିକ୍ଷଣେ ଚେତନ ହରିଲା ।
 ସୁରି ସୁରି ପରିବେ ଲାଗିଲା ॥
 ତ୍ରିଭୁବନେ ନାହିଁ କୋନୋ ଜନ ।
 ଦଶବଥେ କବିବେ ବନ୍ଧନ ॥୩୦
 ସୁରି ଆସେ ଆକାଶ ମଣ୍ଡଳେ ।
 ଉଡ଼ାୟୁ ଦେଖିଲା ସେହି କାଳେ ॥
 ଦଶବଥ ପରେ ପୃଥିବୀତ ।
 ପରିବେ ହୈହୟ ଚୂର୍ଣ୍ଣକୃତ ॥୩୧
 ପୃଥିବୀର ଏକ୍ଷେ ମହାବାୟ ।
 ବାଞ୍ଛିଲେ ଅନେକ ପୁଣ୍ୟ ପାୟ ॥
 ଏହି ବୁଲି ପିଠି ପାତିଲନ୍ତ ।
 ଦଶବଥ ତାତେ ପରିଲନ୍ତ ॥୩୨

কতোক্ষণে লভিলা চেতন ।
 পাচে বাজা বুলিলা বচন ॥
 কিবা মোৰ পিছু পিতামহ ।
 তুমি কোন পক্ষী মোত কহ । ৩৩
 জটায়ু সমস্তে কহিলন্তু ।
 দুইকো দুই সখি কবিলন্তু ॥
 অন্তো অন্তো কবিলন্তু মান ।
 দশবধ যুৰিলন্তু যান ॥ ৩৪
 পুনৰ্ব্বাৰ গৈল শঙ্কিপাশ ।
 দেখি শনি ভৈলা মহাত্মাস ॥
 ইটো কিনো তেজবন্ত জন ।
 মোৰ দৃষ্টিত বহিল জীৱন ॥ ৩৫
 বোলে শনি পাচক যাযোক ।
 শীঘ্ৰে আগ হস্তে শুচিয়োক ॥
 মোৰ দৃষ্টি অতি গুৰুতৰ ।
 মুণ্ড ছিণ্ডি আছে গণেশৰ ॥ ৩৬
 আমি যাতো সূৰ্য্যৰ নন্দন ।
 তুমি সেই কুলে উতপন ॥
 এতেকেসে বহিল জীৱন ।
 কহিয়োক যেন প্ৰয়োজন ॥ ৩৭
 তুমি ছয়া দিব মই বৰ ।
 শীঘ্ৰে বুলিয়োক নৰেশ্বৰ ॥

শুনি বাজা বুলিলন্ত বাণী ।
 বোহিণীৰ দৃষ্টি এৰা জানি ॥৩৮
 মোৰ বাক্যে হোক ববিষণ ।
 শুনি শনি বুলিলা বচন ॥
 এৰিলেঁ। যায়েক নৰেশ্বৰ ।
 শুনি বাজা আসিলা সত্বৰ ॥৩৯
 শনি দৃষ্টি যেখনে এৰিল ।
 মেখে তেতিস্কণে ববিষিল ॥
 জলে ভৰি গৈল পৃথি তল ।
 শস্ত্ৰে পৰিপূৰ্ণ সব স্থল ॥৪০
 খণ্ডি গৈল প্রজাৰ নিকাৰ ।
 কৌতুহল মিলিল বাজাৰ ॥
 এহিমতে আছে নৰেশ্বৰ ।
 শুনিয়েক সভাসদ নব ১৪১
 উনমত্তে হৰি গুণ বড়ে ।
 তাক এবে কোন সাধু নৰে ॥
 পদক নিন্দন কৰা য়েবে ।
 পাষণ্ড মৰ্দন দেখা তেবে ॥৪২
 অস্ত্যজে বচিছে যিটো গীত ।
 তাকে। সবে শুনিতে উচিত ॥
 কহিলন্ত ত্ৰীমন্ত শঙ্কৰে ।
 জানি শুনিয়েক সৰ্ব্ব নৰে ॥৪৩

এতেকে নিন্দন এৰিয়োক ।
মোৰ দোষ সবে ক্ষেমিয়োক ॥
কহয় অনন্ত মুঢ়মতি ।
হৰি হৰি যুযি়ো সম্প্ৰতি ॥৪৪

ঘোষা ॥ হৰি বাম শ্ৰীবাম জয় জয় বাম ॥

পদ ।

আনন্দে আছন্ত দশবথ মহাবায় ।
বশিষ্ঠাদি পাত্ৰগণ সঙ্গত মিলাই ॥
সাতো পৃথিবীৰ সব লন্ত কৰ দণ্ড ।
পুত্ৰৱতে পালন্ত সমন্ত ভূমিখণ্ড ॥৪৫
দুঃখী ভিক্ষু দেশান্তৰী আসে নিবন্তৰ ।
সমন্তকে দান মান কৰে নৃপবৰ ॥
একদিনা ধনু ধৰি ঘোটকত চৰি ।
মৃগয়া কৰিতে ৰাজা গৈলা দড়দড়ি ॥৪৬
সবযু নদীৰ তীৰ বনে পশি ৰায় ।
মাৰিলন্ত অনেক পৱিত্ৰ পশুচয় ॥
সেহিবেলা মহা এক অশ্বায় মিলিল ।
শুনিয়োক যেন মতে ত্ৰাঙ্কণ বধিল ॥৪৭

উভফোল—ফোল (আকোৰা ভাগ) ওপৰৰ ফালে মুখ কৰি
থকা অৰ্থাৎ শৰ থিয় হৈ থকা ।

চাৰিয়ো বিস্তৰ মতে প্ৰবোধ বুলিল ।
 শুনি সীতা গোসাঁনীৰ অগ্নি উথলিল ॥১৫৬
 বন বাস দুখ মাৰ স্মৰি স্মৰি ।
 চাৰিৰো আগত কান্দিলন্ত আতি কৰি ॥
 কতোক্ষণে সীতা দেবী শোক তন্তাইলন্ত ।
 আখি মুখ মুছি তাসম্বাক বুলিলন্ত ॥১৫৭
 কিসক আমাক তোৰা কৰা উতপাত ।
 আৰো কিবা বাঘৰত আছয় সজ্ঞাত ॥
 তান ঘৰে আৰো মই বোলাইবো ঘৰিণী ।
 মোত পৰে তেবে কোন আছে নিলাজিণী ॥১৫৮
 মই নিজ কৰ্ম্ম ভুঞ্জোঁ আন কোন খেদ ।
 তান মোৰ জানা এহিমানৈ পৰিচ্ছেদ ॥
 ইমান দুখত আগি নমৰিলোঁ জানি ।
 ইনাৰ কাটিব স্বামী হাতে খাণ্ডা হানি ॥১৫৯
 আৰ নুবুলিবা বাপু চাৰি হন্তে যাহা ।
 পুনৰ্ব্বাৰ মাতা য়েবে মোৰ মাথা খাহা ॥
 হেন শুনি চাৰি বীৰে মাথা চপৰাই ।
 বামৰ কাৰুণ্য কৈলা বাল্মীকিৰ ঠাই ॥১৬০
 মই ভৈলোঁ জামাই তান সীতা ভৈলা জীউ ।
 যেন তেন মতে আনি ৰাখন্তোক জীউ ॥

শুনিয়া গৈলা চাৰি মহাবল ।
 বামক নমিয়া কৈলা সকল ॥
 সিটো নিশা প্রভু নিদ্রা নগৈলা ।
 তই পুত্র গলে বান্ধি থাকিলা । ৯৬৫
 প্রভাতে বাঘৰে স্নান কৰিয়া ।
 সত্ৰা পাতি বসি আছন্ত চায়া ॥
 বান্ধাকি সীতাক প্রবোধ কৰি ।
 নিলন্ত সত্ৰাক যেন আজুৰি ॥ ৯৬৬
 ঋষিৰ আক্ৰোশে ধীৰে চলন্ত ।
 দেখন্তে লোকে মাৰে লাজ পাস্ত ॥
 বোলোৱা বস্ত্ৰে অঙ্গ ঢাকি জুৰি ।
 প্রতি খোজে ভূত ভাৱে ধৰে বেড়ি । ৯৬৭
 সাতা আসা য়েবে লোকে শুনিল ।
 সমস্ত ৰাজ্য যেন উভটিল ॥
 বোলে শুভদিন আসিল আই ।
 দেৱগাঁ গৈয়া আসা সকলো যাই ॥ ৯৬৮
 কান্দে নৰ-নাৰী অৱস্থা চাই ।
 হৰি হৰি ভৈল কিনো বিলাই ॥
 কাকো ভাল মন্দ নেদি সিদ্ধান্ত ।
 অধোমুখে চলি মাৰ যাহান্ত ॥ ৯৬৯
 নেৰে নৰ-নাৰী সীতাৰ পাশ ।
 এহি মতে পাইল সমাজৰ কাষ ॥

বান্ধীকিক দেখি উঠিল বাম ।
 কবিল। সাদৰে পৰি প্ৰণাম ॥২৬০
 তুলসী আশীৰ্বাদ ঋষি দিল ।
 বাঘৰে দুই হাত পাতি লৈল ॥
 এক ভিত্তি হৈয়া থাকিলা আই ।
 মাথে বস্ত্ৰ দিয়া কাকো নচাই ॥২৬১
 বান্ধীকি বোলন্তু বামৰ আগে ।
 বশিষ্ঠ আদি শুনা মহাভাগে ॥
 জানকীক বুলি প্ৰবোধ বাক ।
 আনিয়া বাঘৰ দিলেঁ। তোমাক ॥২৬২
 যেন লাগে আন্ধ পৰীক্ষা কৰা ।
 কিঞ্চিতে। ছিদ্র নপাইবাহা তোৰা ॥
 স্বপ্নতো নজানে বাঘৰ বিনে ।
 হেনয় শাস্তী নাহি ত্ৰিভুবনে ॥২৬৩
 বাত তুলি বোলোঁ। শুনা সমাজে ।
 কৰোহেঁ। শপত সীতাৰ কাজে ॥
 কোটি জন্মে কৈলো ধৰ্ম্ম যতেক ।
 ইজন্মৰো তপ ব্ৰত প্ৰত্যেক ॥২৬৪
 সব নষ্ট মোৰ হোক এখন ।
 সীতা যে দোষী হোৱে অজ্ঞমান ॥
 তপৰ বলে ভূত ভবিষ্যত ।
 জানোহেঁ। আৰ নাতি ত্ৰৈলকাত ॥২৬৫

সীতা সব শাস্তী ত্রৈলক্যে নাই ।
 কহিলে। বাঘৰ তোমাৰ ঠাই ॥
 যিলাগে পৰীক্ষা কৰিয়ো কাজ ।
 শুনি জয় জয় কৰে সমাজ ॥২৭৬
 বাঘৰে বোলন্তু ঋষিক মাতি ।
 মইতো জানোঁ সীতা শাস্তী আতি ॥
 তথাপি দুৰ্জনে কুবাদ গায় ।
 আবে তাৰ মুখে পৰিল ছাই ॥২৭৭
 জগতে জ্ঞানিল সীতা যিমত ।
 লক্ষ্যক পৰীক্ষা তযু শপত ॥
 এতেকে সীতা সম্বৰিলে। আমি ।
 এহি বুলি পাছে বাঘৰ স্বামী ॥২৭৮
 কাঞ্চন আসন দিলন্তু পাৰি ।
 বসিল। বাল্মীকি ঋষিৰ শাৰী ॥
 পাছে জানকীক বামে চাহিলা ।
 অৱস্থা দেখিয়া মূৰ্ছিত ভৈলা ॥২৭৯
 পৰে নয়নৰ লোতক ঝৰি ।
 বস্ত্ৰৰ অঞ্চলে মোচন্তু ধৰি ॥
 বাঘৰ শোকত সবে কান্দন্তু ।
 কতোক্ষণে প্ৰভু সুস্থ শৈলন্তু ॥২৮০

সীতাক স্নেহে ভৰত চাইল ।
 সুবৰ্ণ আসন পাৰি দিয়াইল ॥
 তিনিযো দেৱৰে অশেষ বুলিলা ।
 নবসন্তু সাতা ক্ৰোধে জ্বলিলা ॥২৮১
 কৌশল্যা প্ৰমুখ্যে শাস্ত বোলন্ত ।
 কাহাকো মাথা তুলি নচাইন্ত ॥
 অপমাণে যেন হৃদি বিদাৰে ।
 বহে নয়নৰ লোতক ধাৰে ॥২৮২
 সীতাৰ ক্ৰোধক দেখি অপাৰ ।
 ভয়ে প্ৰভু বামে নচাস্ত আৰ ॥
 পাছে সীতা দিয়া বামক পিঠি ।
 এৰি লাজ কৰি সভাক দৃষ্টি ॥২৮৩
 কঠিবে লাগিলা বামৰ গুণ ।
 বামৰ কাহিনী শুনা নিপুণ ॥
 তাহান চৰণে যাহাৰ কাম ।
 সম্বনে ডাকি বোলা বাম বাম ॥২৮৪

ঘোষণা ॥ বাঘর জানকী এক পৰাগ ।

নব-নাটে ভৈলা দুয়ো দুই থান ॥

পদ ।

বুলিবে লৈলা সীতা সমাজক ।

কথা শুনি দোষ দিয়ো আমাক ॥

পঠাইল বাপে ঘন বনবাস ।

আহানে লগতে বৈলোঁ নিবাস । ৯১ ॥

একেশ্বরে নিল বাবণে হবি ।

ইহাঙ্কে চিন্তিয়া নগৈলোঁ মৰি ॥

পাছে বাবণাক মাৰি আনিলা ।

অগ্নিত পেলাই পরীক্ষা দিলা ॥ ৯৮ ৬

বাপ স্বপ্নে আসি কৈলা বুজাই ।

তেবেসে আমাক দিলন্ত ঠাই ॥

এক চিন্তে আমি কৰিলোঁ সের ।

স্বামী বিনে আন নজানোঁ দেৱ ॥ ৯৮ ৭

তথাপিভো তান তুষ্ট নৈভল ।

চলে বলে নিয়া অবশ্যে থৈল ॥

এৰিব যেবে দেখি বামে মোক ।

মাৰিবে চাহিলা দুই গুটি পোক ॥ ৯৮ ৮

সবেয়ো বোলা বাম ভাল ভাল ।
 মোহোৰ মনে বাম যম কাল ॥
 বামক চাই কোপে পকাই আখি ।
 বোলন্তু এৰিলা কি দোষ দেখি ॥২৮৯
 এৰিবা যেবে সম্ভৰিলা কিক ।
 মাৰিলোহোঁ হই লঙ্কাতে দেহক ॥
 তুমি সম কেহোঁ নাহি দাক্ষণ ।
 মুসুমৰা এক দিবস গুণ ॥২৯০
 আৰ কিক লাগি আনাইছাহা ।
 পোৱা ঘাত যেন খাৰক ঘঁহা ॥
 বন মাগুষত কিসৰ কাজ ।
 আনিয়া দেখোৱা সভাৰ মাজ ॥২৯১
 এতো তুষ্ট নাহি তোমাৰ মনে ।
 গাতে ঋগু ধৰি নাকাকাটা কেনে ॥
 আৰো তযু ঘৰে ঘৰী নহৈবো ।
 তিনিয়ো জগতে কুখ্যাতি থৈবো ॥২৯২
 জনক ৰাজ্যৰ মই জীয়াৰী ।
 অজ্ঞ নন্দনৰ মুগ্ধ বোহাৰী ॥
 তুমি বাম ৰাজা মোহোৰ স্বামী ।
 তোমাৰো একে পটেশ্বৰী আমি ॥২৯৩

সম্ভৰিলা—সামৰিণা ; চপাই ললা ।

দাক্ষণ—নিৰ্দ্দয় ।

ইহাতো আমার হেন বিলাই ।
 এহি বুলি শোকে কান্দন্তু আই ॥
 লোকৰ নাই সম্ভাপৰ পাৰ ।
 বাঢ়ন্তেয়ে যাই শোক সীতাৰ ॥৯৯৪
 নোহলায় শোক-শেল জানকীৰ ।
 কোপে অপমানে মুহিকে থিৰ ॥
 হনাই বোলন্তু মনৰ দুখ ।
 আরৰ নচাহো বামৰ মুখ ॥৯৯৫
 ভূমিক কাতৰ কৰে সীতাই ।
 জন্মিলে তোমাত তুমি হে আই ॥
 আউৰ মুশুনোহোঁ বামৰ নাও ।
 ফাট দিয়া ভূমি তোতে লুকাওঁ ॥৯৯৬
 য়েবে শান্তী পুণ্য আছোহোঁ বাখি ।
 চন্দ্র সূৰ্য্য দেৱ ছইবাহা সাখী ॥
 তেবে ঝাণ্টে মাৰ দিয়োক বাট ।
 গুছোক মোহোৰ দুখ ললাট । ৯৯৭
 দিলা তিনি ডাক বাম বল্লভা ।
 তল বল কৰি কাম্পয় সভা ॥
 ছাট কৰে ভূমি দিলেক ফাট ।
 উঠলিল এক সুবৰ্ণৰ খাট ॥৯৯৮

অন্ধক মুনিৰ পুত্ৰ সিদ্ধু নাম ভৈলা ।
 সন্ধ্যাকালে সবয়ু-জলক লাগি গৈলা ॥
 গৰজ্জ ভবন্তে শব্দ কুল কুল ভৈল ।
 ৰাজা বোলে গজে পানী পীয়ে মনে লৈল ॥৪৮
 তেতিয়কণে শব্দভেদী প্ৰহাৰ কৰিল ।
 মুনি তনয়ৰ গৈয়া হৃদয়ে পৰিল ॥
 হা, মৰিলোহেঁ। বুলি আৰ্ত্তৰাৱ কৰি ।
 মূচ্ছৰ্গ গৈয়া পৰিলন্ত জলৰ উপৰি ॥৪৯
 লাগিলেক বাণ ৰাজা পাইলন্ত উমান ।
 শীঘ্ৰ বেগে খেদিয়া গৈলন্ত সেই থান ॥
 দেখিলা ব্ৰাহ্মণ-পুত্ৰ পৰিছে জলত ।
 উভ কোল কৰি শব আছে হৃদয়ত ॥৫০
 হা, কি কৰিলেঁ। পাপী অধোগতি গৈলেঁ। ।
 সূৰ্য্য বংশী ৰাজা জয়া ব্ৰাহ্মণ বধিলেঁ। ।
 আপোনাক ধিকাৰ কৰন্তু নবপতি ।
 কতো বেলি মুনি-পুত্ৰ পাইলন্ত চক্ৰতি ॥৫১
 ৰাজাক দেখিয়া দুঃখে বুলিলন্ত বাণী ।
 কোন শত্ৰু কিসক মাৰিলা শব হানি ॥
 ৰাজা বোলে অজ্ঞানত কৰিলেঁ। প্ৰহাৰ ।
 শাপি ভস্ম কৰি কৰা নবক উদ্ধাৰ ॥৫২
 বিপ্ৰে বোলে তোক শাপি হৈবে কিবা মোৰ ।
 অন্ধক পিতৃৰ শাপে দুঃখ পাইবি ঘোৰ ॥

ধৰিছে চাৰি কণ্ঠা চাৰি ভিত্তি ।
 দেখি সমাজৰ ভৈল বিচূৰ্ত্তি ॥
 পাছে পৃথিবীৰ সাদৰ দেখি ।
 উঠিল। সীতা মুছি মুখ আখি ॥৯৯৯
 ব্রহ্মাদি দেৱক কৰিয়া নতি ।
 সমস্ত ঋষিক কৰি প্ৰণতি ॥
 নমি কৌশল্যাক বোলন্ত বাণী
 সম্পিলো দুগুটি পুত্ৰ গোসাঁনী ॥১০০০
 দুখীয়া পুতাইক পালিয়ো ভালে ।
 যি ভৈল গোসাঁনী মোৰ কপালে ॥
 আমাত স্বামীৰ সজ্জাত নাই ।
 পুত্ৰ বুলিবন্ত কমল দাই ॥১০০১
 লৱক কুশক গলত বান্ধি ।
 আকলে বিকলে আছিল। কান্দি ॥
 বোলন্ত পালিবে নপাইলো দুইক ।
 দৈবে দণ্ডিলেক জানিবি মোক ॥১০০২
 কন্দল নকৰি দুগুটি ডাই ।
 একত্ৰে বন্ধিবি কাল গোৱাই ॥
 পৰিচ্ছেদ। মোক চায়েক ভালে ।
 কুলক্ষিণী সাতা চলোঁ পাতালে । ১০০৩

এঁহি বুলি চিত্ত দৃঢ় করিয়া ।
স্বামী'র পারত নমিলা গৈয়া ॥
হৃদয় ক্ষেদত বুলিলোঁ যিবা
বোলন্ত ইদোষ সব ক্ষেমিবা । ১০০৪
এবে প্রভু বাজ্য ভুঞ্জিয়ে তালে ।
করিলো মেলানি চলোঁ পাতালে ॥
এহি বুলি খাটে উঠিল যাই ।
বাকুলে সমস্তে আছন্তু চাই ॥ ১০০৫
মেঘত যেহেন চন্দ্র লুকাইলা ।
তিলেকতে সীতা পাতালে গৈলা ॥
কহয় অনন্তে বাম কাহিনী ।
হরি হরি বোলা সমস্ত প্রাণী ॥ ১০০৬

ଜ୍ଞେଦଂ ବାର୍ଥତଂ ନିତ୍ୟଂ ଭବଭୋଗୋପଭୋଗିଣାଂ ।
 କାଚ ଯଲ୍ୟେନ ବିକ୍ରୀତୋହନ୍ତୁଚିନ୍ତାମନ୍ୟା ॥

ଘୋଷ ॥ ବାମ ବାହର ଭକତ ବାଙ୍କର
 ବାହର ବସୁନନ୍ଦନ ।

সীতার বিষহে স্ত্রীসঙ্গে দুখ
 দেখায়। কৈলা ক্রন্দন ॥

দুসখডী ।

মীত্যা যে পাতালে গৈলন্তু বাঘব
 দেখিয়া বিহ্বল ভৈল।
 শোকে অন্ধকার দেখি বযুপতি
 সিংহাসনে মুচ্ছা গৈল ॥

পিতৃক সারটি লয়-কুশে কান্দে
আন্তর্য্যাব আতি করি ।

সৌভাৰ সন্ত্ৰাপে সমস্ত সমাজে
কান্দন্তু পৰি বাগৰি ॥১০০৭

ক্ষেণেকে চেতন পায়া বঘুনাথে
নেদেখি সীতা সভাত ।

ইহাতে আছিল বুলি প্রাণেশ্বরী
বুনারস্ত প্রভু হাত ।

বোনস্তু লখাই শীঘ্রে লাগ লও
কোনেবা হবিলে সীতা ।

[illegible]

বাপু হনুমন্ত লঙ্কাত বিচার
বাৰণে নিলেক হৰি ।

তোহোৰ নিমিত্তে পূৰ্বতো লভিলে ।
 সীতা শাহী প্ৰাণেশ্বৰ ॥

শুনিয়ে স্মগ্রীর আমাত কহিয়ে।
সীতা কোন লৈয়া গৈল ।

আবেসে জানিলেঁ। হরি হরি বাকৈ
মোব আশা ছেদ ঈল ॥১০০৯

হা প্ৰাণেশ্বৰী জনক জীয়াৰী
গৈলি মোক পৰিহৰি ।
পাছে পৃথিবীক কাতৰ কৰন্ত
প্ৰভু কৰযোৰ কৰি ॥

শুনিয়ে পৃথিবী সীতাৰ সম্বন্ধে
তোমাৰ আমি জোঁৱাই ।
মোত বোষে সীতা তযু পাশে গৈল
দিয়োক পুনু পঠাই ॥১০১০

এহি মতে বহু কাতৰ কৰন্ত
নেদন্ত ভূমি উত্তৰ ।
ক্ৰোধ কৰি পাছে ৰাঘৱ মূৰাৰী
ধৰিলন্ত ধনু শৰ ॥

হাওৰে দুৰ্জ্জনী পৃথিবী অজ্ঞানী
পাইলি দেখোঁ বৰ লাই ।
সীতা নিলে শাস্ত কিসৰ সম্বন্ধে
তোহোৰ মই জোঁৱাই ॥১০১১

ঘোৰ শৰ মাৰি তোহোক বিদাৰি
আনিবো সীতা তুলিয়া ।
জীবি য়েবে দেস এখনে সীতাক
আপোন মান্য ৰাখিয়া ॥

ইটো অৱতাৰে নপাইবা সীতাক
পালিয়ো দুই তনয় ।

পৰম আনন্দে আছন্তু জ্ঞানক'
পাতালবাসী পূজয় ॥

বান্ধাকিৰ কৃত্য ৰামায়ণ শুন
পাইবা তাৰ পৰিচ্ছেদ ।

ভূমি নতোহস্তে ৰামায়ণ হৈছে
কিসক কৰিয়ো খেদ ॥১০১৫

শুনি ৰামচন্দ্রে ঋষিক বোলন্ত
শুনিবো কালি বৃতান্ত ।

দৱৰ কুণৰ হাতত ধৰিব'
সভা-ভাঙ্গি উঠিলন্ত ॥

ছগুটি পুত্ৰক গলত বান্ধিয়া
কৰিলা নিশি শয়ন ।

সীতাৰ সম্ভাপে নিদ্রা নপাইলন্ত
কৰন্তু মাত্ৰ ক্ৰন্দন ॥১০১৬

প্ৰভাতে উঠিয়া সভাত বসিয়া
শুনিলা পাছ কথাক ।

সন্মাপত কৰি শুনিবে চাহাস্তে
বান্ধাকি দিলন্ত হাক ॥

হা সীতা বাঈক্ৰ বুলি ফোকাবন্তু সৰ্বক্ষণে
নেত্ৰৰ পোতক নাই ছেদ ॥

এহি মতে কত কাল আছলু বাঘর প্রভু
কৌশল্যা প্রমুঞ্জে মাতৃ যত ।
বলরস্তু কাল-দেবে সংহাৰিলা, মৰি মৰি
উঠিলন্ত স্বৰ্গ ভুবনত ॥১০১৯

অনন্তৰে যুদ্ধাদিত্যে বার্তা কহি পঠাইলন্ত
সন্ধ্যায় যে গঙ্কৰ্বব বাজা ।
তিনি কোটি সৈন্ত লৈয়া থাকি সিঙ্কু নদীতীৰে
পীড়য় সমস্ত দেশ প্রজা ॥

তাক মাৰি সেহি স্থানে রাজ্য পাতিয়োক বুলি
বামে পঠাইলন্ত ভৰতক ।
তক্ষক পুঙ্কব ছই তনয়ক লগে লৈয়া
কত দিনে পাইলা মথুৰাক ॥১০২০

সসৈন্তে ভৰত গৈলা যুদ্ধাদিত্য লাগ লৈলা
ভাগিনে মাতুলে এক ছয়া ।
তিনি কোটি গঙ্কৰ্বক সংহৰি নিঃশেষ কৰি
ছয়ো পাবে নগৰী পাতিয়া ॥

তক্ষক পুঙ্কব ছই পুত্ৰক থাপিয়া তাতে
আছিলন্ত কত দিন মান ।
পুনৰ্ব্বাৰ অযোধ্যাক আসিয়া সমস্ত কথা
কহিলন্ত বাম বিদ্যমান ॥১০২১

শুনিয়া আনন্দ ভৈলা পাছে বুলিবাক লৈলা

শ্রীৰঘুনাথ কৃপাময় ।

চন্দ্রকেতু, অঙ্গদক লক্ষ্মণৰ পুত্র দুইক

কৈত থান দিবো কথা ভাই ॥

ভৰতে কহিলা কাজ মল্লভূমি ভাল বাজ

আবো কৈল শিখৰ ভূমিক ।

শ্রবত লক্ষ্মণ দুইকো পঠাই দিলন্ত বামে

লগে নিলা দুই তনয়ক ॥১০২২

বামৰ আদেশে গৈয়া ছয়ো বীৰে সিংহানত

দুইখান নগৰ নিৰ্ম্মিলা ।

দুই নগৰীত দুই পুত্রক থাপিয়া ভালে

পুন্মু বাম পাশে আসি ভৈলা ॥

বামত কহিলা কাজ শুনি পাছে বঘুবাজ

আনন্দ লভিলা বহুতৰ ।

পাছে শত্রুঘ্নক মাতি বুলিলা বাঘৰ প্রভু

লগে লৈয়ো দুগুটি কুমৰ ॥১০২৩

চতুৰঙ্গ দলে বাপু শীঘ্র কৰি চলি যাহা

মথুৰা যে নগৰক প্রতি ।

লবণ অশ্বৰ মাৰি দুই পুত্র থাপিয়োক

মোৰ বাক্য বাখিয়ো সম্প্রতি ॥

হেন শূনি শঙ্কষণে বামক প্রণামি গৈলা
সমদলে সাজি মথুৰাক ।

দুৰ্ঘোৰ সংগ্রাম কৰি লৱণ অশ্বৰ মাৰি
থাপিলন্তু দুই কুমৰক ॥১০২৪

বিভাগিয়া ৰাজ্য যত দিয়া দুই কুমৰক
বৈলা ৰাম আজ্ঞা বাট চাই ।

শুনিয়োক সাধু যত দেখিয়োক সংসাৰত
ৰাম বিনে আন গতি নাই ॥

এতেকে অৱজ্ঞা কাকো কৰিবে উচিত নহে
শূনা কৃষ্ণ দাসৰ চৰিত্ৰ ।

বশ চন্দ্ৰখা যে ভুঞা আছিল প্রখ্যাত বৰ
সদায় ধৰ্ম্মত যাৰ চিত ॥১০২৫

তাহান কনিষ্ঠ ভাই স্ককৰি যে গিৰি নামে
খ্যাতি তান পুত্ৰ যদু হয় ।

শঙ্কৰৰ ভাতৃ পোত্ৰী নামে বিষ্ণুপ্ৰিয়া শাস্তী
বিহাইলন্তু যদু শূভনয় ॥

তান গৰ্ভে ভৈলোজাত নুহিকোছো আমি খ্যাত
পৰম মুৰখ মুঢ়মতি ।

তথাপিহে ইটো কাজ কৰাইলন্তু ৰঘুৰাজ
ক্ৰমিয়োক সমাজে সম্প্ৰতি ॥১০২৬

শ্রীফল বনত আছে অন্ধ দুই জন ।
 সত্বৰ কৰিয়া মোক নিয়োক এখন ॥৫১
 মহা শোকে দুখে বাজা শৰ কাটিলন্ত ।
 বাম বাম বুলি বিপ্ৰে প্ৰাণ ছাডিলন্ত ॥
 কান্ধত লৈলন্ত ব্ৰাহ্মণৰ শৰ তুলি ।
 শ্রীফল বনক বাজা গৈলা দুখে চলি ॥৫৪
 কতো বেলি পাইলা গৈয়া অন্ধকৰ পাশ ।
 সিন্ধু সিন্ধু বুলি দুয়ো দিলেক আটাস ॥
 এত বেলি কিসক বিলম্ব কৰ বাপ ।
 তোহোৰ বিলম্বে বহু লভিলেঁ সন্তাপ ॥৫৫
 কোল চাপ আসি বাপু হৃদয়ক জুৰক ।
 গলে ধৰি দুহন্তক চুম্বন দিয়োক ॥
 এহিমতে নানা বাক্য বোলন্তে আছন্ত ।
 শুনি নৃপতিৰ শোক ভৈল অপৰ্য্যন্ত ॥৫৬
 ভয়ে গৰ্বৰ গলিল আছন্ত মৌন ধৰি ।
 কতোক্ষণে মাতিলন্ত অল্ল অল্ল কৰি ॥
 তৰ পুত্ৰ বধী মই জানা মুনিবৰ ।
 দশবথ বাজা শঙ্কভেদী পাপী ঘোৰ ॥৫৭
 শব্দ অনুসাবে পশু মাৰেঁ অবধ্যত ।
 তৰ পুত্ৰে পানী ভৰে শুনিলেঁ দূৰত ॥
 গজে পানী খায় বুলি কৰিলেঁ প্ৰহাৰ ।
 অজ্ঞানত মাৰিলোহেঁ তোমাৰ কুমাৰ ॥৫৮

নমোঁ নমোঁ প্রভুবাম পূৰিয়োক মন কাম
মই অধমৰ তুমি গতি ।
লম্পট ভ্রমৰ মন যেন বহে সৰ্ববক্ষণ
তযু পাদ-পদ্মত সম্প্রতি ॥
মোৰ মুখে অবিজ্ঞাম বৌক তযু গুণনাম
সৎসঙ্গ-স্তুত বাক্ষা মোক ।
এহিমাণে দিয়ো বাপ দূৰ হৌক সৰ্ব্বতাপ
ৰাম ৰাম সবে বুলিয়োক ।:০২৭

ঘোষা ॥ বাঘৰ পৰম ঈশ্বৰ হৰি ।
যাইবে মন ভৈল বৈকুণ্ঠ পুৰী ॥

পদ ।

শক্রঘণ মথুৰাত বহিল ।
শুনিয়ে অযোধ্যাত যেন ভৈল ॥
উৎপাত অনেক মিলিল তয় ॥
দেখি সৰ্ব্বজনে ভৈলেক ভয় ॥:০২৮

অযোধ্যাত দুই চন্দ্র জ্বলয় ।
 সঘনে মেঘে তেজ বৰিষয় ॥
 নির্ঘাট ভূমি কম্পাই ঘনে ।
 নাহি স্মৃতি দেখি বামৰ মনে ॥১০২৯
 সিবেলা ত্রাঙ্গাদি দেৱে পঠাইলা ।
 বামৰ পাশক কাল আসিলা ॥
 লক্ষ্মণক পাই বুজিলা বাণী ।
 স্মৃতি নামে ঋষি মহামানী ॥১০৩০
 আসিয়া আছে বাঘৱৰ ঠাই ।
 আছয় কিছু কাৰ্য্য অতিপ্ৰায় ॥
 কহিলা লক্ষ্মণে বামত যাই ।
 নিয়াইলা বাঘৱে আপোন ঠাই ॥১০৩১
 দেখিয়া পূজিলা বামে উঠিয়া ।
 পাদ্যে অৰ্ঘ্যে বহু ভাগ্য জানিয়া ॥
 বাঘৱে বোলন্ত শুনিয়ে ঋষি ।
 কহিয়ে কি কাৰ্য্য সাধেঁ হৰিষি ॥১০৩২
 ঋষি বোলে তুমি আমি এখন ।
 আলাপ কৰন্তে দেখে যিজন ॥
 সিজন যদি তযু বধ্য হয় ।
 তেবেসে কহিবো গোপ্য নির্ণয় ॥১০৩৩

শুনি বামে সত্য কৰিলা বাণী ।
 বোলন্ত কাটিবো দেখোঁ যি শ্রাণী ॥
 এহি বুলি দ্বাৰে লখাইক থৈলা ।
 কালে সমে গোপ্য কহিবে লৈলা ॥১০৩৪
 বোলন্ত ঋষি নহোঁ মই কাল ।
 পঠাইয়া আছে দশ দিগপাল ॥
 বোলন্ত ব্রহ্মা আদি দেৱগণে ।
 কহিয়োক গৈয়া বামৰ চৰণে ॥১০৩৫
 যি কাৰণে শ্ৰেষ্ঠ বাম গৈলন্ত ।
 দেৱৰ কাৰ্য্য সব সাধিলন্ত ॥
 বাৰণক মাৰি হৰিলা ভাৰ ।
 কি কাৰ্য্যে থাকিবাক লাগে আৰ ॥১০৩৬
 সত্ৰৰ কৰি শ্ৰেষ্ঠ আসন্তোক ।
 এহি বাক্য বুলি পঠাইলা মোক ॥
 বাঘৰে বোলন্ত শুনিয়ে কাল ।
 যি কথা কহিলা সকলে ভাল ॥১০৩৭
 কিন্তু দুই পুত্ৰ থাপিয়া থৈবো ।
 তেবেসে বৈকুণ্ঠক চলি যাইবো ॥
 ব্রহ্মাৰ আগত কৈবা হৰিষি ।
 এহি কথা মাতে আছন্ত বসি ॥১০৩৮ ॥

সেহিবেলা আইলা দুৰ্বাশা ঋষি ।
 সঙ্গত অযুত শিষ্য ঋষি ॥
 লক্ষ্মণক দেখি মাতন্তু খঞ্জে ।
 দেখিয়া লক্ষ্মণে নমিতা বঞ্জে ॥১০৩৯
 বোলন্তু শুনৰে লক্ষ্মণ বাণী ।
 বাম আগে কহ মোৰ কাহিনী ॥
 শুনিয়া লক্ষ্মণে বোলে বচন ।
 ইবেলা বামক দেখে যি জন ॥ ০৪০
 সেহি জন বধ্য জানা বামৰ ।
 জানিয়া ক্রণেক তন্তু মুনিবৰ ॥
 শূনি মুনি খঞ্জে দিগা উত্তৰ ।
 একলে মৰিবি শুন বৰবৰ ॥১০৪১
 মোৰ শাপে বংশ হৈবেক নাশ ।
 জানি শীঘ্ৰে চল বামৰ পাশ ॥
 শূনি লক্ষ্মণৰ গৰ্ব গলিল ।
 বোলে হৰি হৰি মৃত্যু মিলিল ॥১০৪২
 মনে শূনি বোলে বংশ বহোক ।
 মোহোৰ গতি যেন লাগে হোক ॥
 হেনয় বুলি বাম পাশ পাইল ।
 দেখিয়া বামৰ চুৰ্তি হৰিল ॥১০৪৩

আথে বেথে কাল দিল পঠাই ।
 কিসক আসিলি বুলি লখাই ।
 নিচালে পৰিয়া মুৰ্চা গৈলন্ত ।
 দেখিয়া লক্ষ্মণে ধৰি বোলন্ত ॥১০৪৪
 এৰিয়ো ইশোক পাইবাহা পাছে ।
 দুৰ্ব্বাশা বান্ধস দ্বাৰত আছে ॥
 তাহাক যি লাগে প্রবোধ দিয়া ।
 শুনিয়া বাঘৰে শোক তন্তায়া ॥১০৪৫
 গৈলন্ত যথাত ঋষি আছয় ।
 বোলন্ত প্রণামি কি আজ্ঞা হয় ॥
 কহে মুঢ়মতি অনন্ত নাম ।
 সমস্ত লোকে বোলা বাম বাম ॥১০৪৬

ঘোষা ॥ প্রাণ ভাই লখাই তেজিয়া
 কৈক যাস ।
 তোহোৰ সন্তাপে বাপু ভৈলৈ ।
 সৰ্বনাশ ॥

পদ ।

বাঘৰ বিনয়ত দুৰ্ব্বাশা হৰিষ ।
 দশন প্রকটি হাঁসি দিলন্ত আশীষ ॥

বোলন্ত শুনিয়ে বসুনাথ সুবিনীত ।
 তমু ঘৰে অন্ন ভুঞ্জিবাক আছে চিত ॥১০৪৭
 সিহেতু আসিয়া আছেঁ শিষ্য সমন্বিত ।
 ভুঞ্জায়ো আমাক দিব্য তুমি পঞ্চামৃত ॥
 শুনিয়া বাঘবে তেতিক্ষণে অন্নপান ।
 সাজি আনি দিলা দিব্য পিঠা পৰমান ॥১০৪৮
 দেখি ঋষি আনন্দে ভুঞ্জিয়া শিষ্য সমে ।
 আশীৰ্ব্বাদ দিয়া গৈলা আপোন আশ্রমে ॥
 অনন্তবে বাঘৰে দেখিয়া লক্ষ্মণক ।
 অঙ্গীকাৰ স্মৰি আতি দেখন্ত যমক । ১০৪৯
 ভেদিল হৃদয় লক্ষ্মণৰ শোক শেলে ।
 হা লথাই বুলি প্রভু পৰিলা নিঢালে ॥
 দেখি লক্ষ্মণৰ শোকে শবীৰ দগধ ।
 আছিল ক্রণেক তন্ত্ৰি নয়ন তবধ ॥১০৫০
 বামক সারটি পাছে চিত্ত দৃঢ় কৰি ।
 বোলন্ত উঠিয়ে দদা শোক পৰিহৰি ॥
 সত্বেৰে সত্যক বাখি কাটিয়োক মোক ।
 ক্ষত্ৰিয়ৰ এহি মোক্ষ ধৰ্ম্ম জানিয়োক ॥১০৫১
 মোহোৰ লগাটে লেখা আছে এহি সাৰ ।
 উপজিলে মৰিবাক লাগে একবাৰ ॥
 মোহোৰ লিখিত জানি শোক এৰিয়োক ।
 সত্য বন্ধা কৰি দদা মোক কাটিয়োক ॥১০৫২

লক্ষ্মণৰ প্ৰবোধ শুনিয়া ৰঘুপতি ।
 নিশ্বাস ফোকাৰি উঠি বসিল সম্প্ৰতি ॥
 সব সমাজক চাই বুলিলা বচন ।
 ধৰ্ম্ম সঙ্কটত মোক কৰিয়ো ৰক্ষণ ॥১ ৫৩
 শপথ কৰিলোঁ মই কালৰ বচনে ।
 হেন বেলা গৈয়া মোক দেখিলা লক্ষ্মণে ॥
 বশিষ্ঠ প্ৰমুঞ্চে যত আছা মহাজন ।
 কহা অগ্নি খাওঁ কিবা কাটিবো লক্ষ্মণ ॥১০৫৪
 শূনি সবে বোলন্তু মনত গুণি গান্ধি ।
 সন্তাপত কাহাৰো নাহিকে সুখ শাস্তি ॥
 আৰ লক্ষ্মণত প্ৰভু আশা এৰিয়োক ।
 তুমি সত্য এৰা য়েবে নষ্ট হুইবে লোক ॥১০৫৫
 এতেকে লখাইক প্ৰভু কাটিবে নলাগে ।
 বধ বুলি মহন্তৰ জানা পৰিত্যাগে ॥
 এতেকে লখাই প্ৰভু এৰিয়োক জানি ।
 তেবেসে তোমাৰে ইটো ৰহে সত্য বাণী ॥১০৫৬
 সবাবো সন্মত শূনি কৌশল্যা নন্দন ।
 গলে ধৰি লক্ষ্মণৰ কৰন্তু ক্ৰন্দন ॥
 দুখৰ সহায় তৰী হৰুবাওঁ তোক ।
 এতেকে জানিলোঁ কালে গ্ৰাসিলেক মোক ॥১০৫৭

এহি বুলি বিস্তৰ কান্দিলা বঘুৰায় ।
 সন্তোষ পদত তাক দিবে মুঘুৰায় ॥
 কতক্ষণ লক্ষ্মণ বামক প্ৰবোধিলা ।
 গদ গদ ভাৱে প্ৰভু বচন বুলিলা । ১০৫৮
 এৰিলেঁ লক্ষ্মণ তোক যথা মন চল ।
 এহি বুলি পৰি প্ৰভু ভৈলন্ত বিহ্বল ॥
 লক্ষ্মণে জানিলা মোক ৰামে তেজিলন্ত ।
 প্ৰদক্ষিণে ৰামৰ চৰণে নমিলন্ত ॥ ১০৫৯
 কান্দি কান্দি বুলিলন্ত ভৰতক ধৰি ।
 দদাক চাহিয়ো মোক চিন্তা পৰিহৰি ॥
 এহি বুলি অধোমুখে মলিন বদনে ।
 অযোধ্যাৰ হস্তে বাজ ভৈলন্ত লক্ষ্মণে ॥ ১০৬০
 অযোধ্যাত ক্ৰন্দন উঠিল উন্মি বোল ।
 হা লক্ষ্মণ শব্দে পাইল স্বৰ্গ-কোল ॥
 লক্ষ্মণে উজায় সবযুৰ তীৰে তীৰ ।
 মুৰ্দ্ধাস্থুট কৰি পাছে তেজিল শৰীৰ ॥ ১০৬১
 পাইলা দিব্য ৰূপ কোটি সূৰ্য্যৰ জেউতি ।
 নিলা আগবাঢ়ি দেৱগণ সুৰপতি ॥
 লক্ষ্মণৰ কথা এহি মানে উপসাম ।
 সমস্ত সমাজে ডাকি বোলা ৰাম ৰাম ॥ ১০৬২

হবেন্নটৈমৰ নাটৈমৰ নাটৈমৰ মম জীবনম্ ।

কলৌ নাস্ত্যেব নাস্ত্যেব গতিবন্তথা ॥

ঘোষা—পৰম ঈশ্বৰ প্ৰভু দেৱ বধুপতি ।

ভাতৃশোক দেখাইয়া কৰিলা স্বৰ্গে গতি ॥

পদ ।

কতোক্ষণে উঠি পাছে কোশল্যা নন্দন ।

লক্ষ্মণক নেদেখিয়া কৰন্তু ক্ৰন্দন ॥

বোলন্তু তেজিয়া গেলি লক্ষ্মণ ভৈয়াই ।

তোহোৰ সন্তাপে কেন প্ৰাণক ন যায় ॥১০৬৩

পিতৃ-মাতৃ সীতাৰ শোকক সম্বৰিলো ।

তোহোৰ সন্তাপে বাপু সমুগি মৰিলো ॥

পিতৃত মাতৃত কৰি মোত অনুৰাগ ।

বনবাসে গৈলো তাতো নচাৰিলি লাগ ॥১০৬৭

প্ৰাণতো অধিক মোৰ লক্ষ্মণ ভৈয়াই ।

তোক তেজি মোৰ জীৱনত কাজ নাই ॥

এহি বুজি মক মক কান্দি বযুৰায় ।

বোলন্তু ৰাজ্যক লৈয়ো ভৰত ভৈয়াই ॥১০৬৫

আৰ নথাকোহঁ বাপ ইটো নৰ-লোক ।

দেৱগণে স্বৰ্গক যাইবাক বোলে মোক ॥

শুনিয়া বিস্তৰ কান্দি বুলিলা ভৰতে ।
 কিসক ঘাটক বাণী বোলাহা ইমতে ॥১০৬৬
 তযু পাদ-পদ্ব এৰি তিলেকো নিজীবো ॥
 সত্যে সত্যে কৈলেঁ দদা তযু সঙ্গে যাইবো ॥
 বাঘৰ স্বৰ্গক যাস্তু সৰে বার্তা পাইল ।
 দণ্ডৰতে পৰি প্রজা কাকণ্যে কান্দিল ॥১০৬৭
 তোমাক তেজিয়া আমি নিজীবো ঈশ্বৰ ।
 যথা যাহা তথা যাইবো তযু অনুচৰ ॥
 পাত্ৰ মন্ত্ৰী সবে বোলে তযু শোকে মৰেঁ ।
 নিয়োক লগত প্রভু চৰণত ধৰেঁ ॥১০৬৮
 হেন শূনি সবাকো মাতিলা বহুপতি ।
 পশু-পক্ষী যত আছে পিম্পৰা প্রভৃতি ॥
 আমাক আশ্ৰয় কৰি আছা অমোধ্যাত ।
 মোৰ লগে যাইবা যেবে ওলোৱা সাক্ষাত ॥১০৬৯
 বাঘৰ হেন বাক্য শূনি প্রজা যত ।
 জয় বাম বুলি সব নাচে আনন্দত ॥
 ধন-ধান আছে মানে ব্ৰাহ্মণক দেয় ।
 বস্ত্ৰ-অলঙ্কাৰ পিন্ধি হৰিষে ওলায় ॥১০৭০
 লক্ষ্মণৰ শোকে বাম স্তম্ভ নভৈলন্ত ।
 লৱক-কুশক ৰাজ্য বিভাগি দিলন্ত ॥

শাপি ভস্ম কবি মোক কৰিয়োক হিত ।
 হেন শুনি দুয়ো পৰিলন্ত পৃথিবীত ॥
 পুত্ৰৰ শব্দক ধৰি কান্দিলা অপাৰ ॥৫৯
 আবেসে জানিলে তৈল মৰণ আমাৰ ॥
 পাছে কতক্ষণ কান্দি কান্দি দুয়োজন ।
 নৃপতিক সন্মুখিয়া বুলিলা বচন ॥৬০
 আমি যেনে মৰেঁ পুত্ৰ-শোকে দুই প্ৰাণী ।
 তয়ো পুত্ৰ-শোকে মৰ শুনবে অজ্ঞানী ॥৬১
 শাপ শুনি কিঞ্চিৎ আনন্দ নৃপবৰ ।
 কৰঘোৰে দুহন্তক দিলন্ত উত্তৰ ॥
 অপুত্ৰক কেনে শোক হৈবেক আমাৰ ।
 কেন মতে ঋষি-শাপ ঘটিব তোমাৰ ॥৬২
 হেন শুনি বাক্য বুলিলন্ত মহামতি ।
 ঋষাশৃঙ্গ আনি যজ্ঞ কৰিবি সম্প্ৰতি ।
 তাস্ত হস্তে বিষ্ণু আসি হৈব অৱতাৰ ।
 সেই পুত্ৰ-শোকে মৃত্যু হৈবেক তোমাৰ ॥৬৩
 এহি বুলি দুয়োজনে তেজিলন্ত প্ৰাণ ।
 হৰিষে বিষাদে ৰাজ্য গৈলা নিজ থান ।
 কতো কাল দশবথ আছে ৰাজ্য কৰি ।
 অনুৰে জিনিয়া লৈল দেৱতাৰ পুৰি ॥৬৪
 নাহিকে বন্ধাৰ থান দেখি দেৱগণ ।
 অজ্ঞানন্দনত আসি পশিল শৰণ ॥

কুশারতী আশ্রিতী পাতিয়া নগৰ ।
 দুই নগৰত দুই থৈলা বয়ুবৰ ॥১০৭১
 দুহাকো গলত বান্ধি কান্দিলা বাঘৰ ।
 অশ্লতে মাউৰা ভৈলি তেজি গৈল মাৰ ॥
 কৰিবাক নপাইলোহোঁ মই প্ৰতিপাল ।
 হৰি হৰি বিধি কিনো অভাগ্য কপাল ॥১০৭২
 দুইৰো দুই কুটুম্ব আৰুৰ আন নাই ।
 দম্ভ বাদ নকৰিবা দুই গুটি ভাই ॥
 আবে দুই পুতাই পৰিছেদা দেহ মোক ।
 তোমাসাক এৰি মই যাওঁ পৰলোক ॥১০৭৩
 এতক বোলন্তে শোক অগনি উধাৰে ।
 গলা-গলি কৰি কান্দে তিনি বাপ পোৱে ॥
 বশিষ্ঠৰ বোলে প্ৰভু সঙ্ক্ৰমণ ভৈলা ।
 খুৰাহৰ মন্ত্ৰে শত্ৰুঘনক আনাইলা ॥১০৭৪
 তাহানো গলত ধৰি কান্দিলা বিস্তৰ ।
 লখাইৰ বৃতাস্ত যত কৈলা নিৰন্তৰ ॥
 ময়ো স্বৰ্গে যাওঁ বাপ থাক শত্ৰুঘন ।
 শুনি শত্ৰুঘনে কান্দি বুলিলা বচন ॥১০৭৫
 তিলেকো নিজীবো দদা এৰিয়া তোমাক ।
 যদি স্নেহ আছে লগে নিয়োক আমাক ॥
 শুনি বামে বুলিলন্ত তোৰ যেনে মন ।
 বাম বাম বুলিয়োক সন্তাসদগণ ॥.০৭৬

ঘোষণা ॥ জয়বাম বাঘর বাঘর বামজয় ।
 বৈকুণ্ঠক যাইবে মাজ ভৈল্য
 কৃপাময় ॥

পদ

বান্দব ভালুক যত আছে নিবন্তব ।
 সবেয়ো জানিল স্বর্গে যাস্তু বঘুরব ॥
 জাম্বুরস্ত স্ত্রীয়া বিভীষণ হনুমস্ত ।
 নল, নীল প্রমুখে বান্দব অপৰ্য্যাস্ত ॥১০৭৭
 চতুৰ্ভিতি বেঢ়ি আসি পৰিয়া কান্দয় ।
 তিলেকো নিজীবো তুমি বিনে কৃপাময় ॥
 এতেকে তোমাৰ সঙ্গে নিয়োক আমাক ।
 যৈতে থাকি তৈতে সেৱা কৰিবো তোমাক ॥১০৭৮
 শূনি সমস্তকে আশ্বাসিলা বঘুবৰে ।
 যিসবে আমাক নেবা যাইবা নিবন্তবে ॥
 এত থাকে যিসব ভালুক কপিলোক ।
 মনুষ্যৰ ভাষে আৰ কেহো নোবোলক ॥১০৭৯
 আশ্বাসিয়া থৈলা বিভীষণ জাম্বুরক ।
 পাছে প্রবোধিলা প্রভু বায়ু তনয়ক ॥
 তোৰ ঋণ লাগি বৈল মোত হনুমান ।
 সৃজিবাক নপাবিলেঁ এক তিলমান ॥১০৮০

মোত তোৰ সদা দৃঢ় ভকতি থাকোক ।
 এহি মানে বোলোঁ বাপ নকৰিব শোক ॥
 হনুৰ গলত ধৰি প্ৰভু কান্দিলন্তু ।
 প্ৰলয় পৰ্য্যন্তে হনুমন্তক থৈলন্তু ॥১০৮১
 যাত্ৰা কৰি প্ৰভু পাছে কুশ হস্তে লৈলা ।
 বাল্য বৃদ্ধ প্ৰজা যত আসি লাগ ভৈলা ॥
 লক্ষ্মণৰ খোজে খোজে প্ৰভু লড়িলন্তু ।
 সবযুৰ তীৰে তীৰে উজাই যাবন্তু ॥১০৮২
 কহিত আছাস বাপু লক্ষ্মণ ভৈয়াই ।
 এহি বুলি কান্দি কান্দি যান্তু গেড়িয়াই ॥
 কত দূৰে দেখন্তু লক্ষ্মণ বসি আছে ।
 পাইলোঁ পাইলোঁ বুলিয়া লৰড় দিলা পাছে ॥১০৮৩
 কিসক নমতা মোৰ প্ৰাণৰ ভৈয়াই ।
 এহি বুলি সান্নিধ্য ধৰিলা বসুৰায় ॥
 দেখন্তু শৰীৰে জীৱ নাই মৰা শৱ ।
 সেহি মতে পৰি মূৰ্ছা গৈলন্তু বাঘৱ ॥১০৮৪
 চেতন লভিয়া বহু কান্দিলো মূৰাৰি ।
 সংক্ষেপ পদত তাক কহিতে নাপাৰি ॥
 বশিষ্ঠৰ প্ৰবোধে জুড়াইল বসুপতি ।
 লখাইব দহা কাজ কৰিলা সম্প্ৰতি ॥১০৮৫

পাছে বশিষ্ঠক মাতি বুলিলা বচন ।
 স্বর্গে চৰেঁ। মাকুল্য কৰিয়ো বিপ্রগণ ॥
 শুনি ধূপ দীপ পূৰ্ণ কুস্ত থাপিলন্ত ।
 প্রভু বামে সবযুত স্নান কৰিলন্ত ॥১০৮৬
 ধৌত বস্ত্র পিন্ধি শুদ্ধ ভৈলা মোহ ছাৰি ।
 ব্রহ্মাদি ত্ৰিদশ দেৱ আইলা আগ বাঢ়ি ॥
 বাদ্য ভণ্ড নৃত্য কৰে জয় বাম ধ্বনি ।
 অসংখ্য বিমান বৈল আকাশক চানি ॥১০৮৭
 সবেয়ো বোলয় প্রভু নিয়া তযু থান ।
 বাঘৰে ব্রহ্মাক পাছে দিলা সমিধান ॥
 শুনিয়েক সৰ্বলোক তেজি আন কাম ।
 নিবন্তৰে নৰে ডাকি বোলা বাম বাম ॥১০৮৮

ঘোষণা ॥ জয়তি বাঘৰ বধুনন্দন ।
 লগতে নিলা যত প্রজাগ'
 পদ ।

ব্রহ্মাক বোলন্ত বাঘৰে চাই ।
 যতেক প্রজা মোৰ জীৱ প্ৰায় ॥
 মোতে আশা কৰি আছয় আসি ।
 জানিয়া স্থান দিয়ো অবিনাশি । ১০৮৯

শূনি ব্রহ্মাদেয়ে হাঁসি বোলন্ত ।
 সার্থক কুশাময় ভগবন্ত ॥
 তুমি বিনে আন কোনে উদ্ধাষে ।
 পাপী তাপী সব যায় নিবন্তবে ॥১০৯০
 এহি তীর্থজলে কবোক স্নান ।
 সব লোকে আবোহক বিমান ॥
 ব্রহ্মাৰ বচন শূনি বাঘন্ত ।
 বলিলা সবাকো কবি উৎসন্ত ॥১০৯১
 এহি তীর্থ জলে স্নান কৰিয়া ।
 সমস্ত প্রজা বথে চৰা গৈয়া ॥
 তোমৰা আগ ছয়ো এতিক্ষণ ।
 পাচতেসে আমি কৰোঁ গমন ॥১০৯২
 হেন শূনি প্রজা যত আছয় ।
 আনন্দে তীর্থত স্নান কৰয় ॥
 বুৰ দিলা মাত্রে চোঞ্চ এৰিয়া ।
 দিব্য কেশ বথে উঠয় গৈয়া ॥১০৯৩
 পশু পক্ষী বৃক্ষ যত আছিল ।
 এশি নতে য়েবে সবে উঠিল ॥
 তেবেসে প্রভু বাম ভগবন্ত ।
 দুভাইকো লৈয়া জলে নামিলন্ত ॥১০৯৪

PLEASE HANDLE THE BOOK CAREFULLY

তযু পদে মোৰ ৰতি বহোক ।
এহি মানে প্ৰভু বৰ দিয়োক ॥১১০০
তোমাৰ একান্ত সাধুৰ সঙ্গ ।
দিয়া প্ৰভু আশা নকৰি তঙ্গ ॥
শুনিয়ে আবে সভাসদগণ ।
যি কালে ইটো পদ উতপন ॥১১০১
অথ মূনি বাণ চন্দ্ৰ শকত ।
আজ্ঞাণ বিতীয়া শুক্ল পক্ষত ॥
শ্ৰীৰাম কীৰ্ত্তন তৈল উপসাগ্ৰ ।
অনন্তে কহে বোলা বাম বাম ॥১১০২

“দেব হৰি দেব-কাজ সাধি মৰতত ।
বাৰণক মাৰি ৰাজ অৰ্পিলা ভক্তত ॥
কীৰ্ত্তি-সুস্ত কপে ৰাখি ভক্ত দুই জন ।
চিত্ৰকূট-হিমাদ্ৰিত হস্ত-বিভীষণ ॥
সংসাৰ-লীলাৰ সাজ সংসাৰত থই ।
ব্ৰহ্ম-মূৰ্ত্তি ধৰি প্ৰভু গল স্বৰ্গ লই ॥”
বোহি—বখুৱংগ ।

অন্ত।

DISTRICT LIBRARY
(HEM BARUA COLLECTION)
TEZPUR.

ইন্দ্রে আসি নৃপতিক নিলন্তু সাদৰি ।
 দশবথো স্বৰ্গক গৈলন্তু ধনু ধৰি ॥৬৪
 গন্ধৰ্ব বাণক বাজা কৰিয়া প্ৰহাৰ ।
 অনেক দিবসে দৈত্য কৰিলা সংহাৰ ॥
 নিদ্ৰা-ভোগ তেজি বাজা বাখিলা দেৱক ।
 পাছে কতো দিন দুঃখে আসিলা বাজ্যক ॥৬৫
 দুখে মুখ স্নান সবে ক্ৰীহানি ভৈলা ।
 দেখিয়া কৈকেয়ী সেৱা কৰিবাক লৈলা ॥
 ক্ৰীৰাম চৰিত্ৰ শুনিয়োক সৰ্বলোক ।
 অনন্তে বোলয় বাম বাম ঘূষিয়োক ॥৬৬

ঘোষা ॥ প্ৰণামেঁ ঝাঘৰ বঘুনন্দন ।
 তোমাৰ চৰণে লৈলোঁ শৰণ ।
 পদ ।

কৈকেয়ীৰ সেৱা বলে আতিশয় ।
 সন্তোষ হয় দশবথ ৰায় ॥
 বুলিবে লাগিলা কৈকেয়ীক মাতি ।
 সৱাতে শ্ৰেষ্ঠা তুমি প্ৰিয়া আতি ॥৬৭
 এতেকে তোমাৰ মনৰ কাম ।
 পুৰিবো বৰ লয়ো অভিৰাম ॥

শুনিয়া কৈকেয়ী বোলয় বাণী ।
 স্নেহৰ প্ৰিয়া যদি তৰু আমি ॥৬৮
 তুমি মাত্ৰ সত্য নেৰিবা স্বামী ।
 যেখন লাগে বৰ লৈবো আমি ॥
 ৰাজ্যেও ভাল ভাল বুলি বৈল ।
 শুনিয়েও তাত পাচে যেন ভৈল ॥৬৯
 জল সাগৰেসে ৰাজ্যৰ সীমা ।
 কি কৈবো ৰাজ্যৰ মহা মহিমা ॥
 ইন্দ্ৰেয়ো যাক থাকে চাটুকৰি ।
 আনন্দে আছন্ত নিজ নগৰী ॥৭০
 সপ্তম সহস্ৰ বৎসৰ গৈল ।
 তথাপি ৰাজ্যৰ পুত্ৰ নভৈল ॥
 সভাৰ মধ্যে একদিন বায় ।
 বশিষ্ঠাদি সবে পাত্ৰক চাই ॥৭১
 কহিবে লৈলা কথা দুঃখ কৰি ।
 শুনিয়া সবে আছে মৌন ধৰি ॥
 বোলন্ত শুনিয়েও পাত্ৰ সমাজ ।
 এতেক কাল ভুঞ্জো মই ৰাজ ॥৭২
 সমস্ত আয়ু মোৰ বহি গৈল ।
 তথাপিতো আসি পুত্ৰ নভৈল ॥
 পিতৃদেৱ পূজা কৰোহঁ যত ।
 অপবিত্ৰ বুলি কেহোঁ নলন্ত ॥৭৩

এতেকে পিতৃদের ঋণ যত ।
 সূজন নগৈল মোর মনত ॥
 ইটো রাজ্য ভাৰ ঐশ্বর্য যত ।
 জানিবাহা সূখ নেদে মনত ॥৭৪
 এবে শুনিয়েক পাত্র সমাজ ।
 যিমতে পুত্র পাওঁ করোঁ কাজ ॥
 অন্ধক মুনি দিলে শাপ ঘোর ।
 পুত্র-শোকে মৃত্যু মিলোক তোৰ ॥৭৫
 বুলিলোঁ মই শুনা মুনিবাজ ।
 কিমতে পুত্র হৈবে কহা কাজ ॥
 বুলিলা বিভাগুকা-পুত্র আনি ।
 করিবা যজ্ঞ তুমি মহামানী ॥৭৬
 তেবে চাৰি কপে বিষ্ণু সাক্ষাত ।
 তোমাৰ গৃহে আসি হৈব জাত ॥
 সিহেতু ঋষ্যশৃঙ্গ কৈত আছে ॥
 শুনিয়া সুমন্ত বুলিলা পাছে ॥৭৭
 শুনিয়ে সমস্ত পৃথিবী স্বামী ।
 তাহান কথা সবে জানো আমি ॥
 বঙ্গ দেশে বোম পাদ নৃপতি ।
 আপুনি করিছা সখি সম্প্রতি ॥৭৮
 পূর্ববত শাস্তা নামে কণা খানি ।
 দিয়াছা যাক তুমি মহা মানী ॥

তাহান বাজ্যে নাই ববিষণ ।
 কহিলা তাক্স পাছে বিপ্রগণ ॥৭৯
 যি বাজ্যত ঋষ্যশৃঙ্গ থাকন্ত ।
 সি বাজ্যে মেঘে সনা ববিষন্ত ॥
 জানিয়া রাজা বুদ্ধি করিয়োক ।
 নৃজানে যেন তাক্স আনিয়োক ॥৮০
 জানিলে কদাচিতো নাসিরন্ত ।
 হেন শুনি রাজা মনে গুণন্ত ॥
 কিমতে আনো বিভাগুক স্মৃত ।
 কবিল পাছে হেন অদভূত ॥৮১
 নৌকায় সবে করিলন্ত যান ।
 উপবে বচিলন্ত যানখান ॥
 তাহার উপবে বৃক্ষ কইলন্ত ।
 পিষ্টক মোদক লাড়ু খৈলন্ত ॥৮২
 স্তম্ভবীগণক বুজিলা বাণী ।
 ভুলায় ঋষ্যশৃঙ্গ দিয়ো আনি ।
 পুরুষ বিনে নাৰী নজানন্ত ।
 জগত মুনি মনে মানিলন্ত ॥৮৩
 এতেকে ভাণ্ডি ভুণ্ডি আনিলন্ত ।
 আনিয়া শাস্ত্রাক বিহা দিলন্ত ॥
 আজিয়ো আছন্ত তাহান ঘবে ।
 য়েবে লাগে তাক্স আনা সম্ভবে ॥৮৪

সুনীয়া মল্লীক প্রেশংসি বাজা ।
 বোলন্ত যাইবে সাজ হোক প্রজা ॥
 তেথনে গজ-বাজী সঁজিলন্ত ।
 সসৈন্তে অজ্ঞদেশে আসিলন্ত ॥৮৫
 দেখিয়া বোম পাদ নৃপবর ।
 আসিলা দশবথ নৃপবর ॥
 বাজে ভণ্ডে আগ বাঢ়িয়া বায় ।
 নমিলন্ত দশবথর পার ॥৮৬
 অনেক সৎকাৰে আনিলা ঘৰে ।
 সসৈন্তে পূজিলন্ত নৰেশ্বৰে ॥
 পাছে ঋষ্যশৃঙ্গ-শাস্ত্রাক লৈলা ।
 দশবথ নিজ গৃহক গৈলা ॥৮৭
 শুনা সভাসদ কৃষ্ণৰ কথা ।
 মধুঘা জনম নকবা বৃথা ॥
 ত্রীবামকীৰ্ত্তন ইহাৰ নাম ।
 অনন্তে কহে বোলা বাম বাম ॥৮৮

ঘোষা ॥

হৰি বাম বামচন্দ্র বাম ভদ্র হৰি ।
তুমি মে ঈশ্বৰ ভকতৰ ভয়হাৰী ॥

যি কালত দশবথে যজ্ঞ আৰম্ভিলা ।
তাতো আগে শুনা যেন এক কথা তৈলা ॥
দশগ্রীৱ বাৰণ যে মহা দুৰ্দ্ধৰীল ।
তিনিয়ো ভূৱন সিটো নিশ্ৰীক কৰিল ॥৮৯
যাৰ যত ঐশ্বৰ্য্য সমস্তে লৈল কাটি ।
দশ দিগপালগণ পলাইলন্ত ডৰি ॥
যতেক সুন্দৰী সিটো পাইলে ত্ৰিভুৱনে ।
সমস্ত নিলেক কাটি দুৰ্দ্ধয় বাৰণে ॥৯০
পিতৃ-দেৱতাৰ পূজা যতেক কৰয় ।
সমস্তকে বলে কাটি আপুনি ভুঞ্জয় ॥
তিনিয়ো ভুৱনে বণ ফুৰে কুণ্ডুৱাই ।
ইন্দ্র আদি দেৱবো পূৰ্বিত ঠাই নাই ॥৯১
সিহেতু একত্ৰ ছয়া দেৱ নিবস্তুৰে ।
কৃষ্ণক চিস্তিবে লৈলা ক্ৰিৰোদধি জীবে ॥
নমোঁ মহা পুৰুষ পৰম মহেশ্বৰ ।
তোমাৰ কিস্তৰ আমি দেৱ নিবস্তুৰ ॥৯২

তুমি পিতৃ-মাতৃ বন্ধু-বান্ধব আমাৰ ।
 ছয়োক প্রসন্ন প্রভু খণ্ডায়ো নিকাৰ ॥
 দেৱতাৰ স্তুতিত প্রসন্ন চক্ৰপাণি ।
 তাসম্বাক চাই স্নেহে বুলিলন্ত বাণী ॥১৩
 কোনে তোমাসাৰ তেজ হৰিল সকল ।
 শুনিয়ে দেৱতা সব দেৱ অখণ্ডল ॥
 কিসক কৰিলা তুতি কহিয়ে এখন ।
 শূনি বৃহস্পতি নমি বুলিলা বচন ॥১৪
 শুনিয়েক ভকত বৎসল দেৱ হৰি ।
 দশগ্ৰীৱ হেতু ৰাজ্যে ৰহিতে নপাৰি ॥
 তুমি তাক যেবে প্রভু নকৰা সংহাৰ ।
 তেবে নষ্ট ভৈল সৃষ্টি সমস্ত সংসাৰ ॥১৫
 হেন শূনি হাঁসি মাতিলন্ত নাৰায়ণ ।
 আগে গৈয়া বান্দৰত জন্মা দেৱগণ ॥
 ময়ো চাৰি ৰূপে হৈবো দশবথ ঘৰে ।
 জনকৰ ঘৰে লক্ষ্মী চলিয়ে সত্বেৰে ॥১৬
 এহি বুলি অস্ত্ৰধ্যান ভৈলা নাৰায়ণ ।
 দেৱগণো বান্দৰত ভৈলা উতপন ॥
 দশবথ ৰাজ্য পাছে যজ্ঞ আবন্তিলা ।
 দেৱ ঋষি ব্রহ্ম ঋষি সবহি আসিলা ॥১৭

যজ্ঞৰ সম্ভাৰ দেখি বিস্ময় মিলিল ।
 ৰাজ বিধিৰতে সমস্তকে সমৰ্পিল ॥
 ত্ৰক্ষা আদি দেৱগণ যতেক আসিলা ।
 অদ্ভুত পুৰুষ এক কুণ্ডতে উঠিলা ॥১৮
 হৃতত পায়স পাত্ৰ ধৰি কাঞ্চনৰ ।
 চাই আছে দেৱ ঋষিগণ নিৰন্তৰ ॥
 ঋষ্যশৃঙ্গ হাতে সমৰ্পিলা সিটোজ্ঞন ।
 আদৰ কৰিয়া লৈলা বিভাগু নন্দন ॥১৯
 ঋষ্যশৃঙ্গে দিলা নিয়া দশৰথ হাতে ।
 নমস্কাৰ কৰি লৈলা পৃথিৱীৰ নাথে ॥
 পৰম আনন্দে ৰাজ্য অন্তঃপুৰে নিলা ।
 ভুঞ্জিয়োক বুলি দুই মহাদৈক দিলা ॥২০০
 কৌশল্যা কৈকেয়ী দুই আনন্দিত ভৈলা ।
 সূৰ্য্য পাত্ৰত থৈয়া ভুঞ্জিষাক লৈলা ॥
 পাছে সেই বেলো স্মিত্ৰায়ে দেখিলন্ত ।
 কিবা খাহা বাই বুলি বাক্য পুচিলন্ত ॥২০১
 শুনিয়া দুহান্তো আতি স্নেহ ভৈল মনে ।
 দুয়ো দুই ভাগ কৰি দিলা তেতিয়কণে ॥
 তিনয়ো আনন্দ কৰি পাছে ভুঞ্জিলন্ত ।
 ৰাজ্যৰ ঔৰসে তিনি গৰ্ভ ধৰিলন্ত ॥২০২

তে পিণ্ডপ্ৰাশনে কালে স্মিত্ৰাদ্বৈ মহীপতে ।

পিণ্ডাভ্যামন্নমন্নংতু স্বভাগিতৈ প্রযচ্ছতঃ ।

দেখি আনন্দিত ভৈল অযোধ্যাৰ প্রজা ।
 আবে পুত্ৰবন্ত হৈব আশাসাৰ বাজা ॥
 আনন্দতে বাজাৰ গৈলেক দিন-বাতি ।
 আবেসে জন্মিব পুত্ৰ দেখিবো সম্প্রতি ॥১০৩
 আজি কালি কৰি য়েবে দশ মাস গৈল ।
 শুভক্ষণে নৃপতিৰ পুত্ৰ উপজিল ॥
 কৰিলা জন্মক প্রদক্ষিণ গ্রহগণে ।
 নৃত্যগীত বাজ্য ভণ্ড ভৈল ত্ৰিভুবনে ॥১০৪
 ভৈলা বিষ্ণু-অবতাৰ দশবথ যবে ।
 আনন্দে কৰিলা তুতি দেৱ নিবন্তৰে ॥
 পুত্ৰ জন্মিবাব দেখি দশবথ ৰায় ।
 গো, ভূমি, স্বৰ্গ দিলন্ত হস্তী, হয় ॥১০৫
 ব্রহ্ম-ভোজ কৰাইলা অনেক স্তম্ভল ।
 পাত্ৰ মন্ত্ৰী প্রজাৰ মিলিল কৌতূহল ॥
 মহোৎসৱে বশিষ্ঠাদি বিপ্র অনাইলন্ত ।
 চাৰিও পুত্ৰৰ জাত কৰ্ম কৰাইলন্ত ॥১০৬
 বুলিলন্ত ত্ৰিজগতে নাহি কোনো জন ।
 কৌশল্যাৰ পুত্ৰ সম পুৰুষ শোভন ॥
 নিজগুণে বমিসন্ত সমস্ত জগত ।
 সিহেতু শ্ৰীৰাম নাম হৈবেক প্রস্বাত ॥১০৭
 আনো নাম ৰূপ, গুণ জন্ম অনুসাৰে ।
 অনন্ত আছয় কোনে গণিবাক পাৰে ॥

শ্রী, বাশে, মহাশ্বে, ঐশ্বর্য্যে নৃপবৰ ।
 জানিবা কৌশল্যা পুত্ৰ বিষ্ণুসমসৰ ॥১০৮
 কৈকেয়ীৰ পুত্ৰ যিটো তান শুনা শুণ ।
 সমস্ত লোকক তেহেঁ দেখিব আপোন ॥
 অন্ন, পানে, আশ্বাদনে সবাকো ভবিব ।
 এতেকে ভবত নাম সবেয়ো বুলিব ॥১০৯
 সুমিত্ৰাৰ কুমৰ যৱন্ত যিটো দুই ।
 সমস্ত লক্ষণে যুদ্ধ কেহেঁ সম লুই ॥
 জানিবা জ্যেষ্ঠৰ নাম হৈবেক লক্ষ্মণ ।
 কনিষ্ঠৰ শত্রুঘণ বুলিবে কচন ॥১১০
 এহিমতে নাম কৰ্ম্ম কৰি মুনিগণ ।
 বাজাক বুলিলা পাছে প্রশংসা বচন ॥
 ভোমার গৃহত হৰি ভৈলা অৱতাৰ ।
 সমস্তক পালিব ছুট্ট, কৰিব সংহাৰ ॥১১১
 দেৱ কাৰ্য্য সাধিবন্ত বান্ধসক মাৰি ।
 সমস্ত লোককে সুখ দিবন্ত সুবাৰি ॥
 এহিমতে গণতি কৰিয়া মুনিবৰ ।
 অনুমতি লৈয়া সবে গৈলা নিজঘৰ ॥১১২
 দশৰথে আপোনাৰ ভাগ্য মানিলন্ত ।
 আনন্দে অস্ত্ৰপুৰে প্ৰবেশ ভৈলন্ত ॥
 যত দেখা ভাৰ্য্যা পুত্ৰ সব অকাৰণ ।
 পাতক ছাড়োক ডাকি বোলা বাম বাম ॥১১৩

অথ যে কুশলঃ ক্ষেত্রং লাক্ষ্মীনাহুধিতা ততঃ ।

ক্ষেত্রং শোধয়তা লক্ষ্মী নাম্না সীতেতি বিজ্ঞতা ॥

—অযোধ্যা ১১৮ ।

ঘোষা ॥

পতিত পারন প্রভু নাৰায়ণ

পতিত কৰ'। উদ্ধাব ।

তুমি বিনে বাস পতিত পারন

কোন দেব আছে আৰ ।

দুলভী ।

লক্ষ্মী দেখিলন্ত

প্রভু ভগবন্ত

দশবৎ গৃহে গৈলা ।

মোব জন্মিবাক

লাগে মনে গুণি

পৰ্বত শিখৰে বৈলা ॥

সেহি সময়ত

ৰাজা দশগ্রীৱ

লক্ষ্মীক দেখিলে গৈয়া ।

পৰম সুন্দৰী

দেখি বলে খৰি

বধত তুলিলে নিয়া ॥১১৪

দেখি জ্যোৎস্না কবি লক্ষ্মী মহেশ্বরী
 তাহাক বুলিলা বাণী ।
 তোব বধ হেতু জন্মিবাক যাওঁ
 শুনবে পাণ্ডী অজ্ঞানী ॥

এহিবুলি দেৱী অস্তুর্য্যান জয়া
 পৰিলা সাগৰ জলে ।
 শতেক যোজন দীপখণ্ড জয়া
 বহিলন্তু সেই স্থলে ॥১১৫

জনক নৃপতি যজ্ঞৰ নিমিত্তে
 চহাইলা সি ভূমিখণ্ড ।
 সুবৰ্ণ লাক্ষল বাস্তু বিপ্রগণে
 লভিলন্তু দিব্য অণু ॥

অণুৰ মধ্যত বাজা দেখিলন্তু
 দিব্য এক কণ্ঠাখান ।
 ভুবন মোহিনী সৰ্ব্ব সুলক্ষণী
 সুবৰ্ণ প্রতিমা যেন ॥১১৬

আনন্দতে লৈয়া অস্তঃপুৰে গৈয়া
 মহাদৈব হাতে দিলা ।
 দেখি মহাদেই কোলে তুলি লই
 আনন্দে তাক তুলিলা ॥

জনক নৃপতি মহোৎসবে আভি
তাহান দিন গণাইলা ।

লাজল সিবলে লভিলা বিহেতু
সীতা নাম তান থৈলা ॥১১৭

দিনে দিনে বালা। যেন চন্দ্রকলা।
বাচন্ত জনক-ঘবে ।

পিতৃব মাতৃব প্রাণতো অধিক
স্নেহ আতি সমস্তবে ॥

এহিমতে য়েবে লক্ষ্মী-নাৰায়ণ
বাটন্তু দুহান ঘব ।

সম্ভব সমস্তৰ আনন্দ মিলিল
বিষাদ ভৈল দুখৰ :১১৮

অনন্তবে বিজ্ঞা- মিত্র মহা ঋষি
বিমুগ্ধ যজ্ঞিব মনে ।

অনেক সম্ভাব মিলাই ঋষিগণে
আপুনি নিজ আশ্রমে ॥

যজ্ঞ আৰম্ভিয়া অগ্নিত আহুতি
কবন্ত মুନিসকল ।

স্বত গন্ধ পায়। মাঝীচ লুবাছ
আজিল বান্ধস বল ॥১১৯

মেঘখণ্ড যেন আকাশে আসিয়া
যজ্ঞভূমি আরবিল ।
দেখি মুনিগণে মহা ভয় মনে
তেতিস্ফণে অন্তবিল ॥

এহিমতে বিধ্বা- মিত্রে মহা যজ্ঞ
বাবদ্বাব আবিস্তয় ।
স্বত গন্ধ পাই বান্ধস আসিয়া
তান যজ্ঞ বিনাশয় ॥১২০

কিমতে যজ্ঞক সমাপতি কৰে ।
মনে গুণি মুনিবায় ।
সুখ শাস্তি নাই তাহান সদায়
পাইলন্ত পাছে উপায় ॥

দশবথ ঘবে বিষ্ণু মহেশ্বর
অবতার ধৰিছন্ত ।
সন্তক পালিব দুই সংহাৰিব
ভেস্বে প্রভু ভগবন্ত ॥১২১

এহিমনে গুণি বিশ্বামিত্র মুনি
দশবথ ঘবে গৈল ।
দেখি নৃপবর পাদ্য অর্ঘ্য লৈয়া
মুনির পার অর্চিলা ॥

কুতাজলি হৈয়া আসনে বসাই

বুলিষে লৈলা নৃপতি ।

তুমি পবিপূৰ্ণ তোমাৰ কি কৰ্ম

কৰিবো কৈয়ো সম্প্রতি ॥১২২

হেন শুনি হাঁসি ঋষিয়ে বোলন্ত

শুনা দশবথ বায় ।

আমাৰ যজ্ঞক বান্ধসে বিধবংসে

কৰিতে শক্তি নাই ॥

সিহেতু আমাক শ্রীৰাম চন্দ্রক

দিয়েো বাজা এতিক্ষণ ।

বান্ধস সংহবি যজ্ঞ সাজ কৰি

দিখোহু বাম-লক্ষ্মণ ॥১২৩

হেন শুনি বাজা দশবথ মাথে

পৰিল যেন নিৰ্ঘাত ।

ভয়-শোক পাইল চেতন হৰিল

মুখত নাহিকে মাত ॥

বশিষ্ঠে আশ্বাস কৰিলা বাজাক

প্রবোধ বুলিলা মাতি ।

এবা চিন্তা জব শুনা নৃপব

পঠায়োক বহুপতি ॥১২৪

বাম-লক্ষ্মণক দিয়া ছুই বাজা
কিঞ্চিতো নকৰি ভয় ॥
সাক্ষাতে ঈশ্বৰ অৱতাৰ ভৈলা
তযু গৃহে মহাশয় ॥
আনন্দিত মনে ঋষি ছুই ভাইক
শিখাইৱন্ত ধনুৰ্বেদ ।
অবিলম্বে কাৰ্যা সাধিব ঋষিৰ
নলগায়ো হৃদি খেদ ॥১২৫
শুনা সৰ্বজন বামৰ কীৰ্ত্তন
ভক্তিযো বামৰ পাৰ ।
যত ধন-জন জীৱন-যৌৱন
সকলো সপোন প্ৰায় ।
আগ পাছ কৰি গৈল যমপুৰি
তুমিকি জীৱাহে ভাই ।
সত্বৰ কৰিয়া বাম বাম বুলি
খণ্ডায়ো যমৰ দায় ॥১২৬

ঘোষা ॥ বাম বাম বধুপতি ।

পদ ।

বশিষ্ঠৰ বাক্য মানি ।

দুখে রাজা দিলা আনি ॥

নিয়ে বাম লখমণ ।

মোহোৰ জীৱন-ধন ॥১২৭

আমাৰ তনয় নয় ।

তোমাৰেমে পুত্ৰ হয় ॥

এহি বুলি নবনাথে ।

অপিলন্ত হাতে হাতে ॥১২৮

ঋষি আনন্দিত মন ।

লৈয়া বাম-লখমণ ॥

শীঘ্ৰ কৰি লবি গৈলা ।

সবযু নদীক পাইলা ॥১২৯

তাতে স্নান কৰাইলন্ত ।

দুয়ো ভাইক বুলিলন্ত ॥

কিবা অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ লৈয়া ।

ৰাঙ্গস মাৰিবা গৈয়া ॥১৩০

শুনি পাছে দুয়ো ভাই ।

প্ৰণামি বুলিলা পাৰ ॥

আপুনিযে মুনিৰাজ ।

শিখায়ো সমস্ত কাজ ॥১৩১

হেন শুনি বিশ্বামিত্র ।
 ভৈলা মহা আনন্দিত ॥
 মন্ত্ৰে সমে গ্ৰহবণ ।
 শিখাইলন্তু সংহবণ ॥১৩২
 সব ধনুৰ্বেদ পাইলা ।
 দুয়ো ভাই বঙ্গ ভৈলা ॥
 পাছে পথ অনুক্রমে ।
 চলে ঋষি নিজাশ্রমে ॥১৩৩
 যি বনে তাৰকা আছে ।
 সেই বন পাইলা পাছে ॥
 নেদেখি লোকৰ গতি ।
 পুচিলন্তু বয়ুপতি ॥১৩৪
 ইটো বন কাৰ হয় ।
 লোক কেনে নবহয় ॥
 শুনি ঋষি বোলে বানী ।
 কহিবো সকলোখানি ॥১৩৫
 তাৰকা বাঙ্গসী নাম ।
 আতে আছে জানা বাম ॥
 ঘোৰ নিশাচৰী তাই ।
 সমস্ত লোকক খায় ॥১৩৬
 মাৰিবাক পাবা য়েবে ।
 বহু পুণ্য পাবা তেবে ॥

মুনি বুলিলন্ত বাম ।
দেখায়োক পূৰ্ণকাম ॥১৩৭
এক গোটা শৰে বধা ।
সব লোক ঋণ শুভা ॥
লক্ষণৰো অনুমতি ।
পায়া পাছে বধুপতি ॥
লৈবে বান্ধসীৰ ঐশ ।
ধৰিলন্ত ধনু-বাণ ॥১৩৮
ধনুৰ টঙ্কাৰ শুনি ।
খেদি আইলা বান্ধসিনী ॥
শুনায়োক সৰ্ব্বজন ।
পুণ্যকথা বামায়ণ ॥১৩৯
পুৰিয়ো মনৰ কাম ।
ডাকি বোলা বাম বাম ॥

ঘোষা ॥

বধুপতি ভকতিগত পৰম পুৰুষ ভগবন্ত ।
তুমি সে ঈশ্বৰ দেৱ অনাদি অনন্ত ॥

শ্লোক ।

বামে দেখিলন্ত আসিলেক বান্ধসিনী ।
পৰ্বত সদৃশ দেহা কাল মেঘখানি ॥

গুরুক প্রণামি বামে শব প্রহাবিল ।
 বান্ধসৌর হৃদয়ত সঙ্কানে পবিল ॥১৪০
 উভফোল কবি শব পাতালক গৈল ।
 তেতিহুগে স্নান কবি তুনে আসি ভৈল ॥
 আর্জুবার কবি পবি গৈল নিশাচরী ।
 স্বর্গলোক কম্পিল সমস্ত বস্তুকরী ॥১৪১
 আনন্দতে সিদ্ধ মুনি দেব নিবস্তুবে ।
 জয় জয় বাম বুলি কুসুম সিঞ্চবে ॥
 বিশ্বামিত্রে বাঘরক আশীষ দিলন্ত ।
 পথ অশ্রুক্রমে নিজ আশ্রম পাইলন্ত ॥১৪২
 সমস্ত মুনিক মাতি যন্ত আবজ্জিলা ।
 শ্রীবাম লক্ষণে ধনু ধরি বধি বৈলা ॥
 য়তব আহুতি গন্ধ উথলিয়া গৈল ।
 গন্ধ পাই অনেক বান্ধস আসি ভৈল ॥১৪৩
 তাব সেনাপতি ভৈল মাৰীচ স্খবাহ ।
 গিলিবাক আসিল চন্দ্রক যেন বাহ ॥
 ঋষিৰ দেখিয়া ভয়ে গর্ভ গৈল গনি ।
 চেঞ্চাইবাক লৈলা বাম লখমণ বুলি ॥১৪৪
 তাসম্বাক আশ্বাস কবিলা দুই ভাই ।
 আথে বেধে ধনু শর ধবিলন্ত যাই ॥
 কোটি কোটি বান্ধস বধিলা শবহানি ।
 যেন শ্রাৱণৰ মেঘে বর্ষাষস পানী ॥১৪৫

সেনা বধিবান দেখি সুবাহু কিটাল ।
 আকাশ গমনে দুয়ো ডাইক খেদি আইল ॥
 দেখিয়া লক্ষ্মণে ভল্ল শৰ প্রহাৰিলা ।
 বজ্রৰ পতনে যেন গিৰি বিদাৰিলা ॥১৪৬
 সেহিমতে হৃদয় সবকিয়া গৈল ।
 ঘোৰ বার ছাৰি নিশাচৰ অন্ত ভৈল ॥
 সুবাহু পৰিবে দেখি মাৰীচ বান্ধসে ।
 অস্ত্র শস্ত্র ধৰিয়া বামক খেদি আসে ॥১৪৭
 হেন দেখি প্রভু বামচন্দ্র দেৱ-হৰি ।
 এক গোটা শৰ প্রহাৰিলা দূঢ় কৰি ॥
 হৃদয়ত পৰি তেতিয়কণে উকরাইল ।
 পৃথিৱী সমুদ্ৰ ছবাই লঙ্কাত পৰিল ॥১৪৮
 হেথ মুণ্ডে পৰি আছে সিটো মুচ্চা যাই ।
 ফুৰ্দ্ধ ফুৰ্দ্ধ জীৱাইল বান্ধসে লাগ পাই ॥
 এহিমতে বাম দেৱ প্রভু লক্ষ্মণ ।
 যত পাইল মানে বান্ধসৰ সেনাগণ ॥১৪৯
 সমস্তকে শৰ হানি মাৰি পেলাইলন্তু ।
 বিশ্বামিত্ৰ ঋষিৰ যজ্ঞক কৰাইলন্তু ॥
 আনন্দতে বিশ্বামিত্ৰ যজ্ঞ সাক্ষ কৰি ।
 সমস্ত ঋষিক পূজা কৰিল সাদৰি ॥১৫০
 পূজা পাইয়া মুনি সবে আনন্দিত ভৈলা ।
 বাম-লক্ষ্মণক আশংসিয়া ঘৰে গৈলা ॥

PLEASE HANDLE THE BOOK CAREFULLY

(৩৫)

বিশ্বামিত্র মনোবথ পৰিপূৰ্ণ কৰি ।
বুলিবাক লৈলা ঋষি ৰামক সাদৰি ॥১৫১
হে ভগৱন্ত তুমি জনম ৰহিত ।
তথাপিতো সমস্ত প্ৰাণীৰ চিন্তাহিত ॥
নানা লীলা কৰা যুগে যুগে অৱতৰি ।
তোমাৰ চেফ্টাক কোনে বুজিবে মূৰাৰি ॥১৫২
এহিমতে ৰামক বুলিয়া তুতি ঋষি ।
মনে মনে আলোচন্ত কাৰ্য্য বিমৰিষি ॥
মোৰ মনোবথ পুৰিলন্ত শ্ৰীৰাম ।
মই এবে আন কিবা সাধিবোছঁ কাম ॥ ৩
জনকৰ ঘৰে লক্ষ্মী জনম ভৈলন্ত ।
শুনি আছোঁ তেহেঁ সয়ম্বৰ পাতিছন্ত ॥
ইহাঙ্ক তথাক নিওঁ মিলোক উৎসাহ ।
দেখিলে জনকে আঙ্ক দিবন্ত বিবাহ ॥১৫৪
এহি গুণি ৰামক বুলিলা পুনৰ্ব্বাৰ ।
শুনিলোক প্ৰভু ৰাম বচন আমাৰ ॥
জনকৰ ঘৰে কহা ভৈল উতপন ।
তাহান সদৃশ কহা নাই ত্ৰিভুৱন ॥১৫৫
তাহাঙ্ক বিবাহ দিবে জনক নৃপতি ।
ৰাজাগণ মিলাই আছে সয়ম্বৰ পাতি ॥

পূৰ্বত মহেশে ধনুখণ্ড পেলায় গৈলা ।
 আকাশত থাকি পাছে বচন বুলিলা ॥১৫৬
 এহি ধনু যিটো জনে ভাঙ্গিবাক পাৰে ।
 তাহাক বিবাহ দিবা কন্যা সাৰে সাৰে ॥
 আচোক ভাঙ্গিব বাজাগণ নিবন্তবে ।
 কাহাৰো শক্তি গুণ লগাইতে নপাৰে ॥১৫৭
 ভূৱন মোহিনী কন্যা শুনা বধুপতি ।
 সেহি ধনু ভাঙ্গি কন্যা বিহায়ে সম্প্ৰতি ॥
 হেন শুনি হাঁসি মাতিলন্ত বধুপতি ।
 তোমাসাৰ বাক্য আবে কৰিবো সম্প্ৰতি ॥
 শুনিয়েক সৰ্বজন এক মন কৰি ।
 অনন্ত বদতি ডাকি বোলা বাম হৰি ॥১৫৮

ঘোষা ॥ বাম হৰি নাৰায়ণ ॥

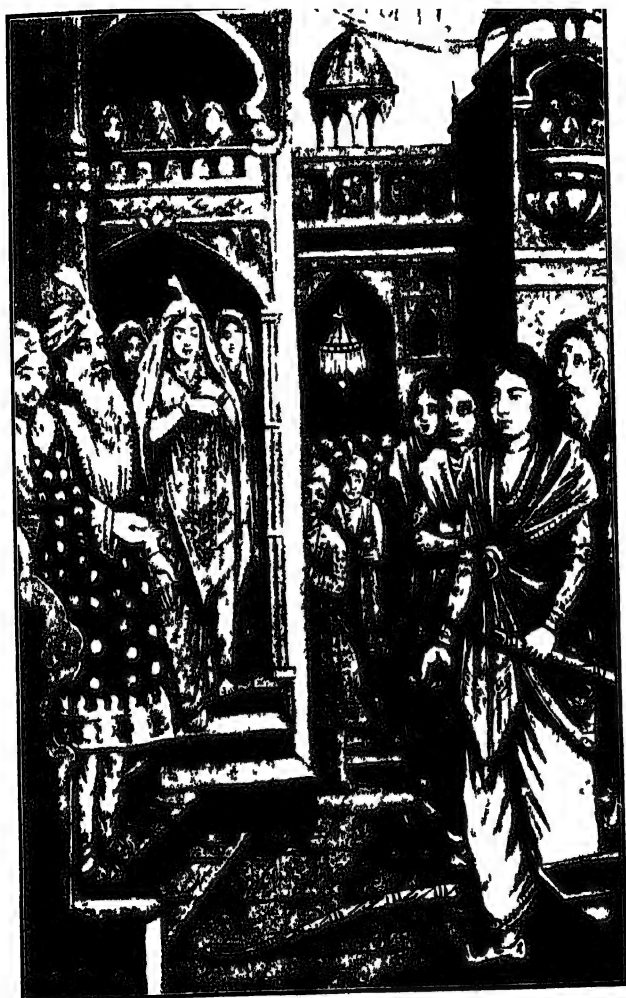
পদ ।

শুনিয়েক ঋষি মহাৰায় ।
 পিতৃ দিয়াছন্ত ভয় ঠাই ॥
 যি কাৰ্য্যে তোমাৰ তোষ হয় ।
 তাক আমি কৰিতে লাগয় ॥১৫৯

তোষ—আনন্দ ।

সিহেতু চলিয়ো মিথিলাক ।
 কেন ঠান ধনু দেখো তাক ॥
 এহি বুলি ঋষিৰ সঙ্গত ।
 চলি ছয়ো যাস্তু আনন্দত ॥১৬০
 কতক্ষণে যাস্তু পথ ক্রমে ।
 গৌতমৰ পাইলন্ত আশ্রমে ॥
 তান পত্নী অহল্যা সুন্দরী ।
 শিলা ছয়া আছে তৈত পৰি ॥১৬১
 দেখি ঋষি বুলিলা বচন ।
 শুনিয়োক বয়ুৰ নন্দন ॥
 এহি শিলাখণ্ডে পার দিয়ো ।
 অহল্যাক শাপ তাৰিয়ো ॥১৬২
 শুনি প্রভু চৰণ চুৰাইল ।
 অহল্যাক তেখনে তাৰিল ॥
 দেখি বামে পুচিলা কাহিনি ।
 ঋষিয়ো কহিলা সব খানি ॥১৬৩
 যেন মতে ইন্দ্রে হবিলন্ত ।
 গৌতমৰ শাপক পাইলন্ত ॥
 পাছে পাইলা মিথিলা নগরী ।
 যৈত রাজা সত্ৰ আছে কৰি ॥১৬৪
 দেখি মিথিলাৰ অধিপতি ।
 ঋষিৰ চৰণে কৰে নতি ॥

বল সতকাৰে পূজিলন্ত ।
 কনযোৰে বাক্য বুলিলন্ত ॥১৬৫
 আজি মোৰ জনম সফল ।
 দেখিলোহঁ। চৰণ যুগল ॥
 তুমি পৰিপূৰ্ণ মুনিৰাজ ।
 আদেসিয়ো সাধো কোন কাজ ॥১৬৬
 ত্ৰৈলকা মোহন দুইজন ।
 কাৰ পুত্ৰ, কয়ো প্ৰয়োজন ॥
 আসিয়াছ। আমাৰ থানক ।
 কহিয়োক সমস্ত কাৰ্য্যক ॥১৬৭
 শূনি ঋষি বুলিলন্ত হাঁসি ।
 শূনা নৃপবৰ মহা যশী ।
 জগতৰ যিটো মহেশ্বৰ ।
 তেন্তে এন্তে জানা নৃপবৰ ॥১৬৮
 সমস্তজন কৰিব পালন ।
 দৃষ্টক কৰিব সংহাৰণ ॥
 সিকাৰণে দশৰথ ঘৰে ।
 অন্নতাৰ তৈলা মহেশ্বৰে ॥১৬৯
 সুবাহু বান্ধস মাৰিলন্ত ।
 তাৰকাৰ প্ৰাণ চৰাইলন্ত ॥
 আমাৰ যন্ত্ৰক কৰাইলন্ত ।
 সমস্ত বান্ধস মাৰিলন্ত ॥১৭০

ହବଧନୁଭଞ୍ଜ ।

k M P

পদ্মনেত্র দুর্বাদল শ্যাম ।
আঙ্কে জানা বোলয় ক্রীবাম ॥
কন্দর্প সদৃশ সুশোভন ।
আন নাম জানিকা লক্ষ্মণ ॥১৭১
আসিহস্ত দুয়ো মহেশ্ববে ।
লক্ষ্মী জন্মি আছে তমু ঘবে ॥
সিকারণে দিয়োক বিবাহ ।
জগতৰ মিলোক উৎসাহ ॥
এহি বুলি মৌন ভৈলা ঋষি ।
বাম বাম ঘুষিয়ো হবিষি ॥১৭২

ঘোষা ॥ হবি বাম বাম গোবিন্দ বাম বাম ।
ভকতবৎসল প্রভু গুণে অনুপম ॥

পদ

ঋষিৰ বচন শুনি জনক নৃপতি ।
বোলন্তু মিলিল মোৰ কিনো ভাগ্য আতি ॥
যাহাৰ চৰণ চিস্তে মহা যোগেশ্বৰ ।
হেন প্রভু সাক্ষাতে আসিলা মোৰ ঘৰ ॥১৭৩
কিনো ভাগ্য কিনো ভাগ্য কিনো ভাগ্য মোৰ ।
জানিলোহেঁ। নিস্তবিলেঁ। সংসাৰ দুৰ্ঘোৰ ॥

দেৱঋষি পিচ্ছৰ স্মৃজিলে। সব ধাৰ ।
 জগত ঈশ্বৰ প্ৰভু গৃহত আমাৰ ॥১৭৪
 এহিমতে মনে ভাগ্য মানিলা বিস্তৰ ।
 ঋষিক চাহিয়া পাছে বুলিলা উত্তৰ ॥
 শুনা মুনিবাজ মোৰ যেন অভিপ্ৰায় ।
 জীউৰ উচিত এন্তে হৱন্তু জামাই ॥১৭৫
 কিস্তি এক অঙ্গীকাৰ কৰিছে। দুৰ্য্যোৰ ।
 মহেশ্বৰ ধনুত লগাবে যিটো জোৰ ॥
 তাস্ত বিহা দিবো কন্যা জগত মোহন ।
 কোনো বাজা তাত দিবে নপাৰিল গুণ ॥১৭৬
 এহে পুত্ৰ লাৱণ্য মধুৰ স্কুমাৰ ।
 কিমতে দিৱন্ত গুণ মিছা অঙ্গীকাৰ ॥
 অঙ্গীকাৰ ছান্তে আক্ৰ সাঙ্গ হব বায় ।
 কোন বুদ্ধি কৰে। মুনি নপাওঁ উপায় ॥১৭৭
 হেন শুনি হাঁসি ঋষি দিলন্ত উত্তৰ ।
 ইকাৰ্য্যক চিন্তা নকৰিবা নৰেশ্বৰ ॥
 কোন বস্ত্ৰ বামৰ আগত ধনুখান ।
 বলৰ বীৰ্য্যৰ যাৰ নজানি প্ৰমাণ ॥১৭৮
 নিমিষে লগাব গুণ বাম মহেশ্বৰ ।
 চাই থাকা পৰম আনন্দে নৃপবৰ ॥
 পাছে বিশ্বামিত্ৰে চাই বামক বোলন্ত ।
 শুনিয়োক প্ৰভুদেৱ বাম ভগৱন্ত ॥১৭৯

ধনু-গুণ জুৰি সীতা বিহা কৰিয়োক ।
 এহি মহা বঙ্গ প্ৰভু দেখাযোক মোক ॥
 গুৰুৰ বচন শুনি বধুৰ নন্দন ।
 পৰম আগ্ৰহে উঠিলন্ত তেতিক্ষণ ॥১৮০
 হস্তীৰ গমনে চলি যাস্ত লাসে লাসে ॥
 দেখি সমাজ্যাব বাজাগণে সবে হাঁসে ।
 বিক্ৰমে বাঘৰ যাস্ত চায়াছে সকল ।
 প্ৰতি খোজে ধৰণী কৰয় তলবল ॥১৮১
 মধুৰ মূৰতি মুখে মন্দ মন্দ হাঁস ।
 মহেশ্বৰ ধনুৰ পাইলন্ত গৈয়া পাশ ॥
 উল্লাসিয়া ধনুক ধৰিলা বাম হাতে ।
 অলক্ষিতে গুণ লগাইলেক বঘুনাথে ॥১৮২
 কোমল আঙ্গুলি গুণ মাৰ্জিত তেতিক্ষণ ।
 টঙ্কাৰিয়া শব্দে পূৰিলা ত্ৰিভুবন ॥
 হাঁসি হাঁসি পুৰুষ ধনুগুণ আজুৰিলা ।
 কৰ্ণমানে টানি ধনু মাজতে ভাঙিলা ॥১৮৩
 পুনৰ্ব্বাৰ শব্দ গোটে ব্ৰহ্মাণ্ড ভৰিল ।
 সপ্তদ্বীপা বসুমতী সাগৰ লৰিল ॥
 সমাজ্যাব লোকৰ হৰিল চুৰ্ভিজ্ঞান ।
 যিবা যৈত আছিল পৰিল সেই থান ॥১৮৪

বালেকক মাৰোঁ বেটি আসা কন্তা আনো কাটি
আমাবো কন্তাত ভাগ আছে ।

এতি বুলি গুমগয় বৰ বৰ ৰাজাচয়
অস্ত্র-শস্ত্র ধৰিলেক পাছে ॥

সবে কৰে ছৰা ছৰি বোলে ধৰ মাৰ বেটি
কৈৰ ইটো আসিল বালক ।

দেখিয়া শ্ৰীৰামে কাজ বুলিলন্তু ঋষিৰাজ
আপুনিয়ে ৰাখিবা সীতাক ॥১৯১

দেখিযো শৃগাল পাল বেটি কৰে কোলাহল
আক দেখি থাকে কাৰ প্ৰাণে ।

আৰ 'ভৱা, হুৱা' চাই নাথাকি লগাওঁ বাহ
যেন নথাকয় ইটো বনে ॥

এতি বুলি ছয়ো জনে ধনু ধৰি তেতিক্ষণে
ৰাজাসকলক খেদি গৈলা ।

দেখিয়া জনক ৰাজে বথে চৰি সৰ সাজে
শ্ৰীৰাম-লক্ষ্মণ লাগ লৈলা ॥১৯২

তিনি এক লগ হয়
বধিলন্তু সম্মুখ সংগ্ৰামে ।

কতো পৰিবাক দেখি আপোনাৰ প্ৰাণ ৰাখি
পলাই গৈলা স্বাৰ্থ খোৱা মানে ॥

সমস্তকে একক্ষণে খেদাইলন্তু তিনিজনে

পুন্য আসিলেক ঋষি পাশ ।

দেখি বিশ্বামিত্র ঋষি প্রশংসিলা হাঁসি হাঁসি

সমস্তবে মিলিল উল্লাস ॥১৯৩

পাছে চিণ্ডি অর্চি কাজ জনক যে মহাবাজ

পুৰোহিত বিশ্বামিত্র সমে ।

সাতা-বাম-লখমণ আগ কবি তিনি জন

প্রবেশিলা গৈয়া নিজাশ্রমে ॥

দশবথ আনিবাক পঠাইলন্তু দূতজাক

শীঘ্রে রাজা জনক নৃপতি ।

দূতে রাজা আগে কৈল দশবথ আসি ভৈল

পাত্র পুত্র বশিষ্ঠ সহিত ॥১৯৪

দেখিয়া মিথিলা বায় পূজিলা রাজার পাব

অনেক ভকতি নতি কবি ।

দশবথ মহাভাগ পায়া দুই পুত্র লাগ

কোলে তুলি লৈলা স্নেহে ধরি ॥

শুনিয়োক সভাসদ বামর চবিত্র পদ

সব দুখ কবে উপশম ।

বামর চরণ ভজা আন আশ সব তেজা

নিবন্তবে বোলা বাম বাম ॥১৯৫

ঘোষা ॥ বাম বধুপতি বধুনন্দন ।

অভয় চরণে লৈলেন শরণ ॥

পদ ।

পাছে দশবথ জনক বার ।

বসিয়া আছে দুয়ো একে ঠাই ॥

দশবথ বোলে মিথিলা পতি ।

তযু গৃহাগত ভৈলো অতিথি ॥১৯৬

উন্মীলা নামে তযু কণ্ঠাখানি ।

লক্ষ্মণক বিহা দিয়োক জানি ॥

শুনিয়া মিথিলাৰ মহামানী ।

হাঁসিয়া ‘দিবো’ বুলিলন্ত বাণী ॥১৯৭

ভবত শত্রুঘণ দুইজন ।

দেখিয়া কুশধ্বজ বঙ্গমন ॥

বোলন্ত মোৰ দুই কণ্ঠা হয় ।

তযু দুই পুত্রে দিবো নিশ্চয় ॥১৯৮

জনক ভাইৰ শূনি বচন ।

দশবথ মহা আনন্দে মগন ॥

এহি চাৰি কণ্ঠা চাৰি পুত্রব ।

পাইলন্ত দশবথ নৃপবৰ ॥১৯৯

পাছে পুণ্য যোগে ছয়ো নৃপতি ।
 বিহাৰু লাগিয়া কৰি যুগুতি ॥
 অনেক সম্ভাৰ কৰিলা আতি ।
 সাতো পৃথিৱীৰ আইলা নৃপতি ॥২০০
 ব্ৰহ্মাদি দেৱগণ সবে আইলা ।
 সাতো পাতালৰ লোক মিলাইলা ॥
 সবাকো যথাযোগ্যে অৰ্চিলন্তু ।
 মহা মহোৎসৱে বিহা দিলন্তু ॥২০১
 লক্ষ্মী-নাৰায়ণ বিহা কালে ।
 সব নৰ নাগে যৌতক দিলে ॥
 ব্ৰহ্মাদি আইল যত দেৱগণ ।
 সবেও উৎসৰ্গা দিলা তেতিয়ক ॥২০২
 বেদ ধ্বনি কৰে ব্ৰাহ্মণগণ ।
 মহা ঋষিগণে কৰে হবন ॥
 দুন্দুভি শব্দ বাজি আছে যত ।
 বজাইলা ৰাম-সীতা বিবাহত ॥২০৩
 ব্ৰহ্মাণ্ড ভৰিল তাহাৰ ধ্বনি ।
 চৌদিশে 'জয় ৰাম' ধ্বনি শুনিল ॥
 লক্ষ্মী নাৰায়ণ বিবাহ দেখি ।
 ভৃক্ক নখশিল কাহাৰো আশি ॥২০৪
 স্বৰ্গ পৃথিৱীত পাতাল পুৰে ।
 গাইবাক লৈলা তাকে নিবস্তুৰে ॥

এমতে মহামহোৎসরে আতি ।
 চাৰি কণ্ঠা বিহা দিলা নৃপতি ॥২০৫
 জনক কুশধ্বজ দুয়ো ভাই ।
 যৌতক দিলা তাৰ পাৰ নাই ॥
 হস্তী, হয়, দাস, দাসী যতেক ।
 বসন ভূষণ দিলা অনেক ॥২০৬
 সি বাত্ৰি বন্ধি দশবথ বায় ।
 যাইবাক লাগি আজ্ঞা লৈলা যাই ॥
 চাৰি পুত্ৰ চাৰি কন্যাক লৈয়া ।
 আপোন বথত উঠিল গৈয়া ॥২০৭
 যতেক জনকৰ মহাদই ।
 জাঁউক গলত বান্ধি কান্দয় ॥
 সোত্ৰা আদি যত কন্যাসকল ।
 তাৰাও কান্দিলা হুয়া বিকল ॥২০৮
 কোশল্যা আদি যত পটেশ্বৰী ।
 হেসম্বে পঠাইলা শাস্ত্ৰনা কৰি ॥
 জনক ধৰিয়া সীতাৰ গলে ।
 কান্দিলাস্ত আতি হুয়া বিকলে ॥২০৯
 প্রবোধ বুলিলস্ত দশবথ ।
 শুনিয়া নৃপতি ভৈলস্ত স্তম্ভ ॥

সসৈন্যে বাজা আগ বঢ়াই থৈলা ।
 আশ্বাসি দশবথে পালটাইলা ॥২১০
 অযোধ্যাক চলি গৈলন্তু বাজা ।
 বেঢ়িয়া চলে গজ-বাজী প্রজা ॥
 বাদ্য ভণ্ড যত প্রজাব বোল ।
 লজ্জিলেক গৈয়া স্বৰ্গৰ কোল ॥২১১
 পৰম আনন্দে চলে নৃপতি ।
 চাৰি পুত্ৰবধু কৰি সঙ্গতি ॥
 আনন্দে চলি যায় প্রজাগণ ।
 জয় বাম ধ্বনি কবে সঘন ॥২১২
 এহি মতে ভূমি কম্পায়া যাস্তু ।
 পথতে বিমঙ্গল দেখিলন্তু ॥
 আগতে বজ্রপাত আসি ভৈলা ।
 সঘনে ভূমি কম্পিবাক লৈলা ॥২১৩
 আনো নানা বিমঙ্গল যতক ।
 সমস্তে নৃপতি নেত্ৰে প্রত্যেক ॥
 অন্ধকৰ শাপ যেন মিলিল ।
 ভয়ে বাজা বশিষ্ঠত পুঢ়িল ॥২১৪
 কি কাৰ্য্যো দেগোঁ হেন বিমঙ্গল ।
 কহিয়োক সবে মুনিসকল ॥

গজ-বাজা = হাতী আৰু গোঁৰা ।

ভভো—ভখাপি ।

বশিষ্ঠাদি ঋষি বুলিলা বাণী ।
একো উপদ্রব নেদেখো স্বামী ॥২১৫
শুনিয়া ততো মনে শঙ্কা করি ।
শীঘ্রে চলি যাস্তু নিজ নগরী ॥
সিবেলা যেন ভৈল শুনিয়োক ।
বাম বাম বোলা সমস্ত লোক ॥২১৬

ঘোষা ॥ জয় বাম বসুপতি ॥

পদ ।

জামদগ্নি স্মৃত বাম ।
শুনিলন্ত হেন কাম ॥
আমার গুরু বধু ।
ভাঙ্গিলে কোনেরে হুঁ ॥২১৭
তার মোর কথা আছে ।
এহি বুলি খঞ্জে পাছে ॥
কুঠাব কাকুত পারি ।
ফোঁপাই আসে দড়াদড়ি ২১৮

তবঙ্গ ববঙ্গ আখি ।
 ভয় লাগে মূৰ্ত্তি দেখি ॥
 কোপে আগ ভেঁঙুলন্ত ।
 রাজা-প্রজা দড়িলন্ত ॥২১৯
 দেখি দশবথ পাছে ।
 কৰযোৰে বহি আছে ॥
 বোলন্ত তোহোৰ পুত্ৰ ।
 নাম কহ আছে কুত্ৰ ॥২২০
 মোৰ নাম লৈলে যিটো ।
 কেন বোৰ দেখো সিটো ॥
 জাঁৰি য়েবে প্ৰাণখানি ।
 এতিক্ষণে দেহ আনি ॥২২১
 বুঢ়া ধনু ভাঙ্গিলেক ।
 তাতে গৰ্ব বাঢ়িলেক ।
 মোৰ আগে বোক থিৰ ।
 তেবে সিটো জানো বাৰ ॥২২২
 দিলা নামে সমিধান ।
 কেনে ক্ৰোধ এতমান ॥
 তুমি নৰ গুণে চাৰ ।
 ধনুগুণ আমাসাৰ ॥২২৩

কেন মতে সম হৈবো ।

শৰ আমি নলইবো ॥

তেভো নেক্ষেমাহা য়েবে ।

শুনা ঋষি বাক্য তেবে ॥২২৪

ঋষি-বেশ দূৰ কৰি ।

ক্ষত্ৰিয়ৰ ধৰ্ম্ম ধৰি ॥

কেনে প্ৰবৰ্ত্তাহা তুমি ।

সিহতু দণ্ডিবো আমি ॥২২৫

শ্ৰীৰামৰ বাক্য শুনি ।

বুলিলন্ত পাছে মুনি ॥

তুমি যদি বীৰ হোৱা ।

দেখো মোৰ ধনু লোৱা ॥২২৬

ইঁসি লৈলা তেতিক্ষণে ।

চাই আছে সৰ্ব্বজনেন ॥

লেক্ লেক্ কৰি টানি ।

ভাঙ্গিলেক ধনুখানি ॥২২৭

ইঁসি বুলিলন্ত ৰাম ।

কৰিলোহো সিদ্ধ কাম ॥

হেৰা গুৰু তযু ধনু ।

চাহন্তে ভাঙ্গিল পুনু ২২৮

ଏହି ବୁଲି ନିଜ ଧନ୍ୟ ।
 ଶ୍ରୀବାମେ ଲୈଳନ୍ତ ପୁନୁ ॥
 ଶର ପାତ ଜୁବିଲନ୍ତ ,
 ଦେଖି ଧ୍ୟାନ କମ୍ପିଲନ୍ତ ॥୨୨୯
 ଦିଲା ବାମେ ସମିଧାନ ।
 ଅମୋଗ ମୋହର ବାଣ ॥
 ଜାନିଆ ବୁଲିଯୋ ବାଣୀ ।
 କାଟିବୋହେଁ । କୋନ ଧ୍ୟାନ ॥୨୩୦
 ମହା ଭୟ ପାଇ ଧ୍ୟାନ ।
 ବୁଲିଲନ୍ତ ବିଗର୍ଭିଣୀ ॥
 ସ୍ବର୍ଗ ପନ୍ଥେ ନାହିଁ କାଞ୍ଚ ।
 କାଟିଯୋକ ବହୁବାଞ୍ଚ ॥୨୩୧
 ଶୁନି ବାମେ ହାନିଲନ୍ତ ।
 ସ୍ବର୍ଗ ପନ୍ଥ କାଟିଲନ୍ତ ॥
 ଆଜ୍ଞିଯୋ ପ୍ରଭୁର ବାଣ ।
 ଦେଖି ସ୍ବର୍ଗେ ବିଭ୍ରମାନ ॥୨୩୨
 ବାମେ ପାଞ୍ଚେ ଆଜ୍ଞା ଲେଖା ।
 ଶୈଳୀ ଗର୍ବ ଚୂର କୈଶା ॥
 ଶୁନିଯୋକ ସର୍ବବିଲୋକ ।
 ବାଗ ବାମ ବୁଲିଯୋକ ॥୨୩୩

ঘোষা ॥ বামচন্দ্র বামচন্দ্র বামচন্দ্র বাম
 প্রভু বাম বামচন্দ্র বামচন্দ্র বাম ॥

পদ

এতিম্ ১ পবনশ্রবামব গব্ব চূৰ ।

কবিয়া বাবব চলিয়াস্ত নিজ পুৰ ॥

৩৩১-৩৪-সেনা চলি যায় আনন্দতে ।

গগন নিদাৰি বাজ বাজায় পশুতে ॥২৩৮

শ্রুতাব আন্দোলে ভূমি দলদোপ কৰে ।

দগু-চদ চামব ধৰিয়া নিবশুৰে ॥

৩৪২-৩ “জয় জয় বামচন্দ্র” বোলে ।

এতিম্ ১ ১ বাজা-প্রজা আনন্দেতে চলে ॥২৩৫

কগেগাক্কে পাইলা আযোধ্যাব উপবন ।

দেখি দশৰথ আগ ভৈলা তেতিক্ষণ ॥

সান্তি মাঞ্জি নগৰী কৰালে জাতিস্কাৰ ।

পোৱাইলন্ত পবজ-দগু-তোৰণ অপাৰ ॥২৩৬

পদূলি পদূলি কলে তাম্বুল কদলী ।

পূণ কুশ উপৰত আত্ম-পত্ন-ডালি ॥

দগব প্রদপ ধপ নৈবেজ্য দুই পাশে ।

১৩১ অলঙ্কাৰে নবনাৰী লয় লাসে ॥২৩৭

সান্তি মাঞ্জি—পৰিষ্কাৰ কৰি আক সজাই ।

অগ্রনটী ডালা—ববৰ ঘৰত তিবোতাসকলে বব-কণ্টাক
 আনৰ নিষ চোবৰ চাকি, ধান, কটাৰী, সেন্দূৰ পাত্ৰ আদি থক।

সমস্ত বজাইল মহা মিলিল উৎসাহ ।
 শুনিল আসিল বাম কবিয়া বিবাহ ॥
 আগ্রনটী ডালাক ধৰি যত নাবীগণ ।
 জুমা জুমি কোকাৰ দিয়য় ঘনে ঘন ॥২৩৮
 তিনি মহাদই লৈয়া দশবথ বায় ।
 নিজ গৃহে বহুবিধ মাজলা কবায় ॥
 দণ্ড-ছত্র-বাঘ-ভণ্ড সঙ্গে লৈয়া প্রজা ।
 আগ বাঢ়ি প্রবেশ কবাইলা নিয়া রাজা ॥২৩৯
 কি কহিবো যত বঙ্গ ভৈল সিবেলাত ।
 মহা মহোৎসব মিলি গৈল অযোধ্যাত ॥
 ভোজন-শয়ন বতি বঙ্গ পৰিহরি ।
 সীতা-বাম-লক্ষ্মণক চায় নেত্র ভরি ॥২৪০
 কতক্ষণ নাবী সর গৃহৰ নোহলাই ।
 নয়ন ভৰিয়া চায় কুন্দাক-জ্বালায় ॥
 বাম মুখ স্নানিৰ্ম্মল পূৰ্ণ চন্দ্র ভৈল ।
 নয়ন চকোৰ ভৰি পিবে সবে লৈল ॥২৪১
 তৃপ্তি নপলাই বাম-সীতাক চাহন্তে ।
 একিমতে পথে চলি যাস্তু ভগবন্তে ॥
 স্বকী স্বকী গৃহে গৈয়া প্রবেশ ভৈলন্ত ।
 উৎসব মাজলা বেদ-ধ্বনি কবিলন্ত ॥২৪২

কুন্দাক—পকা ঘৰৰ ইটাবে কবা খিৰিকী ।

স্বকী স্বকী—স্বকীয়া স্বকীয়া, নিজ-নিজ ।

ନୃତ୍ୟ-ଗୀତ-ବାଦ୍ୟ-ଭଣ୍ଡ ଅଶେଷ ମିଳିଲ ।
 ଡାହାଣ ଶରୀରେ ଦକ୍ଷିଣ ଦିଶକ ପୂର୍ବିଲ ॥
 ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ବାମ ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ସୀତାସତୀ ।
 ଏହିମାତ୍ର ବାକ୍ୟ ଦକ୍ଷିଣ ଦିଶେ ଶୁନି ଆତି ॥୨୪୩
 ସତ ମହା ଶୁନ୍ଦରୀ ଏକତ୍ର ଡିଲିଆ ଆସି ।
 ତାବା ସେନ କନ୍ୟାଗଣ ସୀତା ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶଶୀ ॥
 କାହାବୋ ପ୍ରକାଶ ନାହିଁ ସୀତାଙ୍କ ଆଗତ ।
 ଶ୍ରୀବାମଙ୍କ ଆଗତ ପୁରୁଷେ ସେହିମତ ॥୨୪୪
 ତାଙ୍କ ଦେଖି ପରମ ଆନନ୍ଦ କୌଶଲ୍ୟାଙ୍କ ।
 ତିଳେକ ନେବନ୍ତୁ ସଙ୍ଗ ବାମଙ୍କ ସୀତାଙ୍କ ॥
 ଅନ୍ତତ ପିୟଙ୍କେ ସେନ ତୃପ୍ତି ନପଳାୟ ।
 ସନ୍ଦେହେ ଚୁଷ୍ଟିଆ ବୋଲେ ବାମାହି ବାମାହି ॥୨୪୫
 ଦଶବଥୋ ପରମ ଆନନ୍ଦ ଲାଭିଲନ୍ତୁ ।
 ଚାରିପାଶେ ପୁରୁଷ ଚାରି କନ୍ୟା ବିହାରିଲନ୍ତୁ ॥
 ବାଜାବୋ ଅଧିକ ସ୍ନେହ ତିଳେ ଶ୍ରୀବାମଙ୍କ ।
 ଆଗତ ବସିଆ ଚାହିଁ ଥାକନ୍ତୁ ସତତ ॥୨୪୬
 ଏହିମତେ ବଞ୍ଚିଲନ୍ତୁ ଅନେକ ବଂଶବ ।
 ଆନନ୍ଦେତେ ବାଜ୍ୟ ଭୁଞ୍ଜିଲନ୍ତୁ ନୃପବର ॥
 ବଶିଷ୍ଠ ପ୍ରମୁଦେ ପାତ୍ର ମନ୍ତ୍ରୀ ସମନ୍ବିତ ।
 ପାଲିଲନ୍ତୁ ସମସ୍ତ ପ୍ରଜାଙ୍କ ପୁରୁଷତ ॥୨୪୭
 ବାମ ଯୁଦ୍ଧା ତିଳେ ପ୍ରଜାଙ୍କ ତିଳେ ଭାଗ ।
 ଦିନେ ଦିନେ ବାଢ଼େ ତାନ ପଦେ ଅନୁବାଗ ॥

যত মহা মহা পাত্র মল্লী প্রতিনিত ।
ভকতি কবন্তু সদা বাম চরণত ॥২৪৮
নিজ গুণে সমস্তকে বঞ্জিলন্তু বাম ।
দানে মানে সতকাৰে পূৰি মনকাম ॥
সেহিমতে নাৰীৰো সীতাত অমুবাগ ।
তিলেক নেবয় সবে জ্ঞানকীৰ লাগ ॥২৪৯
এহিমতে য়েবে কতো কাল বহি গৈল ।
শুনিয়েক তাত পাছে যেন কথা ভৈল ॥
কহে কৃষ্ণ-চৰণে অনন্ত মূঢ়মতি ।
বোলা বাম বাম পাপ যাউক অধোগতি ॥২৫০

ঘোষা॥প্রভুবাম বামভদ্র বামভদ্র বাম ।

বধুনাথ বামভদ্র বামভদ্র বাম ॥

পদ ।

একদিনা বাজাক ভবত শত্রুঘণ ।
প্রণাম কৰিয়া পাছে বুলিলা বচন ॥
ভোমাব চৰণে পিতৃ য়েবে আজ্ঞা পাওঁ ।
যুদ্ধান্তিত মাতুলক দেখিবাক যাওঁ ॥২৫১

বাজ্ঞা আভা দিলা দুয়ো কুমৰ গৈলন্ত ।
 শাক্তলৰ গৃহে দুয়ো আনন্দে বৈলন্ত ॥
 সেহি বেলা পাত্ৰগণে কৰি আলোচন ।
 দশৰথ নৃপতিক বুলিলা বচন ॥২৫২
 শুনিয়ে অযোধ্যাপতি মহা মহীপাল ।
 বাম যুববাজ ভৈলে আমি দেখোঁ ভাল ॥
 হেন শূনি দশৰথ পাউলা যেন স্বৰ্গ ।
 প্রশংসি বোলন্ত ধন্য ধন্য পাত্ৰবৰ্গ ॥২৫৩
 মোহাৰ মনৰ কথা কৈলা তোমাসব ।
 সম্বৰে সম্ভাৰ কৰা নকৰি বিলম্ব ॥
 বারত ভৰত নতো আসে নগৰক ।
 গাৰে শীত্ৰে বাজ্য জোকাৰিয়ে শ্ৰীৰামক ॥২৫৪
 ইটো কাৰ্য্য যেন নজানয় তাৰ মাৰে ।
 কৈকেয়ীৰ জানো মন পূৰ্ণ ছুষ্টাভাৰে ॥
 কালি পুণ্য যোগে শ্ৰীৰামক দেও বাজ ।
 পাত্ৰগণ হেন জানি ছয়ো সব সাজ ॥ ৫৫
 এহি বুলি বাজা স্মমন্তক আদেশিলা ।
 তেতিয়াকৈ গৈয়া মন্ত্ৰী ৰামক আনিলা ॥
 পিতৃক দেখিয়া বথ হস্তে নামিলন্ত ।
 অৱনতে গৈয়া প্ৰদক্ষিণে নামিলন্ত ॥২৫৬

জোকাৰিয়ে—দিয়ে, ঘোষণা কৰি অৰ্পণ কৰা ।

আনন্দতে দশবথে আলিঙ্গি ধৰিল ।
 শাঁখ ভ্রাণ কৰি স্মৃথে চুম্বন কৰিল ॥
 স্তবৰ্ণৰ পৰ্য্যাক্ষ পাৰিয়া দিয়াইলন্ত ।
 তাত গৈয়া উঠি বামচন্দ্র বসিলন্ত ॥২৫৭
 পূৰ্ণ চন্দ্র সমান বামৰ মুখ জ্বলে ।
 নয়ন চকোৰ ভৰি পিয়ে বাজা ভোলে ॥
 নিমিষ বহিত ছয়া নয়ন-ভ্রমৰে ।
 তেন পদো পৰি মকবন্দ পান কৰে ॥২৫৮
 সেতি মতে বসি আছে অগ্নি হস্ত কৰি ।
 প্রশংসি বোলন্ত বামচন্দ্রক সাদৰি ॥
 শুনিয়ো হৃদয়ানন্দ প্রাণ পুত্ৰ মোৰ ।
 তোমাহেতু নিস্তাৰিলো সংসাৰ দুৰ্ঘোৰ ॥২৫৯
 কোটি পুৰুষকে মোৰ তাৰিলা ঈশ্বৰে ।
 তুমি পৰমব্রহ্ম পুত্ৰ ভৈলা মোৰ ঘৰে ॥
 এতেকেসে তোমাত প্রজ্ঞাৰ অমুবাগ ।
 ধন্য ধন্য কৌশল্যা ভাৰ্য্যাৰ কিনো ভাগ ॥২৬০
 কুলৰ প্ৰদীপ বাপু শুনা বামচন্দ্র ।
 দৈবজ্ঞে গণিয়া কৈল মোৰ ভাগ্য মন্দ ॥
 অপুত্ৰক দেখিলেহেঁ মৰণক হয় ।
 হোক মৃত্যু তাক মই নকৰোছ' ভয় ॥২৬১

ভুঞ্জিলোহেঁ। রাজ্য ভোগ বয়স গড়াইলো ।
 জগত ঈশ্বর তুমি পুত্র করি পাইলো ॥
 সব মনোরথ মোর ভৈলা সমাপতি ।
 কিন্তু করিবাক আছে তোমাক নৃপতি ॥২৬২
 কালি প্রভাততে তাকে। করিবোহঁ সাজ ।
 পাত্র মন্ত্রী সমস্তুরে দেখো বর বঙ্গ ।
 কালি রাজ্য ছয়া বাপু রাজ্য পালিয়োক ।
 গেন মতে পালিবাহা তাক শুনিযোক । ২৬৩
 কব-দণ্ড লৈবাহা প্রজাক দুখ নেদি ।
 শর্মিষ্ঠক পালিবাহা অধর্ম্যক খেদি ॥
 গজ রাজী প্রজা যত মোহ নকরিবা ।
 সমস্তকে দানে মানে নিতে সম্ভোষিবা । ২৬৪
 বন্ধু মিত্র থানে থানে করিবা থাপন ।
 চুম্বক প্রভ্রয় নিদি করিবা শাসন ।
 এহিমতে শিক্ষা দিয়া পাঠাইলা বামক ।
 আনন্দে থাকিলা বাম কহিয়া সীতাক ॥২৬৫
 রাজ-আজ্ঞা পায়। চলি গৈলা পাত্রগণ ।
 তেতিঙ্কণে মিলালা সম্ভার লাগে যেন ॥
 অষ্ট কন্যা সম্ভাইলস্তু সালঙ্কতা করি ।
 চারি সাগবর জল আনিলা উদ্ধারি ॥২৬৬

পূৰ্ণৰ সিংহাসন আনিলা শোভন ।
 হাটী বাটি নগৰিক চাইলা তেতিক্ষণ ॥
 বাম ৰাজ্য হৈবে কালি প্ৰজায়ে শুনিল ।
 বস্ত্ৰ অলঙ্কাৰ পিন্ধি আনন্দ কৰিল ॥২৬৭
 জয় জয় বাম ধ্বনি শুনি দশোদিশ ।
 বাদ্য ভণ্ড আন্দোল মিলিল আশৰিষ ॥
 লোকৰ ঘঞ্চাল অতি শুনিলা মন্থৰা ।
 কি ভৈল বুলিয়া গৈল অশ্বেসৰ পৰা ॥২৬৮
 হাটী বাটি নগৰিত কুঁজী শোধে কাজ ।
 উলস মালস কেনে কৰে সমৰাজ ॥
 লোকে বোলে কুলক্ষিণী কিবা শোধ কাজ ।
 কালি দশৰথে যে বামক দিয়ে ৰাজ ॥২৬৯
 শুনিয়া কুঁজীৰ বৰ দুখ মিলি গৈল ।
 বাম ৰাজ্য হোৱে বুলি কৈকেয়ীত কৈল ॥
 শুনিয়া আনন্দ বৰ কৈকেয়ীৰ মনে ।
 পূৰ্ণৰ হাৰ তাইক দিলা তেতিক্ষণে ॥২৭০
 হেন দেখি কুঁজী পেলাইলেক আচাৰিয়া ।
 মোৰ বাক্য নধৰস দুই চকু খায়া ॥
 সতিনীৰ পুত্ৰক বখান তই ভাল ।
 চলে পাইলে সেহি তোৰ হৈব যমকাল ॥২৭১

ঘঞ্চাল — গোলমাল ।

উলস-মালস—আনন্দত অধীৰ ।

এহিমতে নানা বাক্য বুলি বিহুৰাইলা ।
 কুঁজী-বুদ্ধি লৈয়া বোহ যবত সোমাইলা ॥
 শুনিয়েক সভাসদ দুহুট সঙ্গ বল ।
 অসম্ভব সাজে নহুট সজ্জনসকল ॥২৭২
 দ্বিবিধে ককেয়ী শত ধনু তিনি হস্ত ।
 অধমৰ সাজে আতি অধম তৈলস্তু ॥
 জানিয়া অসম্ভ সঙ্গ কৰা উপশাম ।
 মৃকখ অনন্তে কহে বোলা বাম বাম ॥২৭৩

ঘোষা ॥ ঔঁ হৰি বাম বধুপতি বাঘৰ
 তুমি জগতৰ স্বামী ।
 ভকত তাৰণ তোমাৰ চৰণে
 শৰণ পশিলেঁ আমি
 ত্ৰিপদী ।

পাচে দশবথ কৈকেয়ী-ঘনত
 প্রবেশিলা বঙ্গ কনি ।
 গৃহত নাপাই বোহ ঘাএ ঘাট
 দেখিলস্তু প্রাণেশ্বৰী ॥

বোহঘৰ—বজ্জাৰ পৰিয়ালৰ মাহুহে খং কৰি থাকা দৰ ।
 উপশাম—হাস ; ত্যাগ ।

বসন-ভূষণ তেজি ক্রোধ মনে
মাটিত পৰিয়া আছে ।

দেখিয়া নৃপতি মহা দুঃখে আতি
মাতিবে লাগিলা পাছে । ২৭৪

প্রাণতো অধিক মোৰ প্রিয়া তুমি ।
দুখ কৰা কি কাৰণে ।

যিবা বস্তু লাগে কৈয়ো মোৰ আগে
এক বামচন্দ্র যিনে ॥

শুনিয়া দাকণী বুলিলেক বাণী
শুনিয়োক নৃপবর ।

পূৰ্বে ছই বর দিয়া আছা মোক
দিয়োক তাক সত্ত্বর । ২৭৫

এক ববে দিয়ো ভরতক রাজ্য
আউব ববে বামক ।

চৈধ্য বৎসবক লাগি এতিক্রমে
পঠাই দিয়ো বনক ॥

হেন শুনি দশ বধর মাথাত
যেন বজ্রপাত লৈল ।

ক্রোধ কবি পাছে পাপিষ্ঠা কৈকেয়ীক
বাজাই বুলিবে লৈল ॥ ২৭৬

শুনবে পাপিনা কৈকেয়ী দাক্ষণী
 বামেনো কৰিলা কিক ।

বাজ্যক খণ্ডাস বনক পঠাস
 সিঞ্চাবস বাজ্যে বিষ ॥

বামেসে মোহোব ধন-জন-প্রাণ
 তাহাক কব নৈবাশ ।

শুন কুলক্ষিণী যেন বান্ধসিনী
 স্বামী পুত্র দুইকো খাস ॥২৭৭

এভা হেন কব লউ আন বব
 তেজিতে নাপাৰেঁ বাম ।

জান একতিলে বামক এবিলে
 মোহোব নবহে প্রাণ ॥

এহিমতে তাক শাস্ত কৰিবাক
 নপাৰিলা নৃপবব ।

তাহান ঘৰত নিশা পুহাইল
 শুন আত অনন্তব ॥২৭৮

প্রভাতে উঠিয়া যত মহাপাত্র
 গৈল বাজ-সিংহ দ্বাৰ ।

পৃথিবী নাথক জগাইবে লাগিলা
 কৰিয়া জয়-ঝোকাৰ ॥

উঠিয়োক মহা- বাজা দশবথ

বেলি ভৈল বহুতব ।

শ্রীৰাম চন্দ্রক বাজ্য জোকাৰিয়ে

শুভ লগ্নে নৃপবৰ ॥২৭৯

বেলি ভৈল বুলি সমস্ত গৈলেক

সচেতন কৰিবাক ।

কৈকেয়ী ঘৰত আছে দশবথ

দেখিলা গৈয়া বাজাক ॥

প্রণাম কৰিয়া কৃতাজ্জলি বোলে

প্রভু শীত্বে উঠিয়োক ।

শ্রীৰামক বাজ্য জোকাৰিবে প্রতি .

আসি আছে পাত্ৰলোক ॥২৮০

শুনি নৃপবৰ বোলন্ত সত্ৰব

বাম পাশে মন্ত্রী যাহা ।

শ্রীৰাম চন্দ্রক আমাৰ পাশক

সত্ৰব কৰি আনাহা ॥

শুনি মন্ত্রীবৰ গৈলেক সত্ৰব

বামৰ পাশক চলি ।

দেখিলা প্রজাব আনন্দ অপাৰ

বাম বাজা হৈবে বুলি ॥২৮১

ৰাজ্যৰ আদেশ শুনি বহুনাথে
সাদৰে চালিলা গাৱ ।

সীতাকে বোলন্ত চলিয়োক প্ৰভু
আপুনি পিতৃৰ ঠাই ॥২৮৪

ৰাজ্য অভিষেক কৰিবাক লাগি
পঠাইলা মাতি সাদৰি ।

এহি বুলি আগ বঢ়াই থৈলন্ত
সীতা কতিপয় ভৰি ॥

পিতৃৰ পাশক চলন্তে বামক
দেখিলেক যত প্ৰজা ।

আনন্দে বোলয় কিনো মহোদয়
আজি হৈব বাম ৰাজা ॥২৮৫

লোক মহোৎসৱ দেখিয়া বাঘৰ
পাইলন্ত পিতৃৰ ঠাই ।

নমস্কাৰ কৰি বাঘৰ ক্ৰীড়ি
বহিলা পিতৃক চাই ॥

ক্ৰীৰাম পুত্ৰক দেখিয়া ৰাজ্যৰ
শোক অগ্নি লাগি গৈল ।

কতোক্ষণে পাছে বামচন্দ্ৰ বুলি
পুত্ৰ মোন ছয়া বৈল ॥২৮৬

মনস্ত অসুখ

কৈকেয়ীত পুছিলন্তু ।

কিকার্যো পিতৰ

দুঃখ ভৈল অপৰ্য্যন্ত ।

ত্রিভুগতে ষিটো

চিন্তা আছে অনিহিত ।

যত্ৰ দিগপাল

ভাকো করোঁ চূর্ণাকৃত ॥২৮৭

कृष्ण नाहि याव

ত্রিভঙ্গতে কেহোঁ আৰ।

সাধিবাক পাবেন।

ବାମର ଦୁଃখ କିମ୍ଭର ॥

ଆଉଁ ନକବନ୍ଧୁ

মুণ্ড তুলি মুখ চাই ।

উপায় নাপাওঁ

শুনিয়ে কৈকেয়ী আই ॥২৮৮

তোমাৰ পিতৃৰ

সবে জানেন। মই কাজ।

निवेक नृपति

ভোক পঠাই বন মাজ ॥

অনিহিত—অহিত, অনিষ্ট ।

চৈধ্য বৰিষক লাগিয়া বনক
 যাহা তুমি এহি বেলে । .
 তুমি যাবে থাকা তারত নৃপতি
 জানিবা মাথা নোতোলে ॥২৮৯

এতেক বচন শূনি ভেতিক্ষণ
 বামৰ উঠিল হাঁস ।
 বোলন্ত ও আট বাজ্যে কাজ নাই
 হেবা চলো বনবাস ॥

ভৰত ভাতৃক প্রাণ দিতে পাৰেঁ।
 কোন চাৰ বাজ্য সুখ ।
 কোন অপবোধ কবিলেঁ। পিতৃব
 নাচাইলা মোৰ মুখ ॥২৯০

এহি বুলি ভেতি- ক্ষণে উঠিলন্ত
 প্রণামি পিতৃব পাৰ ।
 লক্ষ্মণ সহিতে লবিলা তেখনে
 আপোন মাতৃৰ ঠাই ।

শূনা সৰ্ব লোক ইটো দুঃখ শোক
 আমাকেসে দেখাৱন্ত ।
 আমাবেসে দুখ সমস্ত নিকাৰ
 বাম পূৰ্ণ ভগৱন্ত ॥২৯১

নমোঁ প্রভু বাম তুমি পূৰ্ণ কাম

মই মহা মূঢ় জন ।

তোমাৰ অকণ চৰণ পঙ্কজে

মজাযোক গোৰ মন ॥

দয়ু গুণ নাগে তুমি শ্ৰীৰামে

দিয়ে বতি, পূৰি কাম ।

মূকথ অনন্তে বোলে সব ভন্তে

ডাকি বোলঃ বাম বাম ॥২৯২

বামায় বামচন্দ্ৰায় বামভদ্ৰায় বেধসে ।

বঘুনাথায় নাথায় সীতায়াঃ পতয়ে নমঃ ॥

ঘোষা ॥ হবি বাম বাম গোবিন্দ বাম

হবি হবি কৃপাময় মুকুন্দমুবাৰি ॥

ছলি ।

অন্তঃপুৰ আদি কৰি সৰ্বলোক বুলিলেক

বাম ৰাজ্য-ভঙ্গ বন-বাস ।

কৈকেয়ীক গালিপাবে ৰাজ্যক ধিকাৰ কৰে

কথা শুনি সবে ভৈলা ত্ৰাস ॥

বহু লোক অযোধ্যাব আচম্বিঃ বজ্রপাত
ভৈলা যেন সবাবে মাখাত ।

অন্নপান পনিহনি কান্দে হা, হা, বাম বুলি
দশোদিশে শূনি অসংখ্যাত ॥২৯৩

বাম লখমণ দুই কোশল্যাব ঘবে গই
মাতৃক নমিলা দুখ মনে ।
কোশল্য দুটকো দেখি আশীষ-চুম্বন দিয়া
সাদবে মাতিলা ভেতিক্ষণে ॥

আজি বাজ' হৈয়া বাপু সৰ্বলোক পালিবাহা
তষু পিতৃ কহিছে আমাত ।
এতেকেসে তষু হিত চিন্তি ঈশ্বৰক নিত
পূজো ত্রুত ধৰিয়া সাক্ষাত ॥২৯৪

এবে কি কাৰণে বাপু মলিন দেখোহেঁ মুখ
কয়ো প্রাণ-পুঞ্জ মোৰ আগে ।
বামে বুলিলন্তু চাই শুনিয়েক মোৰ আই
কথা কহিবাক লাজ লাগে ।

কৈকেয়ী রাজ্যত মাগি ভবত ভাতৃক লাগি
রাজ্য লৈল, কি কৈবো মহিমা ।
চৈধ্যয় বৰিষ মান ঘোৰ বনে মোৰ খান
আমাৰ কাৰ্য্যৰ এহি সীমা ॥২৯৫

হেৰা মাতৃ এতিৰ্গণ চলিলোহোঁ ঘোৰ বন
 আলীৰ্বাদি দিয়োক বিদায় ।
 কিন্তু খেদ এহিমান দুখ মোৰ নাহি আন
 তোমাক পালিব কোনে আই ॥

শুনি গোসাঁনীৰ মাথে নিৰ্ঘাত পৰিলা যেন
 মূৰ্চ্ছা গৈয়া পৰিলন্ত তাতে ।
 মাতৃ মৰিলন্ত বুলি ছয়ো ভাই ধৰি তুলি
 জল থাপিয়ান্ত তান মাথে ॥২৯৬

পাছে সচেতন হৈয়া পুত্ৰক কোলাত লৈয়া
 কান্দি কান্দি বুলিলা নিষ্ঠুৰ ।
 যাব খোজ বনবাস মাতৃক বধিবাক চাস
 মোক মাৰা কোন ধৰ্ম্ম তোৰ ॥

নঘাইবি নঘাইবি বাপু ঘোৰ বনবাসে তই
 যদি যাস মোক নেস লগে ।
 দুগুটি মা-পোৱে বাপু একে লগে থাকিবোহোঁ
 ৰাজ্য-ভোগ ঐশ্বৰ্য্য নলাগে ॥২৯৭

অনেক কাণ্ড কৰি ৰাম পাছে বুলিলন্ত
 কেনে খণ্ডাণ্ড পিতৃৰ বচন ।
 দিয়া আত্মা শুভক্ষণে শঙ্কা নকৰিবা মনে
 কৈতো নাহি মোৰ অকল্যাণ ॥

পুত্ৰৰ আক্ৰোশ দেখি পাছে মুছি মুখ আখি
গলে বাঙ্কি বিস্তৰ শিখাইলা ।

আপোন চৰণ-ধূলি দুই শীৰে দিলা তুলি
দুইকো চুন্দ্রি তেবে আদোশিলা ॥২৯৮

লক্ষণক আশ্বাসিয়া বামে পাছে বুলিলন্ত
থাকা তুমি মাতৃ প্ৰতিপালি ।

কৌশল্যা স্মিত্ৰা দুয়ো মাতৃ মোৰ মৰিবন্ত
পুত্ৰশোক হুয়াতি বাউলী ॥

লক্ষ্মণে বোলন্ত দদা মোক হেন সুবুলিবা
তুমি পিতৃ-মাতৃ গুৰুজন ।

অধিক বোলাহা য়েবে তোমাৰ আগতে তেনে
খণ্ডাহানি মৰিবো এখন ॥২৯৯

শুনি বামে বিষ্ণু বিষ্ণু স্মৰি বুলিলন্ত পাছে
তোৰ যেন মন তেন কৰ ।

এহি বুলি তেতিন্ধণে প্ৰবেশ ভৈলন্ত গৈয়া
যৈত আছে জানকীৰ ঘৰ ।

শুনা সভাসদজনে বামৰ চৰিত্ৰ কেনে
শ্ৰৱণতে মিলে মহানন্দ ।

ধন জন সুখ যত মিলায় ইসমন্তক
পৰলোকে দেই পৰম্পদ ॥৩০০

এতকে সবাকৈ এবি শুনিয়েক আগ বাঢ়ি
 বামৰ চৰিত্ৰ সুধাময় ।
 বামত ভকতি এবি ঘোৰ পৰলোকে গৈলে
 তৈতে মহা মিলিবেক ভয় ॥
 ভাক দূৰ কৰিবাক কোন বন্ধু নপাৰয়
 জানিলোৱা নাম গুণ নাম ।
 অনন্ত বোলন্ত ভাই বাম বিনে গতি নাই
 নিবন্তবে বোলা বাম বাম ॥৩০১

ঘোষা ॥ বাগ পদ্মপাণি বাঘৰ পদ্মপাণি ।
 ৰাজীব লোচন জানকীৰ প্ৰাণ খানি ॥

পদ ।

স্বামী আসিবাৰ দেখি জানকী স্তম্ভবী ।
 সাদৰে বাঢ়িলা আগ কতিপয় ভৰি ॥
 সীতাকে দেখিলা মুখ নক্কেল স্বামীৰ ।
 কৃতজ্ঞলি বুলিবে লাগিলা ধীৰে ধীৰ ॥৩০২
 কি ভৈল কিসক প্ৰভু আনন্দ ৰহিত ।
 তযু পিতৃ নিয়াইলন্ত ৰাজ্য জোকাবিত ।
 দণ্ড ছত্ৰ চামৰ খৰিয়া সেনাগণ ।
 মন্ত গজ মুখ সজ্জ নাই কি কাৰণ ॥৩০৩

স্তনি বামে নিশ্বাস কোকাৰি ভেতিন্ধণ ।
 কহিবে লাগিলা প্রভু কৰি দুঃখ মন ॥
 কি কহিবো আমাৰ বৃত্তান্ত যেন ভৈল ।
 বিধাতায়ে উলট পালট কৰি থৈল ॥৩০৪
 সত্য কবাই কৈকেয়ী ভৰতে দিলা বাজ ।
 মোহোৰ চলিবে লাগে ঘোৰ বন মাজ ॥
 এহি মোৰ দুখ বাঞ্ছ মনে আসৰিশ ।
 তোক ভেজি বনে যাওঁ চৈধ্যয় বৰিষ ॥৩০৫
 ভুবন মোহিনী সুলক্ষ্মী বিভোপনী ।
 ত্রিভুবনে তোৰ সম নাহি একোজনী ॥
 হেন তুমি মাৰ প্রাণ-প্ৰিয়া কণ্ঠাহাৰ ।
 এৰি তোক কেনে প্রাণ বহিব আমাৰ ॥৩০৬
 এহি বুলি ভকত বৎসল ভগৱন্ত ।
 ভকত সীতাক স্নেহ কৰি কান্দিলন্ত ॥
 বাঘবৰ শোকে শোকাৰিষ্ট সীতা শান্তী ।
 চৰণত ধৰি কান্দি কান্দি বুলিলন্ত ॥৩০৭
 হেনয় ঘাতক বাক্য বোলা কি কাৰণ ।
 মই পতিব্ৰতা তুমি স্বামী মোৰ প্রাণ ।
 তোমাক ভেজিয়া চাই থাকিবোহো কাক ।
 ভাল শিক্ষা পিতৃ-মাতৃ দিলন্ত আমাক ॥৩০৮

শোকাৰিষ্ট—শোকাগ্নিত, শোকত ভুৱ যোৱা ।

আসৰিশ—অসদৃশ ; বৰ প্ৰবল ।

যেন ছাঁয়া শৰীৰক নেবে কদাচিত ।
 তুমি তেনে মোৰ স্বামী জানিবা নিশ্চিত ॥
 হতৰ নৰীৰ থান নেদেখিবা মোক ।
 তম্বু সঙ্গে এতিক্ৰমে মোৰ মৃত্যু হোক । ৩০৯
 আশ্বাসিয়া বামে তাক বুলিলা সাদৰি ।
 দুৰ্য্যোৰ বনক তুমি যাবা কেন কৰি ॥
 সিংহ ব্যাঘ্ৰ ভল্লুক জোৰ পোকে আছে ভৰি ।
 ক্রমবশ্তে ভয় লাগে যেন যমপুৰি । ৩১০
 এতেকে থাকিয়ো তুমি অযোধ্যা নগৰী ।
 সীতায়ে বোলন্তু যাইবো তম্বু সেৱা কৰি ।
 ভাল ভাল বুলি প্রভু আশ্বাস কৰিলা ।
 ৰাগ সীতা লক্ষ্মণ তিনি সাজ ভৈলা ॥ ৩১১
 গতক ভণ্ডাৰ মানে সমস্ত বিলাইলা ।
 সীতা মিতিনীক নিজ অলঙ্কাৰ দিলা ।
 বজ্জাক নমিবে প্রতি তিনিও গৈলন্তু ।
 অযোধ্যাৰ যত প্রজা লগে লবিলন্তু । ৩১২
 কোটাল উঠিয়া যায় ক্রন্দনৰ ধ্বনি ।
 'হা ৰাম' 'হা সীতা' 'লক্ষ্মণ' শুনি ॥
 এহিমতে ভূমি পাৱে যান্তু তিনি জন ।
 বাজাৰ দুৱাৰে গৈয়া ভৈলা উপসন ॥ ৩১৩

স্তম্ভক পঠাইলন্ত বাম নাৰায়ণ ।
 জনায়ো পিকৃত আমি চলিলোহেঁ বন ॥
 বাজাব আগন্ত স্তম্ভয়ে জনাইলন্ত ।
 বাম লখমণ সীতা বনে চলি যাস্ত ॥৩১৪
 শূনি দশবথ মীহা শোকাৰিষ্ট হৈল ।
 কতক্ৰণে কৈকেয়ীক বুলিবাক লৈল ॥
 শূন্যে কৈকেয়ী তোৰ ধৰেঁ চৰণত ।
 বাম লখমণ সীতা বাখিয়ো ঘৰত ॥৩১৫
 অনেক কাপূৰ্ণ্য কৰি বুলিলা নিস্তব ।
 তথাপিতো ক্ৰুবমতী নিদিলা উত্তৰ ॥
 শীঘ্ৰ বাম সীতাক আনিয়ো মোৰ ঠাই ।
 তেতিয়ক্ৰণে স্তম্ভয়ে আনিলেক যাই ॥৩১৬
 সিংহাসন হস্তে বাজা দেখিলা বামক ।
 আলিঙ্গি ধৰিবে লাগি বঢ়াইলা পান্থক ॥
 ধৰিবাক নপাৰি পৰিলা মুৰ্চ্ছা যাই ।
 বামে তুলি খাপিলন্ত আশ্বাসি বুজাই ॥৩১৭
 কোশল্যা স্তমিত্ৰা যত আছে মহাদই ।
 বাজাক আশ্ববি শোকে সবহি কান্দয় ॥
 কতক্ৰণে দশবথে লভিলা চেতন ।
 নমস্কাৰ কৰি বামে বুলিলা বচন ॥৩১৮

কাপূৰ্ণ্য কৰি—বিনয় ভাবে, কাকুতি কৰি ।

আলীৰ্বাদ দিয়ো পিতৃ চলিলেঁ বনক ।
 বিস্তৰ বুলিলেঁ মই সাতা লক্ষ্মণক ॥
 নমানে মোহৰ বাক্য সিটো দুইজন ।
 ছয়া আছে সাজ ছয়ো যাইবে ঘোৰ বন ॥৩১৯
 হেন শুনি বাজা বোলে নিশ্বাস ফোকাৰি ।
 ভৈলোঁ সৰ্বনাশ নাবী সঙ্গে সত্য কৰি ॥
 তোমাক কি বনক পঠাইবে মোৰ সাধ ।
 কৈকেয়ী শাখিনী মোক কৰিবে উৎসাদ ॥৩২০
 তুমি এৰি গৈলে বাপু পৰাণ তেজিবো ।
 এতেকে তোমাৰ সঙ্গে বনে চলি যাইবো ॥
 কুলৰ প্ৰদোপ বাপু নিয়ো মোক সঙ্গে ।
 কৈকেয়ী বান্ধসী বাজ্য থাক মহাবঙ্গে ॥৩২১
 হেন শুনি বামে তাক বুলিলা আশ্বাসি ।
 গঙ্ঘীৰে সাগৰ তুমি বাজা সূৰ্য্যবংশী ।
 তুমি বনে যাইবে ইটো উচিত নহয় ।
 সমস্ত প্ৰজাৰ পিতৃ তুমিহে আশ্ৰয় ॥৩২২
 এতেকে থাকিয়ো শোক মোহ পৰিহৰি ।
 পুত্ৰ পত্নী যত দেখা সপোনৰ সৰি ।
 এক ভগৱন্ত মাত্ৰ সত্য বিচাৰত ।
 সিহেতু ভজিয়ো মাত্ৰ তান চৰণত ॥৩২৩

PLEASE HANDLE THE BOOK CAREFULLY

(৭৯)

যেবে তান ভকতি কবাহা দৃঢ় মতি ।
অবিলম্বে মোক্ষ পাবা কহিলো সম্প্রতি ॥
হেন শুনি কৈকেয়ী বান্ধসী মহা কাল ।
লাজ এৰি তেখনে আনিলা বৃক্ষছাল ॥৩২৪
বাঘরক চাই বোলে তেজ অলঙ্কাৰ ।
ছাল পিঙ্কি বনে চল ধৰ জটা ভাব ॥
এহি শুনি বামে পিঙ্কিলন্তু সেহি ছাল ।
স্ত্রী ভৈলে ছাল পিঙ্কিবাক সুহি ভাল ॥৩২৫
সীতায়ৈ কান্দতে বামে বজ্রৰ উপবে ।
আবিলন্তু লক্ষ্মণো পিঙ্কিলা অনন্তবে ।
হেন দেখি যত মহাদই যত লোকে ।
ভূমি জুটি কান্দে পীড়িলেক বৰ শোকে ॥৩২৬
কৈকেয়ীৰ কৰ্ম্মক দেখিয়া দশৰথ ।
মূৰ্চ্ছা গৈয়া পবিলন্তু নিজ আসনত ॥
ফুকন্তে অপন্তে কতো বেলি ধাতু আইলা ।
সুমন্তক চাই বাজা বচন বুলিলা ॥৩২৭
শুনিয়ে সুমন্ত শীঘ্ৰে বথ সাজি আন ।
সমস্ত প্রজাক এতিম্বণে দেহ জ্ঞান ॥
বামবে লগতে গৈয়া পাতিবো নগৰী ।
কৈকেয়ীক দেওঁ বাজ্য সৰ্ব্বশূণ্য কৰি ॥৩২৮

সৰি—সমুদ্র । মহাদই—মাদৈ ; বাজ্যবহিৰী

হেন শুনি কৈকেয়ী বুলিলা ক্রোধ মন ।
 মধুচেপি লৈলে বাঁহে নাহি প্রয়োজন ॥
 শুনিয়োক সর্বজন স্বাম শুন নাম ।
 বাম পারে ভজি শীঘ্রে বোলা বাম বাম ॥৩২৯

ঘোষা ॥ বাম বধুপতি সারঙ্গপানি ।
 শরণ পশিলে। দিয়োক জানি ॥

পদ ।

কৈকেয়ীর বাক্য শুনি মহাশয় ।
 ধিকার কবি বুলিলন্তু চাই ॥
 কিহেতু সীতা লক্ষ্মণক ছাল ।
 পিঙ্কাইলি শুনবে পাপিনী কাল ॥৩৩০
 জীষন্তে তোব মুখ নচাওঁ আব ।
 পুতেবে যদি লোরে বাজ্য ভাব ॥
 তাব পিণ্ড জল নলৈবো মই ।
 গুচি যা গুচি যা এক্ষণে তই ॥৩৩১
 ভাগ্যবীক পাছে বাজ্যে চাইল ।
 দিব্য অলঙ্কার বস্ত্র আনাইল ॥
 সীতাক বোলন্তু পিঙ্কিয়ে আই ।
 খানিক থাকৌ পবিচ্ছদ চাই ॥৩৩২

ବାଜାର ଆଞ୍ଛାହି ମିହିଲା ପାছে ।
 ଯତେକ ମହାଦଇଁ ଚାହି ଆছে ॥
 କୌଶଲ୍ୟା ନିଜ ପୁତ୍ର ଗଲେ ବାଛି ।
 ହାକଲେ ବିକଲେ ଆଛିଲା କାନ୍ଦି ॥୩୭୩
 ମୀତାକ ବାଧିବେ ବୁଦ୍ଧି ଶିଖାଲା ।
 ଶ୍ରୀବାମେ ମାତୃକ ନିର୍ଭୟ ଦିଲା ;
 ଲକ୍ଷ୍ମଣକୋ ଧରି ସୁମିତ୍ରା ମଣି ।
 ଗଲେ ବାନ୍ଧି ଶିଳ୍ପା ଦିଲନ୍ତୁ ଆତି ॥୩୭୪
 ତିନିଯୋ ପିତୃ ମାତୃ ନମିଲନ୍ତୁ ।
 ତେଖେ ଗୈୟା ବଥେ ଉଠିଲନ୍ତୁ ॥
 ସୁମନ୍ତ ମନ୍ତ୍ରୀ ଘୋରା ଡକାଇଲା ।
 ଲଗତେ ଅସୋଧ୍ୟା ବାସୀ ଚଲିଲା ॥୩୭୫
 ସିଂହଦ୍ବାର ଏବି ପାଇଲନ୍ତୁ ପଥ ।
 ପାଚତ ଚଳି ଯାନ୍ତୁ ଦଳବଥ ॥
 ପୁତ୍ରଶୋକେ ଆର୍ତ୍ତବାର କବନ୍ତୁ ।
 ସୁମନ୍ତକ ବଥ ବାଧ ବୋଲନ୍ତୁ ॥୩୭୬
 ତିଲେକ ଥାକେଁ ବାମ ମୁଖ ଚାହି ।
 କିୟ ଶୀଘ୍ରେ ବଥ ନିୟ ଡକାଇ ॥
 ଶ୍ରୀବାମେ ବୋଲନ୍ତୁ ବଧ ଡକାଓ ।
 ମିତ୍ରୁର ପାଶ ଶୀଘ୍ରେ ଏବାର୍ତ୍ତ ॥୩୭୭

ବାମବ ବାକ୍ୟ ଶୁନି ଯଜ୍ଞୀବବ ।
 ଡାକିଲ ବଥ ଆଭି ଧବତବ ॥
 ତେତିକ୍ଷ୍ମଣେ ବାଞ୍ଛା ପ୍ରଜା ଏବାଲା ।
 ତମସା ନଦୀ-ତୀରକ ପାଇଲା ॥୭୭୮
 ବଥଧବଜ୍ଜ ଧୂଳି ଦେଖିଲେ ଯାନେ ।
 ଆଛିଲେକ ବାଞ୍ଛା ନସହେ ନସହେ ପ୍ରାଣେ ॥
 ମୂର୍ଚ୍ଛା ଗୈୟା ତୈତେ ପବିଳ ବାଞ୍ଛା ।
 ଦେଖିଆ କାନ୍ଦେ ବାଲ୍ୟ ବୁଦ୍ଧ ପ୍ରଜା ॥୭୭୯
 ବଶିଷ୍ଠ ପ୍ରମୁଦେ ଯୁନି ବୁଝାଇଲା ।
 ବଞ୍ଚାକ ଗୃହ ଲାଗି ଉଲଟାଇଲା ॥
 ସାମର୍ଥ୍ୟ ସତ ପ୍ରଜା ନିବନ୍ଧୁବେ ।
 ବାନକ ବେଢ଼ି ଗୈଳ ନଦୀତୀରେ ॥୭୮୦
 ଗୋଧୂଳି ଯେବେ ଡେଲ ସେହି ଥାନ ।
 ଲକ୍ଷ୍ମଣକ ଚାହିଁ ବାମ ବୁଲିଲା ॥
 ପ୍ରଥମ ବନବାସ ଡେଲ ଆଜ୍ଞି ।
 ଦିଆ ଯୋକ ତୃଣ ଶଯ୍ୟା ସାଞ୍ଜି ॥୭୮୧
 ତାହାତେ ବାମୁ କିଛି ନିଞ୍ଜା କରୋ ।
 ଇଟୋ ଦୁଧ-ଶୋକ କିବା ପାସରୋ ॥
 ଲକ୍ଷ୍ମଣେ ଦିଲା ତୃଣଶଯ୍ୟା ପାରି ।
 ସୀତା ସମେ ଡାତେ ଶୁଣିଲା ଯୁବାରି ॥୭୮୨
 ଶୁଭଦ୍ରା ଆଦି ସତ ପ୍ରଜାଗଣ ।
 ଦୁଧ-ଶୋକେ ବୈଲା ସେହି ଥାନ ॥

ପ୍ରଜାର ଛୁଦ୍ଧ ଦେଖି ବନ୍ଧୁ ନାମେ ।
 ଯାତ୍ରିତେ ଉଠି ଗୈଲା ଆନ ପଥେ ॥୩୮୩
 ପ୍ରଭାତେ ଉଠି ଦେଖେ ପ୍ରଜା ଯତ ।
 ଅସୋଧାର ପଥେ ଗୈଲେକ ବଥ ॥
 ଆନନ୍ଦେ ପ୍ରଜା ନଗରକ ଗୈଲା ।
 ନେଦେଖି ଶୋକେ କାନ୍ଦିବାକ ଲୈଲା ॥୩୮୪
 ଶ୍ରୀବାମେ ଗଞ୍ଜା ପାଇଲନ୍ତ ଗୈୟା ।
 ତାହାନ ଭୀରତ ବଥ ବାଧିୟା ॥
 ତିନିୟୋ ଶ୍ନାନ ପାନ କବିଲନ୍ତ ।
 ଆନନ୍ଦେ ବୁଦ୍ଧବ ତଳେ ବୈଲନ୍ତ ॥୩୮୫
 ଗୃହେ ଶୁଭ ବାଜେ ବାର୍ତ୍ତା ପାଇଲା
 ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣେ ବାମ-ପାଶକ ଆଇଲା ॥
 ଆଗତ ଡେଇଁ ଦୌଳ କବିଲନ୍ତ ।
 ଅଫାଜେ ବାମ-ପାରେ ନମିଲନ୍ତ ॥୩୮୬
 ସ୍ନେହତ ବାମ ପ୍ରଭୁ ଭଗବନ୍ତ ।
 ଶୁଭକ-ଗଳେ ବାନ୍ଧି ଧରିଲନ୍ତ ॥
 ବୋଲନ୍ତ ଭକତ-ଶୋକ ଏବାଟିଲୋ ।
 ତୋକ ଦେଖି ଶୁଭ ଆନନ୍ଦ ପାଇଲେ । ॥୩୮୭
 ଶୁଭବାଜେ ପାଞ୍ଚେ ବାର୍ତ୍ତା ପୁଞ୍ଜିଲା ।
 ବାସନ୍ତେ ସକଳ ବୃତ୍ତାନ୍ତ କୈଲା ॥
 ଲକ୍ଷ୍ମଣେ ତୁମ୍ଭେ ଶୟା ମାଜିଲନ୍ତ ।
 ବାନର ପ୍ରଭୁରେ ତାତ ଶୁଭିଲନ୍ତ ॥୩୮୮

সাতা যে শুইলন্ত লজ্জিত মনে ।
 প্রহরী স্তম্ভ গুহ লক্ষণে ॥
 শোকে তিনি জন নিদ্রা নপাইলা ।
 বামৰ কথাত বাত্রি পুহাইলা ॥৩৪৯
 বোলন্ত বামে শুনা মন্ত্রীবৰ ।
 বথ লৈয়া ভুমি চলা নগৰ ॥
 কল্যাণ কৰা পিতৃ মাতৃ ঠাই ।
 আনন্দে আছে ফল-মূল খাই ॥৩৫০
 গুহকক পাচে বুলিলা বাণী ।
 জটা বাক্কো আঠা দিয়োক আনি ॥
 শুনিয়ে গুহৰাজে আনি দিল ।
 দুয়ো ভাই মাথে জটা বান্ধিল ॥৩৫১
 গুহৰাজে নৌকা আনি দিল ।
 গঙ্গাৰ শাৰ হৈবে উঠিলন্ত ॥
 গুহ স্তম্ভয়ে চাহিয়া আছয় ।
 শোকে দুয়ো ভুমি লুটি কান্দয় ॥৩৫২
 বাহা বাহা বামে বাক্য বোলন্ত ।
 বথৰ ঘোৰা শোকে চিঁহবন্ত ॥
 বামে গৈয়া বেবে সিপাৰ পালাই ।
 তেবেসে স্তম্ভ গুহ চলিলা ॥৩৫৩
 শুনিয়ে ষত সভাসদগণ ।
 বামৰ চৰণে দিবোক মন ॥

(୪୫)

ইলୋକେ সিলୋକେ ବାୟେସେ ଗତି ।

ଅନନ୍ତେ କହେ ମହା ଯୁଦ୍ଧ ମତି ।

ଜାନିয়া ତେଜିଯୋକ ଆନ କାମ ।

ସମସ୍ତ ଲୋକେ ବୋଲା ବାମ ବାମ ॥୩୧୫

ଯୋଷା ॥ ସୀତାପତି ବାମ ହୁର୍ବଦଳ ଶ୍ୟାମ ।

ଭକତ ଜନର ଗତି ତୁମି ପୂର୍ଣ୍ଣକାମ ॥

ପଦ ।

ବାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସୀତା ଗଙ୍ଗା ପାବ ଡେଲା ।

ଆଗତ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସୀତା ମଧ୍ୟତ କବିଲା ।

ଧନୁ ଶର ଧରି ବାମଚକ୍ର ପାଠ ଡେଲା ।

ବନେ ବନେ ଗଙ୍ଗାବ କାଷେବେ ଚଳି ଗୈଲା ॥୩୧୬

କତଦୂର ଯାନ୍ତେ ଗଙ୍ଗା ସ୍ନାନ କରিলନ୍ତ ।

ବ୍ରଗଗୋଟ ଦେଖି ଲକ୍ଷ୍ମଣେ ମାବିଲନ୍ତ ।

ସୀତାୟେ ବାଞ୍ଛିଲା ତାଙ୍କ ବାମତ ଅର୍ପିଲନ୍ତ ।

ଭୋଜନ କବିରା ତୈତେ ବାତ୍ରି ବଞ୍ଚିଲନ୍ତ ॥୩୧୭

ଅଭାତେ ଉଠିରା ଲବିଲନ୍ତ ଡିନିଜନ ।

ଗଧୂଳି ପାହିଲନ୍ତ ଡବଞ୍ଚାଜବ ଆଶ୍ରମ ॥

দেখি ভবদ্বাজে কবিলন্তু সতকাৰ ।
 হৃতি নতি কৰি পূজা কৰিলা বিস্তৰ ॥৩৫৭
 কামক আসিলা প্রভু বনৰ ভিতৰ ।
 শূনি বাম দেবে কহিলন্তু নিবন্তৰ ॥
 যেন মতে কৈকেয়ী ভৰতে ৰাজ্য দিলা ।
 সত্য-পাশে ৰাঙ্কি বন বাসক খেদিলা ॥৩৫৮
 সি সব বৃত্তান্ত ভবদ্বাজত কৈলন্তু ।
 কৈত বঞ্চিবাছে বুলি ৰামে পুছিলন্তু ॥
 ভবদ্বাজে কৈলা নিজ আশ্রমৰ কথা ।
 শ্রীৰামে বোলন্তু উপদ্রব হৈব এথা ॥৩৫৯
 নিৰ্জৰ্জন স্থানক উপদেশ দিয়ো ৰামি ।
 জলে স্থলে বঞ্চে যেন পৰম হৰিচি ॥
 হেন শূনি ভবদ্বাজে বুলিলা বচন ।
 চিত্রকূট গিৰি আতি পৰম শোভন । ৩৬০
 যাও মোক্ষ সাগে মুনি সব অপৰ্য্যন্ত ।
 গাতে বঞ্চিয়োক প্রভু ৰাম ভগবন্ত ॥
 হেন শূনি ৰামে ভবদ্বাজক সাদৰি ।
 দক্ষি উপদেশে প্রভু গৈলা বঙ্গ কৰি ॥৩৬১
 ভেল ৰাঙ্কি যমুনাৰ পাৰ ভৈলা হেলে
 বটবৃক্ষ পাশে আদৰিলা কতুহলে ॥
 কত দূৰে গৈয়া শইলা নীল নামে বন
 গাতে বহি যুগ মাৰি আনিলা লক্ষণ ॥৩৬২

বন্ধন করিয়া পাছে তিনিয়ে ভুঞ্জিলা ।
 নিষি উপস্থিতে তৃণ শয্যাত শুভিলা ॥
 প্রহাততে উঠি স্নান সন্ধ্যা করিলন্ত ।
 কতো বেলি গৈয়া চিত্রকূট পাইলন্ত ॥৩৬৩
 প্রথম শোভন গিবি চিত্রকূট স্থান ।
 নানা পুষ্পচয় আছে তাত বিজ্ঞমান ॥
 কেতকী-মালতী-গুটিমালী-নাগেশ্বর ।
 আসম্বাব গন্ধে আমোদিত নিবন্তব ॥৩৬৪
 সীতাক দেখাস্ত প্রভু বাম ভগবন্ত ।
 দেখা দেখা সীতা বান্ধে কেনে বম্যস্থান ॥
 আম-জাম লেবু-জব। জামিৰ কর্দই ।
 মতক উত্তম ফল ইহাতে আচ্ছয় ॥৩৬৫
 মহা মহা ঋষি আছে তাত কনি থান ।
 বস্তাসমে মগ্ধিত দেখিয়ে বিজ্ঞমান ॥
 ইহাতে থাকিবো আমি সব মন বঞ্চে ।
 তুমি সমে কাল খপিবাহোঁ বঞ্চে-ঢঞ্চে ॥ ৩৬৬
 শুনিবো ঋষিৰ হরিনাম বেদ ধ্বনি ।
 আমিযো থাকিবো গীতা-ভাগবত শুনি ॥
 এহি বুলি প্রভু চিত্রকূট গিৰিতটে ।
 স্থান করিলন্ত বহে জাহ্নবী নিকটে ॥৩৬৭

দুই খানি গৃহ দুই ভাই নিৰ্ম্মিলন্ত ।
 বৃক্ষ পত্র দিয়া ভালমতে চাইলন্ত ॥
 খবল স্নগন্ধী গন্ধা-তীৰ মাটি আনি ।
 দুই খানি ঘৰ সীতা লিপিনা আপুনি ॥৩৬৮
 চোতালক নিৰ্ম্মাণ কৰিলা স্নশোভন ।
 আৰ আগে কৰিলন্ত তুলসী বোপণ ॥
 চাৰি গুটি কান্থিক কৰিলন্ত ভাল কৰি ।
 আপুনিযে মাটি তুলি বাঘৰ মুৰাৰি ॥৩৬৯
 শ্ৰীৰামে বোলন্ত বাপু লক্ষ্মণ ভৈয়াই ।
 নৱ গৃহ লৈলে হৰি পূজিবে লাগয় ॥
 ফল মূল ফুল আনা বনত বিচাৰি ।
 কৃষ্ণসাব যুগ বাপু আনিয়োক মাৰি ॥৩৭০
 হেন শুনি যুগ মাৰি লক্ষ্মণে আনিলা ।
 সীতায়ৈ বান্ধিলা বামে ঈশ্বৰ যজিলা ॥
 এহিমতে নৱ ঘৰ লইয়া শ্ৰীৰাম ।
 জানকী লক্ষ্মণ সমস্থিতে পূৰ্ণকাম ॥৩৭১
 বধিলন্ত তাহাতে আনন্দে তিনি জন ।
 যুগ মাৰি দিনে দিনে আনন্ত লক্ষ্মণ ॥
 ফল মূল আনিবাক যাস্ত বন মাজ ।
 সীতা সমে ৰতি বঞ্চে থাকে বহুবাজ ॥৩৭২

বাম সীতা লক্ষ্মণৰ কথা আবে খওঁ ।
 অযোধ্যাৰ কথা যেন ভৈলা তাক কওঁ ॥
 গুহ স্তম্ভক যেবে বামে এবিলম্ব ।
 কান্দি কান্দি দুয়ো দুই নগৰে গৈলম্ব ॥৩৭।
 শুনিয়েক বাগৰ চৰিত্র নবনাৰী ।
 শ্ৰীবাগ চৰিত্র নিজ জীৱ উপকাৰী ॥
 এতেকে আপোন হিত শুনা অবিশ্রাম ।
 কহয় অনন্তে সবে বোলা বাম বাগ ॥৩৭৫

ধোৰা ॥ সীতাপতি বাম কবহৌ প্ৰণাম

পদ ।

স্তম্ভ পাইলেক অযোধ্যাক ।
 সবে লোকে দেখিলেক তাক ॥
 বাগক নেদেখি নবনাৰী ।
 পৰি পৰি কান্দে গেৰি পাৰি ॥৩৭৫
 মন্ত্ৰাক পাৰয় সবে গালি ।
 পাপী ভৰতৰ ভাৰী খালি ॥
 এতেকেসে থৈলিনি বনত ।
 স্তম্ভ আবে থাক নগৰত ॥৩৭৬

পাছে অশ্রুঃপূৰ্ণ পৰবেশ ।
 বাহু ভণ্ড নাহি লগ লেশ ॥
 সিংহাসনে আছে দশৰথ ।
 দেখে মল্লী আনিলেক বথ ॥৫৭৭
 বামক নেদেখি মূৰ্চ্ছা গৈলা ।
 মল্লীযো বিকল আতি ভৈলা ॥
 কোশল্যা স্মৃতিয়া দুই জন ।
 কান্দিবে ধৰিলে তেতিক্ষণ ॥৫৭৮
 বাজাক বিকল দেখিলন্তু ।
 কোশল্যায়ে নৃচ্চিত ভৈলন্তু ॥
 ক্রন্দনৰ ঝোলেৰ উঠিল ।
 দশৰথ চेतন লভিল ॥৫৭৯
 মল্লী কৰিলেক প্ৰণিপাত ।
 ধানে ধীবে পুছিলন্তু তাত ॥
 প্ৰাণ পুত্ৰ বাম-বার্তা কহ ।
 বাম মোৰ পিতৃ পিতামহ ॥৬০
 বাম মোৰ ধন জন প্ৰাণ ।
 হেন পুত্ৰ আছে কোন থান ॥
 সুলক্ষ্মী বাজাব জীয়াবী ।
 পদ্ম পত্ৰ সম যাৰ ভবি ॥৬১

কিমতে কণ্টক বনে কূৰে ।
 মন্ত্ৰী মোত কহিয়ে সহবে ॥
 প্ৰাণৰ সমান লখমাণ ।
 তাক এৰি ধৰিবো জীবন ॥৩৮২
 সিটো পুত্ৰ মোৰ কিবা কৰে ।
 শুন মন্ত্ৰী কহিয়ে সহবে ॥
 মন্ত্ৰী পাছে সমস্ত কহিল ।
 মেন মতে গৃহে লাগ পাইলা ॥৩৮৩
 বৰ আঠ গৃহে আনি দিলা ।
 দুয়ো ভাই জঁটা নিকপিলা ॥
 বুলি মাতি পঠাইলন্ত মোক ।
 পিতৃ মাতৃ তেজন্তোক শোক ॥৩৮৪
 আগাসাক দেখিবা সাক্ষাত ।
 শাস্ত্ৰে গৃহে হৈনো উপগত ॥
 এহি বুলি নারে চৰিলন্ত ।
 পাৰ ছয়া গজাক গৈলন্ত ॥৩৮৫
 গৃহে গই মহা দুখ কৰি ।
 আসি পাছে ভৈলোহোঁ নগৰী ॥
 এহি বুলি মন্ত্ৰী মৌন ভৈলা ।
 শুন দশৰথ মূৰ্চ্ছা গৈল ॥৩৮৬

কতোক্ষণে লজ্জিতা চেতন ।
 গুম্বজক বুলিলা বচন ।
 পুত্রশোক মোর প্রাণ পবে ।
 বাম পাশে নিয়োক সঙ্কবে ॥৫৮৭
 মন্ত্রী পাছে আশ্বাসি বুজাইলা ।
 নিশি উপস্থিতে বাজা শুইলা ॥
 কতো নিশা যাস্তে উঠিলন্ত ।
 বাম বাম বুলি ফোকাবন্ত ॥৫৮৮
 কোশল্যা স্তমিত্রা দুইজন ।
 দুইকো জুগাই তুলিলা তেখন ॥
 পূর্বত যিমতে শাপ ভৈলা ।
 দুই হস্তত সমস্তে কহিলা ॥৫৮৯
 সেহি শাপ ভৈল উপস্থিত ।
 পুত্রশোক মবহেঁ নিশ্চিত ॥
 যদি মোর কাঙ্ক্ষা ঘনে ঘন ।
 স্মরণ হবিল মোর মন ॥৫৯০
 স্ব-পুত্র পিণ্ডাচে আলিঙ্গয় ।
 মৃত্যু মোর মিলিব নিশ্চয় ।
 হবি হবি ত্রিবার পুত্রক ।
 মৃত্যুকালে নেদেখিলেঁ ডাক ॥৫৯১
 বনবাস ভবি আসিবন্ত ।
 অযোধ্যাত নৃপতি হৈবন্ত ॥

সিটো আনন্দৰ মহোদয় ।
 তুমি সবে দেখিবা নিশ্চয় ॥৩২২
 মই পাপী নেদেখোঁ নিশ্চিত ।
 বিধি মোক কবিলে বঞ্চিত ॥
 এহিমতে কান্দি কান্দি যায় :
 বোলে দুই মহাদৈক চাই ॥৩২৩
 পুত্ৰশোকে মোৰ যায় প্ৰাণ ।
 দুয়ো বাটেক স্মৰাৱত নাম ॥
 কতোক্ষণে বাজা স্তম্ভ তৈলা ।
 পুনৰ্বাৰ শয়ন কৰিলে ॥৩২৪
 কোশল্যা স্মিত্তা শুভিলন্ত ।
 নিদ্ৰাতে নৃপতি মৰিলন্ত ॥
 প্ৰভাতে দেখয় সব লোকে ।
 বাজা মৰিলন্ত পুত্ৰ শোকে ॥৩২৫
 বশিষ্ঠাদি পাত্ৰ আসিলন্ত ।
 নৃপতিক তৈলত থৈলন্ত ॥
 নীত্ৰে আসিলন্ত দূতগণ ।
 লিখায় পঠাইলা তেতিয়া ॥৩২৬
 বাজ-আজ্ঞাকৈয়া নিবন্তবে ।
 ভবতক আনিয়ো সহবে ॥
 শুনিয়োক সভাসদ গণে ।
 বিষয়ৰ স্থৰ দেখা কেনে ॥৩২৭

রাজা দশবথ-রাজ্য ভাব ।
একেতিলে হৈল ছাৰ খাৰ ।
তাক তেজি ভজা বাম পাব ।
বাম বাম ঘুমিয়ো সদায় ॥৩৯৮

ঘোষা ॥ বাম বধুপতি প্রভু নাৰায়ণ
তুমি নিত্য নিবঞ্জন ।
তযু পাদপদ্ম-মকবণ্ড আশে
পাশিলেঁ হেবা শৰণ ॥
দুলভী ।

পাছে দূতগণ গৈলা তেতিক্ষণ
ভবতক আনিবাক ।
গিৰি ব্রহ্মপুৰে আছন্ত ভবত
কহিলে রাজ আজ্ঞাক ।
শুনিয়া কুমবে উঠিয়া সত্ববে
মাতুলক সেৱা কৰি ।
উতপাত দেখি মনে শঙ্কা কৰি
আসিলা অযোধ্যাপুৰী ॥৩৯৯

বাদ্য ভণ্ড একো। মহৌৎসব নাই
দেখি ভৈল। মনে ছুথ ।
ভৰতক দেখি অযোধ্যাৰ প্রজা।
সবে হোৱে অধোমুখ ॥

তাহাক লক্ষিয়া অস্ত্রপুৰে গৈয়া
বাজুক চাস্ত বিচাৰি ।
পিতৃক নাপায় মাতৃক দেখিয়া
নমিল পৰি সাদৰি ১৪০০

কৈকেয়ী পুছিল। পিতৃ-ঘর কথা।
সমস্ত তাক কহিল। ।
বাপক নেদেখি নিকল স্বভাৱে
মাতৃত পাছে পুছিল। ॥

সমস্ত রতাস্ত কৈকেয়ী কাহিল।
পিতৃ ভৈল তোব নাশ ।
তোব রাজ্য হেতু মই সে খেদিলে ।
রাম গৈল বনবাস ॥৪০১

শুনি তবতৰ চুকতি হবিল
মাটিত পবিল ঢলি ।
চেতন লভিয়া মাতৃক দেখিয়া
পাবিলা বিস্তৰ গালি ॥

ভবত আসিল জ্ঞানি বশিষ্ঠাদি
 পাত্ৰগণ আসি ভৈলা ।
 চৌদলাত নিয়া রাজাক দহিয়া
 প্রেতৰ কাৰ্য্য কৰাইলা ॥৪০২
 সবেয়ো বোলয় তুমি রাজা হুয়া
 পৃথিবী খণ্ডক পাল ।
 শুনিয়া ভবতে ক্ৰোধে বুলিলন্ত
 তোৰাব সন্মত ভালা ॥
 কি বুলিনো কিছু কাৰো দোষ নাট
 মোৰ মাতৃ ভৈল কাল ।
 শ্ৰীৰামক গৈয়া সবে ধৰি আনে ।
 সাজিয়োক এহি ভাল ৪০৩
 শুনি পাত্ৰগণে প্রশংসা কৰিয়া
 গজ-বাজী সাজিলন্ত ।
 কৌশল্যা প্রমুখে যত মহাদই
 আনান্দে সবে গৈলন্ত ॥
 গঙ্গাৰ্ত্তি'ব পায়। গুহক লভিয়া
 তাৰ নাৰে' পাৰ ভৈল ।
 তান উপদেশে চলিলা নিমিষে
 ভবদ্বাজ থান পাইল ॥৪০৪

সিটো বাত্রি সম- স্তকে ভববাজে

ভালমতে অর্চিলন্ত ।

ঝমি-উপদেশে যমুনা তবিয়া

চিত্রকূট দেখিলন্ত ॥

নমোঁ নমোঁ বাম তুমি পূর্ণকাম

জগত ঈশ্বর স্বামী ।

তোমাৰ সেরাত পশুপক্ষী যত

সি তৈল বৈকুণ্ঠ গামী ॥৪০৫

পিতৃব বচন শিবব ভূষণ

কবিয়া থৈলাহা পথ ।

তুমি প্রভুবাম গুণে অমুপম

লীলায়ে বিহিলা যত ॥

তুমি সম প্রভু কৃপা-নিধি মাই

কবियो কৃপা শ্রীবাম ।

অনন্তে বোলয় সত্যসদচয়

ডাকি বোলা বাম বাম ॥৪০৬

চলচ্চিত্তং চলচ্চিত্তং চলজ্জীবন যৌবনম্ ।

চলাচলমিদং সৰ্ব্বং কীৰ্ত্তি বস্ত্র স জীৱতি ॥

ঘোষণা ॥বাম বধুপতি, বাঘব বধুপতি ॥

পদ ।

বাম লখমণ সীতা চিত্রকূট বনে ।

পিতৃবাক্য পালি আছে আনন্দিত মনে ॥

প্রভাতে লক্ষ্মণ যাস্তু মৃগ মাৰিণাক ।
 ফল মূল যিবা পাস্তু বিচাৰন্তু তাক ॥৪০৭
 শ্ৰীৰাম জানকী দুয়ো আনন্দে থাকন্তু ।
 নানা পৰিহাসে প্রভু সীতাক তোষন্তু ॥
 ক্ষণেখেলন্তু পাশা ক্ষণোহো গুটি মালি ।
 হাৰিলে সীতাৰ বস্ত্র লয় আকোৱালি ॥৪০৮
 ৰাম সীতা ক্ৰোড়া কৰে চিত্ৰকূট বনে ।
 শচীসমে দেৱৰাজ যেহেন নন্দনে ॥
 একদিনা ৰতি ৰঞ্জে ৰাম শ্ৰান্ত তৈল ।
 সীতাৰ কোলাতে শিৰ দিয়া নিদ্ৰা গৈল ॥৪০৯
 উদাস শৰীৰ দেখি লুয়া কামাতুৰ ।
 সীতা তন ঘাত কৰিলেক চুষ্ট কাউৰ ॥
 চেতন লভিয়া প্রভু লই কুশ বাণ ।
 হানিয়া নাশিলা তাৰ ডাইন চক্ষু কাণ ॥৪১০
 সীতা দুখ দেখি নিজ হাতে অৰ্চিলন্তু ।
 ঘাৱ বেথা গুচি আনন্দেতে থাকিলন্তু ॥
 মনশিলাৰ ফোঁট সীতায়ৈ পিঙ্কিলা ।
 আলিঙ্গন্তে ৰামৰ হৃদয়ে সঞ্চৰিলা ॥৪১১
 তাক দেখি সীতাসতী হাসি বুলিলন্তু ।
 মুচিয়ো লক্ষ্মণে আসি দেখি হাসিবন্তু ॥
 শ্ৰীৰামে বোলন্তু বাটকৈ দোষ নাহি কয় ।
 ভকতৰ অদ্বৈত পৱিত্ৰ হোৱয় ॥৪১২

এহিমতে হাসে পৰিহাসে দিননেস্ত ।
 চিত্রকূট পান আতিশয় প্রশংসন্ত ॥
 জালুবীৰ বায়ু লাগে স্নগীতল আতি ।
 কেন বম্যস্থান দেখিয়োক সীতা সতী ॥৪১৩
 আক দেখি অযোধ্যাৰ স্নখ পাসবিলে ।
 চিত্রকূট পায়৷ অতি আনন্দিত ভৈলে ।
 নানাবিধ মৃগ পক্ষীগণে কৰে ৰাৱ ।
 স্নগন্ধী সমীৰে উপজাৱে কাম ভাৱ ॥৪১৪
 এহিসব কথা কহি সীতায়ে সহিত ।
 শ্ৰীৰাম লক্ষ্মণ সীতা আচন্ত তহিত ॥
 সেহিবেলা ভৰতে পাইলন্ত গৈয়া স্থান ।
 লোকৰ কোঢ়াল শুনিলন্ত বিদ্যমান ॥৪১৫
 লক্ষ্মণক চাই পাছে ৰামে বুলিলন্ত ।
 মৃগ মাৰিবাক কোন ৰাজা আসিছন্ত ॥
 জানি আসিয়োক শীত্ৰে লক্ষ্মণ ভৈঁয়াই ।
 শুনিয়া লক্ষ্মণ বৃক্ষে চৰিলন্ত যাই ॥৪১৬
 ভৰত আসয় হেন জানি তেতিক্ষণ ।
 ৰামৰ আগত আসি বুলিলা বচন ॥
 শুনিয়োক শ্ৰদ্ধ ৰাম ভৰতৰ কায ।
 মায়েকৰ হাতে কাঢ়ি লৈলে সব ৰাজ ॥৪১৭
 তথাপি দুৰ্জ্জন মনে ক্ষমা নকৰিল ।
 তোমাক মাৰিবে লাগি সঁজিয়া আসিল ॥

শ্রীৰামে বোলন্ত বাপু নুবুলিবি হেন ।
 তই যেন প্রাণ ভাই সিয়ো মোৰ তেন ॥৪১৮
 মোকেসে নিবাক লাগি আসে ভবতাই ।
 বনে থাকি বাজ্য মোক দিবে অভিপ্রায় ॥
 এতেক বোলন্ত আসি পাইল তেতিক্ষণ ।
 ভবত স্মম্ব গুহ এহি তিনি জন ॥৪১৯
 বামক দেখিলা আসি তৃণ গৃহা স্তবে ।
 দণ্ডবতে পৰি নমিলন্ত তিনি বীৰে ॥
 আতিশয় সম্ভাপ দেখিয়া ভবতৰ ।
 আশ্বাসিয়া তুলি বসাইলন্ত বহুবৰ ॥৪২০
 বাহা পুছিলন্ত প্রভু বাম বঘুনাথ ।
 অযোধ্যাৰ কথা সবে কহিলা ভবত ॥
 তুমি এৰিলাত ছয় দিন অনন্তবে ।
 তযু শোকে প্রাণ তেজিলন্ত নৃপবৰে ॥৪২১
 পিতৃ-বধ শুনি বামে শোকে কান্দিলন্ত ।
 স্নান কৰি পিণ্ড দিবে গঙ্গাক গৈলন্ত ॥
 তিনিয়ো পিতৃক তৰ্পি থানে আসি ভৈলা ।
 তিস্তাভালে শোকে কান্দি তিনিয়ো বহিলা ॥৪২২
 কৌশল্যা স্মিত্রা যত বাজ্যৰ মহিষা ।
 যত প্রজা বশিষ্ঠাদি তেবে ভৈলা আসি ॥

কুলগুৰু বশিষ্ঠক তিনিয়ে৷ নমিলা ।

কৌশল্যা৷ প্ৰমুঞ্জে মাতৃ সবকো৷ বন্দিলা ॥৪২৩

সবেয়ে৷ বসিলা বাম চন্দ্ৰক আগুৰি ।

ভৰতে বুলিবে লৈলা কৰযোৰ কৰি ॥

শুনিয়েক প্ৰভু বাম জগত নিবাস ।

পিতৃবাক্য পালি আমি থপোঁ বন-বাস ॥৪২৪

সমস্ত লোকৰ প্ৰভু প্ৰাণ ৰাখিয়োক :

আপুনিয়ে ৰাজা হুই প্ৰজা পালিয়োক ॥

দেখিয়োক কৌশল্যা৷ মাতৃৰ দুখ কেনে ।

তোমাৰ সন্তাপে আই ভৈলা মৰা যেনে ॥৪২৫

দাকণী কৈকেয়ী দেখিয়োক মোৰ মার ।

আপুনি আসিছে সবে নিবে তমু ঠাই ॥

চলিয়ে৷ চলিয়ে৷ প্ৰভু হুইয়া সন্তোষ ।

মই পাপিষ্ঠৰ কাষে ভৈল সবে দোষ ॥৪২৬

পাত্ৰগণো বুলিলন্ত বিস্তৰ বুজাই ।

তথাপিতো বামৰ চলিবে ইচ্ছা নাই ॥

গঙ্গাদি অনেক নদী সমুদ্ৰে পৰয় ।

তথাপিতো যেন সমুদ্ৰৰ ক্ষোভ নাই ॥৪২৭

বাম পাছে সমস্তকে বুলিলা বচন ।

শুনিয়ে৷ ভৰত শুনিয়েক পাত্ৰগণ ॥

কদাচিতো মই পিতৃবাক্য নলাৰিবো ।

মিছা ৰাজ্য ভোগ অৰ্ধে ধৰ্ম্মক নেৰিবো ॥৪২৮

উপদ্রব বিস্তৰ নকৰা তুমি সবে ।
 মোহোৰ শপত লাগে নোযোৱাহা এবৈ ॥
 বামৰ নিশ্চয় শূনি আশা ভঙ্গ ভৈলা ।
 সমস্ত কোটাল কৰি কান্দিবাক লৈলা ॥
 ভৰত দুখানি পানৈ মাথাত লৈলন্তু ।
 আজ্ঞা লৈয়া শ্ৰীৰামৰ অযোধ্যা গৈলন্তু ॥
 অযোধ্যাত নাথাকিয়া নন্দিত্ৰামে গৈলা ।
 পানৈ সিংহাসনে থৈয়া আজ্ঞাকৰি বৈলা ৮৩০
 শূনিযোক সভাসদ বামাৰণ কথা ।
 ইহেন মানব জন্ম নকৰিয়ো বৃথা ॥
 বামেসে সমস্তে পুনৰেক মন-কাম ।
 মূৰখ অনন্তে কহে বোলা বাম বাম ॥৮৩১

ঘোষণা ॥ ত্ৰাহি ত্ৰাহি বাঘৰ চৰণ
 দিয়ে বান্ধৰ ॥

পদ ।

ভৰতে বামৰ ব্ৰত আচৰি
 বহিলা শিবে জোটা জুট ধৰি ॥
 শত্ৰুঘণে অযোধ্যাত থাকিয়া ।
 বৈলা মাতৃগণ প্ৰবোধ দিয়া ॥৮৩২

কেতিক্ষণ যাইবে চৈধ্য বৰিষ ।
 প্রজাৰ মনত নাহি হৰিষ ॥
 ঠকণা আবে এহি মানে থওঁ ।
 বাঘৰে যেন কৰিলন্তু কওঁ ॥৪৩৩
 শ্রীৰামে বোলন্তু শুনা লখাই !
 বাণ্ডৰি জানো আসে ভৰতাই ॥
 গুচিয়া আন থানে যাওঁ চলি ।
 তিনিয়ো উঠিলন্তু এহি বুলি ॥৪৩৪
 এৰাইলা নদী নদ বন যত !
 অত্ৰিৰ গৃহে ভৈলা উপগত ॥
 দেখিয়া ঋষি আনন্দ পাইলা ।
 আসন দিয়া বহু আদৰিলা ॥৪৩৫
 বোলন্তু আমাৰ ইটো আশ্রম ।
 আজিসে পবিত্ৰ ভৈলা উত্তম ॥
 জন্মৰো সাফল কৰিলো স্বামী ।
 তোমাৰ চৰণ দেখিলেঁ। আমি ॥৪৫৬
 আজিসে ধৰিল তপস্যাৰ ফল !
 পিতৃদেব তুলন্তু ভৈলা সকল ॥
 এতিমতে নানা তুঁতি কৰিলা ।
 প্রভুয়ো ঋষিৰ পাব নমিলা ॥৪৩৭
 অত্ৰিৰ ভাৰ্য্যায়ে সীতাক নিলা ।
 তাহাক নিজ অলঙ্কাৰ দিলা ॥

জানকীত জন্ম-বিহা স্নুখিলন্ত ।
 সীতায়ো সমস্ত তাস্ত কৈলন্ত ॥৪৬৮
 আনন্দে বাত্রিগোট বঞ্চিলন্ত ।
 প্রভাতে দণ্ডকা বনে গৈলন্ত ।
 বিস্তৰ ঋষি আছে একে ঠাই ।
 বহিলন্ত বামে সিথানক পাই ॥৪৬৯
 সমস্ত ঋষিয়ে তুতি কৰিলা ।
 শ্রীৰামে তাৰাক অভয় দিলা ॥
 প্রভাতে তিনিজন উখিলন্ত ।
 হাতে শৰ ধনু ধৰি গৈলন্ত ॥৪৭০
 গহন বনক পাইলন্ত পাছে ।
 দেখে এক গোটা বান্ধস আসে ।
 বিবাহ বান্ধস সিটো দুৰ্ব্বাৰ ।
 পৰ্ব্বত সদৃশ শৰীৰ তাৰ ॥৪৭১
 গান্ধৰ বণ আঙ্গাৰৰ নয় ।
 বিকত মুখ দেখি লাগে ভয় ॥
 দেখিয়া চণ্ড আতাসেক দিলা ।
 সমস্ত ঋষিৰ হৃদি কম্পিলা ॥৪৭২
 বিস্ময় হয় আছে চাই তাক ।
 এক চাম্প দিয়া নিলে সীতাক ।
 দেখিয়া বাঘৰে ক্ৰোধ কৰিলা ।
 ঘোৰ শৰ মাৰি তাক পাড়িলা ॥৪৭৩

জ্ঞানকীক থৈয়া তুতি বুলিলা ।
 শাপৰ বৃত্তান্ত সব कहিলা ॥
 তাহাক দহি পাছে দুই ভাই ।
 পাইলা শৰভঙ্গ আশ্রম যাই ॥৪৪৪
 ইন্দ্রে আসিছিলো তাক নিবাক ।
 বামক দেখিয়া শীঘ্ৰে গৈলেক ॥
 বামক দেখি ঋষি বঙ্গ ভৈলা ।
 আগবাঢ়ি নিয়া আসন দিলা ॥৪৪৫
 জগত ঈশ্বৰ জানি হৰিষি ।
 বিস্তৰ তুতি বুলিলন্ত ঋষি ॥
 আজিসে ঈশ্বৰ কৃতাত্ম ভৈলোঁ ।
 দুয়োৰ সংসাৰ-পাৰ পাইলোঁ ॥৪৪৬
 আবে প্রভু মোক আশ্রা দিয়োক ।
 এখনে চলি বাওঁ স্বৰ্গ লোক ॥
 বাম লক্ষ্মণ সাতা চাই আছন্ত ।
 দেহ এৰি ঋষি স্বৰ্গে গৈলন্ত ॥৪৪৭
 তৈব হস্তে যাস্তে দেখিল পাছে ।
 বামসে ঋষিক খাইয়া আছে ॥
 আনো ঋষিগণ কবন্ত ভয় ।
 তাহাক বাঘৰে দিলা নিৰ্ভয় ॥৪৪৮
 পাইলন্ত পাছে স্মৃতিখুৰ ঠাই ।
 আনন্দ ভৈলা দেখি মুনি বায় ॥

অনেক ସଂକାର କରି ପୂଜିଲା ।
 ବିସ୍ତର ଫଳେ ଗୁଳେ ଆଦରିଲା ॥୪୪୯
 ଶାସିକୋ ଜ୍ଞାନିନିନେ ନଗିଲନ୍ତ ।
 ଆନନ୍ଦେ କିଛିଦିନ ବଞ୍ଚିଲନ୍ତ ॥
 ପଞ୍ଚ ଅପେକ୍ଷା ସର୍ବୋତ୍ତମ ।
 ଲଭିଯା ପାଇଲା ବହୁ ଆନନ୍ଦକ ॥୪୫୦
 ନାନା ଶାସିର ଆଶ୍ରମ ଠାହି ।
 ଆନନ୍ଦେ ଫୁଟନ୍ତୁ ପ୍ରଭୁ ବସୁଧାୟ ॥
 ପୁନଃ ସ୍ମୃତିଧୁ ଆଶ୍ରମ ଆଇଲା ।
 ଅଗସ୍ତିର ଥାନ ତେଣୁ କହିଲା ॥୪୫୧
 ଶୁନା ସର୍ବଜନ ବାମ କାହିନୀ ।
 ମନୁଷ୍ୟ ତନ୍ତୁ ଦୈବେ ଦିଦ୍ଧେ ଆନି ॥
 ଆକ ବୁଧା କବା କିନୋ ବିବୁଦ୍ଧି ।
 ବାମ ବାମ ବୁଲି ଉପାକ ଶୁଦ୍ଧି ॥୪୫୨

ଘୋଷା ॥ ବାସବ ପ୍ରଭୁ ବାମ ଦୁର୍ବଦଳ ଶ୍ୟାମ
 ତୁମି ସର୍ବ ଦେବବୋ ଦେବତା ଅନୁପାମ ॥

ପଦ ।

ଧୀରେ ଧୀରେ ଅଗସ୍ତିର ଆଶ୍ରମେ ଚଲିଲା ।
 ମୀତା ଲକ୍ଷ୍ମଣତ ବାମେ ଏକ କଥା କୈଲା ॥

যেন মতে ইল্লল বাতাপা দুই ভাই ।
 মাযামেষ মাৰি ঋষিগণ মাৰি খাই ॥৪৫৩
 পাছে অগস্থি দুইকো নিৰ্য্যণ কৰিল ।
 এতি কণা কহি তান আশ্রমে গেলিল ॥
 অগস্থি দেখিলা প্রভু বাম আসিলন্ত ।
 পৰম আদৰে আগ বাঢ়ি আনিলন্ত ॥৪৫৪
 তিনিয়ো ঋষিৰ পাৱে প্ৰণাম কৰিলা ।
 ঋষয়ো আদৰে বসাই বুলিবে লাগিলা ॥
 জগৎ ঈশ্বৰ তুমি বিষ্ণু অৱতাৰ ।
 কি পুণ্যে দেখিলোঁ প্রভু চৰণ তোমাৰ ॥৪৫৫
 জানিলোঁ পৱিত্ৰ হৈল আমাৰ আশ্রম ।
 তুমি কৃপাময় প্রভু গুণে অমুপম ॥
 নানা তুতি কৰি ফল মূলে অৰ্চিলন্ত ।
 দিব্য এক ধমুখণ্ড বামক দিলন্ত ॥৪৫৬
 অক্ষয় তুণক দিলা শৰে পৰিপূৰ্ণ ।
 অগস্থিয়ে বৰ্ণিলা ধমুৰ যত গুণ ॥
 কোনস্থানে বঞ্চে। বামে পুছিল। বচন ।
 অগস্থি বোলন্ত ভাল পঞ্চবটী বন ॥৪৫৭
 তাহাঙ্ক প্ৰণাম কৰি বাম মহা ভাগ ।
 কৰ্ত্তা বেলি যাস্তে পালা জটায়ক লাগ ।

তেহেঁ চিনি মাতিলন্ত দেব বাঘরক ।
 তোমাৰ পিতৃৰ সখী জানিবা আমাক ॥৪৫৮
 শুনিয়া বাঘৰে কৰিলন্ত বহুমান ।
 তেহেঁ সমন্বিতে গৈলা পঞ্চবটী বন ॥
 গোদাবৰী জলে স্নান-পান কৰিলন্ত ।
 ফল মূল ভুঞ্জি সবে তৃপ্তি ভৈলন্ত ॥৪৫৯
 শ্ৰীৰাম লক্ষ্মণ থাকিলন্ত সেহি বনে ।
 জটায়ু আসিলা পাছে আপোনাৰ থানে ॥
 রাম লখমণ সীতা বঞ্চবটী বনে ।
 ফল মূল ভুঞ্জি আছে আনন্দিত মনে ॥৪৬০
 সেহি বনে বারুণৰ ভগ্না শূৰ্প নখী ।
 ফলশ্ৰু ভ্ৰমশ্ৰু তাই তাসম্বাক দেখি ॥
 বামৰ সুন্দৰ ৰূপ দেখি ৰাক্ষসিনী ।
 ভোলছয়া লক্ষ্মীবেশ ধৰিলেক ধনী ॥৪৬১
 হাঁসি হাঁসি আসি শ্ৰীৰামক বোলে বাক ।
 শুনিয়ে সুন্দৰ বৰ ভঞ্জিয়ে আমাক ॥
 তোমাৰ লখিমী মই আসিলেঁ। আপুনি ।
 বারুণৰ বহিনী চপায়ো মোক জানি ॥৪৬২
 মোহোৰ ৰমণী আছে তোকে কাৰ্য্য নাই ।
 হেন শুনি সীতাক খাইবাক খেদি যাই ॥
 দেখি ৰামে লক্ষ্মণক আদেশ কৰিলা ।
 লক্ষ্মণে ধৰিয়া নাক কাণক ছেদিল ॥৪৬৩

তাই গৈয়া খব-দুষণৰ আগে কৈল ।
 সসৈন্তে বামক খেদি দুয়ো আসি ভৈল ॥
 সৈন্যৰ কহেলাল বোল বাদ্য ভণ্ড শুনি ।
 লক্ষ্মণক চাই বামে বুলিলন্ত বাণী ॥৪৪
 দেখিয়ো লক্ষ্মণ হেৰা ঘোৰ যুদ্ধ ভৈল ।
 শূৰ্পনখী নাককাটী সবে কাৰ্য্য কৈল ॥
 শীঘ্ৰ কৰি গহ্বৰে সীতাক লৈয়া যায়ে ।
 জানকীক ভালে বাখি আপুনি থাকিয়ো ॥৪৫
 মই সব বান্ধসৰ বলক সংহৰোঁ ।
 সমস্ত ঋষিৰ আজি শূলক উদ্ধাৰোঁ ॥
 এহি বুলি ভকত বৎসল ভগৱন্ত ।
 চৈধ্যয় সহস্ৰ বান্ধসক মাৰিলন্ত ॥৪৬
 ঘোৰ যুদ্ধে খব দুষণৰ লৈলা প্ৰাণ !
 দুইবো পতনে ভূমি তলবলমান ॥
 যেতিয়াকৈ খব-দুষণ পৰি গৈলা ।
 বাদ্য ভণ্ড মহোৎসৱ দেৱতাৰ ভৈলা ॥৪৭
 জয় জয় বাম বুলি পুষ্প বৰষিলা ।
 প্ৰভুবামে জানকী লক্ষ্মণ লাগ লৈলা ॥
 শূৰ্পনখী দেখি খব-দুষণ পড়িল ।
 বাৰণৰ পাশে তাই কান্দতে লড়িল ॥৪৮

ভাতৃৰ বধত পাপিনীৰ কষ্ট মন ।
 ৰাৱণৰ আগে গৈয়া ভৈলা উতপন ॥
 কাণ নাক কাটা দেখি ৰাৱণ বিস্ময় ।
 কোনে দণ্ড কৰিলেক বুলিয়া পোচয় ॥৪৬৯
 তাই বোলে দুগোটা তপস্বী বনে আছে ।
 ভূৱন মোহিনী কন্যা আছে দুইৰ কাষে ॥
 তোমাক লাগিয়া আনিবাক গৈলোঁ পেদি ।
 দেখিয়ে খেদালে মোৰ নাক কাণ ছেদি ॥৪৭০
 মই যাই খৰ-দুষণত দিলোঁ জ্ঞান ।
 ঘোৰ যুদ্ধে দুইকো মাৰিলে সেহি থান ॥
 চৈধ্যয় সহস্ৰ ৰাক্ষসৰ লৈলে প্ৰাণ ।
 সি দুইক মাৰি দদা কন্যা গোট আন ॥৪৭১
 সি কথাক শুনিয়া ৰাৱণ কামাতুৰ ।
 খৰ-দুষণৰ শোক কৰিলেক দূৰ ॥
 ৰাম কথা শুনি তেজিয়োক আন কাম ।
 নিৰন্তৰে নৰে ডাকি বোলা ৰাম ৰাম ॥৪৭২

কৰ্মনা বাধ্যতে বুদ্ধিম বুদ্ধা কৰ্ম বাধ্যতে ।

স্ববুদ্ধিবপিবামোঃ যং হৈমং হৰিণমম্বগাং ॥

ঘোয়া ॥ বাম দীন-বন্ধু, বাঘৰ দীন-বন্ধু ॥

পদ ।

তেতিক্ষণে আসি ভৈলা মাৰীচৰ ঠাই ।

সীতা হৰেঁ মমাই মোৰ ছয়োক সহায় ॥

মাৰীচে বোলয় তোৰ কট-কটায় ঘাৰ ।

যাৰ শৰে মোক আনি পেলাইল ইপাৰ ॥৪৭৩

তাহান ভাৰ্য্যাক তই হৰিবাক চাস ।

কিয় পাৰ্পা দিন দুপৰতে চক্ষু খাস ॥

এখনে পালটি চল শুনবে বারণ ।

বামক জোক্ষাস কিয় যমে দি শৰণ ॥৪৭৪

হেন শূনি বারণে বুলিল খববাণী ।

এতিক্ষণে কাটি তোক থম খাণ্ডা হানি ॥

যাইবি নযাইবি কহ মোহোৰ আগত ।

মাৰীচে গুণয় মৰেঁ বামৰ হাতত ॥৪৭৫

এহি বুলি লড়ি গৈলা দণ্ডকাৰ বন ।

সুবৰ্ণৰ মৃগগুটি ভৈল তেতিক্ষণ ॥

সুবৰ্ণে মাৰ্গকে তনু ভুয়ুকা ভুয়ুকা ।

তেতিক্ষণে দেই দেখা তেতিক্ষণে লুকি ॥৪৭৬

কটকটায়—খজুৰায় । খববাণী—টান কথা ।

হেনয় প্রকাৰে চৰে সীতাৰ আগত ।
 দেখি সীতা খুজিলন্ত বামৰ পাৱত ॥
 জীৱতে ধৰিয়া দিয়ো মুহি তাৰ ছাল ।
 শুনন্তে বামৰ হাঁসি উঠিল তত্‌কাল ॥৪৭৭
 বামক দেখিয়া দূৰ গৈল বৰ বেগে ।
 বামে দেখি শৰ কৰিলন্ত সেহি ছেগে ॥
 প্ৰাণ যাস্তে লখাই বুলি আতাসেক দিলা ।
 আসিয়ো বান্ধসে খাই সীতায়ে শুনিল ॥৪৭৮
 পামীক বান্ধসে খাই বুলি ভয় ভৈলা ।
 শীঘ্ৰে যাযো বাপু বুলি আদেশ কৰিলা ॥
 লক্ষ্মণে সীতাক পাছে বুলিলা নিৰ্ভয় ।
 ত্ৰিভুবনে জীৱামৰ নাহি কতো ভয় ॥৪৭৯
 হেন শুনি সীতা ক্ৰোধে বুলিলা বচন ।
 জানিলোহঁ পাপী তোৰ মহা দুষ্ক মন ।
 আমাক নিৰ্ভয় দিয়া বামক বঞ্চস ।
 এহি কাৰ্য্য পাপী তই লগত আছস ॥৪৮০
 তই যাক আশা কৰ মই তেনে নহৌ ।
 বাম বিনে প্ৰাণক তেজিবো সত্যে কহৌ ॥
 এহি বুলি ক্ৰন্দন কৰয় দীৰ্ঘ শ্ববে ।
 ভূমি চুই কৰ্ণে দিয়ে লক্ষ্মণ কুমৰে ॥৪৮১
 অনেক ধিকাৰ বাক্য সীতাক বুলিলা ।
 পাছে আজ্ঞা লৈয়া জীৱাম-পাশে গৈলা ॥

বাৰণে আছয় চাই গৈলেক লক্ষ্মণ ।
 তপস্বীৰ বেশে আসি ভৈল ভেত্তিকণ ॥৪৮২
 বেদ পঢ়ি আশীস দিলেক বাহু তুলি ।
 যি কিছু আছয় ভিক্ষা আনি দियो বুলি ॥
 তপস্বী বোলয় ইটো দুৰ্গোৰ বনত ।
 কি কাৰণে আছা কেহোঁ নাহিকে লগত ॥৪৮৩
 কোন বিধি তোমাৰ ৰূপক স্ৰজিলেক ।
 ভগতৰ ৰূপ আনি তোমাতে থৈলেক ॥
 কাহাৰ জীয়াৰী তুমি কাহাৰ ঘৰিণী ।
 কিবা নাম তোমাৰ কহियो সুলক্ষণী ১৪৮৪
 জনক নন্দিনী মই নাম মোৰ সীতা ।
 দশৰথ পুত্ৰ শ্ৰীৰামৰ বিবাহিতা ॥
 পিতৃবাক্য পালি ৰাম বনে আসিলন্ত ।
 লক্ষ্মণ সহিতে মূৰ্গ মাৰিবে গৈছন্ত ১৪৮৫
 আসিলেত ফলে-মূলে পূজিব চৰণ ।
 ঋনিক বিলম্ব কৰিয়োক মহাজন ॥
 উদবেগ মনে সিটো বোলে খৰ কৰি ।
 তপস্বী নুহিকো মই জানিবা সুলক্ষণী ॥৪৮৬
 ভগতে ৰাৱণ যাক শুনি আছা কাণে ।
 যাহাৰ সমান বড় নাহি ত্ৰিভুবনে ॥

ঘৰিণী—ঐশ্বৰী ।

হেনয় বারণ আসি ভৈলোঁ তমু পাস ।
 বামক তেজিয়া বাট্ৰৈ কৰ মোত আশ ॥৪৮৭
 যত পটেশ্বৰী মোৰ হব তোৰ দাসী ।
 যেহি খোজ সেহি দিবো থাকিবো উপাসি ॥
 মানুষ বামক বাট্ৰৈ দূৰে পৰিহৰ ।
 মই সমে যুগে যুগে বাজ্য ভোগ কৰ ॥৪৮৮
 হেন শুনি ক্রোধে সীতা বুলিলন্ত বাণী ।
 দূৰ গুচ পাপিষ্ঠ অধম লঘু প্রাণী ॥
 নিলাজ বান্ধব তোৰ এতমান সাস ।
 চুকৰ ভাকুলি ছয়া গঙ্গান্নানে যাস ॥৪৮৯
 বাঘৰ ভাৰ্য্যাক তোহোৰ ভৈল মন ।
 ভীখাল খণ্ডাত জিহবা ঘসৰে দুৰ্জ্জন ॥
 হাতে তুলি কালকুট গলিবাঁক চাস ।
 সপুত্র বান্ধবে পাপী হৈবি সৰ্বনাশ ॥৪৯০
 আনো বহুতৰ বাক্য বুলিলন্ত আই ।
 সশ্ৰেপ্ পদত তাক দিবে শূয়ুৰাই ॥
 শ্ৰীৰাম দেৱৰ কথা শুনা সৰ্বলোক ।
 বাঁম বাম বুলি সবে নিস্তাৰ ছয়োক ॥৪৯১

—————

ঘোষা ॥ এ ভকত সুলভ জানকী বল্লভ

জগত দুর্লভ বাম ।

কৌশল্যা তনয় বাম দয়াময়

তুমি দেব পূর্ণকাম ॥

দুর্লভী ।

সীতার নিষ্ঠুর বাণী শুনি ক্রুর
 বারণ ক্রোধে বোলয় ।

তোক বলে ধরি নিবো নিজ পুরা
 দেখোঁহো কোনে রাখয় ॥

এহি বুলি বেগে ধরি সেহি চেগে
 করি কোলে তুলি লৈল ।

চতুর্দিকে চায়ে চকিত স্বভাবে
 বধ বাহি বেগে গৈল ॥৪৯২

সীতায় দেখিল যুগ বুঝি গৈল
 স্মরে মনে হরি হরি ।

স্বামী নাহিকন্তু কোনে বাধিবন্তু
 মোক নেই দূর করি ॥

দীর্ঘমবে আই ক্রন্দন কবন্তু
 স্বামীক গেড়ি পাবন্তু ।

গেড়িপার বা গেড়িমার—আটাইপারি মাতা ।

হে বাম বাম প্রভু আসি বাখা

বারণে মোক হবন্ত ১৪৯৩

হে বাপু লক্ষ্মণ শীত্রে আসিয়োক

বাখিয়োক মোৰ বাপ ।

তোমাৰ বচন নধৰি হে মই

লভিলে। ঘোৰ সম্ভাপ ॥

এহিমতে আই কান্দতে লৈ যাই

বারণে বথত তুলি ।

পৰ্বত শিখৰে জটায়ু আছন্ত

শুনিলন্ত গল মেলি ॥৪৯৪

জানিলা সীতাক বামৰ ভাৰ্য্যাক

বারণে লৈ যাই হৰি ।

মহা বেগে গৈয়া বথ ভাঙ্গিলন্ত

অনেক ভছনা কৰি ॥

সীতাক কোলাত লৈয়া বারণাই

নামিল মাটিত যাই ।

পিঠিত চৰিলা মাংসক টানিলা

প্রচণ্ড ঠোঁটৰ ঘাই ১৪৯৫

সীতাক মাটিত থৈয়া সজুকীয়া

আছে চন্দ্র হাস ধৰি ।

জটায়ু পথাত প্রহাৰ কৰন্তে
কাটিলেক শ্রম কৰি ॥

জটায়ু পৰিবে দেখিয়া সীতাই
কান্দিলেক দীৰ্ঘ স্বৰে ।

বোলন্তু ৰামত বাৰ্ত্তাক জনাবা
জীয়া থাকা মোৰ বৰে ॥৪৯৬

এতেকে বোলন্তু ৰাৱণায়ে ধৰি
চলিল আকাশ পন্তে ।

পাঞ্চ বানৰক দেখিয়া সীতায়ৈ
অলঙ্কাৰ পেলাইলন্তে ॥

এহিমতে নিয়া অশোক বনত
সিঙ্গপা বৃক্ষৰ তলে ।

জানকীক থৈয়া দুষ্ঠ ৰাৱণাই
ৰাঙ্কসী সবক বোলে ॥৪৯৭

যেন মতে পাবা সীতাক বঢ়ৰা
যেহেন আমাক বৰে ।

নভজিলে পুত্ৰ ভোমৰা সবক
দণ্ডিবোহেঁ নিবন্তৰে ॥

জানকীৰ কথা এহি মানে থওঁ
শুনিয়োক সৰ্ব্বজন ।

সীতাৰ আক্ষেপে আপোনাক ৰাখি
গৈলন্তু যেবে লক্ষ্মণ ॥৪৯৮

বান্ধসক মাৰি আসে বাম চন্দ্র
 ভৈলা ছয়ো এক ঠাই ।
 কিয় এৰি আইলি পুছিলন্ত বামে
 কহিল্য সব লখাই ॥

শুনি বামচন্দ্রে জানকীৰ স্নেহে
 হৃদয়ত ডুকু মাৰি ।
 হা কি কৰিলি লখাই বুলিয়া
 লব দিলা বেগ কৰি ॥৪৯৯

দেখে পৰ্ণশালা শূন্য পৰি আছে
 নাহিকন্তু প্রাণেশ্বৰী ।
 জানকী জানকী জানকী বুলিয়া
 দেস্ত প্রভু দীৰ্ঘ গেড়ি ॥

বিহ্বল ভৈলন্ত শালাত চাহান্ত
 পুন্মু শালা চতুৰ্ভিত্তা ।
 জানকী জানকী বুলি দেস্ত গেড়ি
 কৈক গলি প্রাণ সীতা ॥৫০০

মোৰ প্রাণ জীউ জনকৰ জীউ
 প্রিয়া মোৰ কণ্ঠ-হাৰ ।
 মোক শোক দিয়া কোনে গৈলা নিয়া
 হৃদয়ে মাৰি কুঠাৰ ॥

PLEASE HANDLE THE BOOK CAREFULLY.

(১১৯)

এহি মতে বন পৰ্ব্বতত প্রভু
কান্দতে পুচি ফুবন্ত ।

দ্রীসঙ্গী তৈলে এনয় বিপত্তি
আকে মাত্র দেখাইলন্ত ॥৫০১

পাছে জটায়ুক লাগ পাইলা গৈয়া
সীতাক খুজি ফুবন্তে ।

পখা ছেদ হয় পৰিয়া আছন্ত
বাম বাম উচ্চাবন্তে ॥

সীতার বার্তাক কহিয়া বামত
তেহেঁ প্রাণ এবিলন্ত ।

শ্রীবাম লক্ষ্মণে তাহাক দহিয়া
প্রেত কার্য্য কবিলন্ত ॥৫০২

তৈব হন্তে যাস্তে কবন্ধে দুহাঙ্কে
বান্ধিয়ে ধবিল আতি ।

দেখি দুয়ো ভাই খড়্গক ধরিয়া
পেলাইলা বান্ধক কাটি ॥

বাম লক্ষ্মণব পৰশ মাত্রকে
এবাই পূৰ্ব্ব শাপক ।

দুয়ো ভাই চাই আছে তেতিন্ধণে
ধবিল নিজ কপক ॥৫০৩

আকাশত থাকি বুলিলা প্রভুক

চলিয়ো পূর্ব দিশক ।

ঋষ্য মুখে পাঞ্চ বানব আছয়

ধরিয়ো তাক লাগক ॥

তাৰাৰ সহায়ে সীতাক পাবাহা

বুলিলো নিষ্ঠ বচন ।

হেন শুনি দুয়ো ঋষ্য মুখ গিৰি

চলি গৈলা তেতিক্ষণ । ৫০৪

শুনা নবলোক আবে কেনে হোক

কলিত নামেসে গতি ।

জনিয়া শ্রীৰাম চন্দ্রৰ নামক

ঘুষিয়োক প্রতিনিতি ॥

ভেবেসে আপোন জীৱৰ কুশল

সাধিবাক পাবে লোক ।

অনন্তে বোলয় কৰিয়া নিশ্চয়

ৰাম ৰাম ঘুষিয়োক ॥ ৫০৫

— — — — —

ঘোষা ॥ ত্রাহি ত্রাহি বঘুনাথ
তুমি হে অনাথ নাথ ॥

পদ ।

বাম লখমণ ছই ।
হাতে শর ধনু লই ॥
পর্বত শিখরে যাস্তু ।
পাঞ্চ কপি দেখিলন্তু ॥১০৬
বালি দূত আসে বুলি ।
লব দিলা লাঞ্ছ তুলি ॥
পাঞ্চ কপি পদভরে ।
গিৰি দলদোপ কবে ॥১০৭
কতো দূরে পলাই গৈল ।
বিমৰিষ কবি বৈল ॥
পঠাইলেক হনুমন্তু ।
গৈয়া লাগ ধবিলন্তু ॥১০৮
ব্রাহ্মণৰ বেণ ধৰি ।
পুছিলন্তু কবজুৰি ॥
বোলন্তু তোমবা কোন ।
লক্ষ্মণে কহিলা শুণ ॥১০৯
শুনি বব বজ্জ ভৈলা ।
তেতিক্ষণে লৈয়া গৈলা ॥

পৰিচয় কৰাইলন্ত ।

স্বপ্নিয়েয়ো জানিলন্ত ॥৭১০

দুহানো বৃতান্ত যত ।

দুয়ো কৈলা দ্বহাস্তত ॥

দুয়ো দ্বহাস্তক বোলে ।

সাফলিবো বাহুবলে ॥৫১১

পাছে দুয়ো সখী কৰি ।

দুয়ো দ্বহাস্তক ধৰি ॥

আলিঙ্গন কৰিলন্ত ।

সূৰ্য্য পুত্রে বুলিলন্ত ॥৫১২

তুমি জগতৰ পতি ।

কোনে দিলে ইষুগুতি ॥

অধম বান্দব সঙ্গে ।

সখী কৰা মহা বঙ্গে ॥৫১৩

কিনো ভৃত্য প্ৰিয় দেৱ ।

কোনে নকৰিবে সেৱ ॥

এহি বুলি প্ৰণামিলা ।

অলঙ্কাৰ আনি দিলা ॥৫১৪

দেখি ভক্ত প্ৰিয়কাৰী ।

মুষ্টি হৃদয়ত মাৰি ।

বুলি হা, হা প্ৰাণেশ্বৰী ।

কান্ধিলন্ত আতি কৰি ॥৫১৫

পাছে সঙ্কুক্ষণ ভৈলা ।
 ঘোৰ অঙ্গীকাৰ কৈলা ॥
 ভূমিত চাপৰি মাৰি ।
 বুলিলা বাঘৰ হৰি ॥৫১৬
 যিটো ভাৰ্য্যা নিলে কাড়ি ।
 তাৰ প্ৰাণ লৈবো মাৰি ॥
 যদি সাগৰত ডুবে ।
 তথাপি মাৰিবো ধুবে ॥৫১৭
 লুকাই পাতালক যাই ।
 তথাপিতো বন্ধা নাই ॥
 অৱশ্যে লইবো প্ৰাণ ।
 কৈলো মই বিজ্ঞমান ॥৫১৮
 সুনিয়োক সৰ্বলোক ।
 বাম পাৱে ভজিয়োক ॥
 বাম সম আৰ দেৱ ।
 নাহিকে জানিবা কেৱ ॥৫১৯
 ভকত বৎসল বাম !
 জানি লৈয়ো তান নাম ॥
 তেজি সবে আন কাম ।
 ডাকি বোলা বাম বাম ॥৫২০

ঘোষা ॥ বাঘর প্রভু বঘুনন্দন ।

তোমার চরণে লৈলোঁ শরণ ॥

পদ ।

সুগ্রীবক পাছে বামে বোলন্ত ।

দেখায়ো তযু বৈবী কবোঁ অস্ত ॥

পাছে সাধিয়োক আমার বাজ ।

শুনিয়া বুদিলন্ত কপি বাণ ॥৫২১

শুনিয়ে প্রভু দেৱ ভগৱন্ত ।

বালি দদা মোর বীৰ দুবন্ত ॥

পূর্বত দুন্দুভী নামে অশ্ব ।

জগতত যুদ্ধ নপাই দন্দুৰ ॥৫২২

দদার পাশে গৈল গৰ্ব কৰি ।

তাহাক ধৰিয়া স্বাৰ মোচাৰি ॥

বাম পাশে লাখি মাৰি ক্ষেপিল ।

ঋষ্য মুখে আসি পৰি মৰিল ॥৫২৩

তাক যেবে তুমি পেলাইবে পাৰা ।

তেবেসে জানিম বালিক মাৰা ।

শুনিয়া প্রভু বুদ্ধাঙ্গুষ্টে ধৰি ।

শতেক যোজন দিলা আছাৰি ॥৫২৪

তাহাতো সুগ্রীৱ প্রমাণ নাই ।

দিলা গৈয়া সাত ভাল দেখাই ॥

তিনি তিনি গাছ ভেদে বালি দদা ।
 তুমি য়েবে সাতো গাছক ভেদা ॥৫২১
 তেবেসে জানিবো বালিক পাৰা ।
 মুহি কেন মতে মোক উদ্ধৰা ॥
 শুনিয়া বয়নাথ হাঁসিলন্ত ।
 সাতোকো একে ছোট্টে ছেদিলন্ত ॥৫২৬
 দেখিয়া সুগ্রীব বিস্ময় ভৈলা ।
 কৃতাজ্জলি কৰি বুলিবে লৈলা ॥
 নমোঁ ভগৱন্ত বাম মূৰাৰি ।
 সৃষ্টি-স্থিতি বিশ্ব প্রলয়কাৰী ॥৫২৭
 চঞ্চল বান্দৰ জাতিৰ দোষ ।
 কেমি কুপাময় ছয়ো সন্তোষ ॥
 হাঁসিয়া বাম দেৱে বুলিলন্ত ।
 দেখায়ে বালিক কৰহোঁ অন্ত ॥৫২৮
 এক গোটা শৰে চিস্তিবো মাৰ ।
 দুই গোটা যদি ধৰোঁ দিহাৰ ॥
 শুনিয়া সুগ্রীব-বাম-লক্ষণ ।
 দুইকো লৈয়া লৰিলা তেখন ॥৫২৯
 দোভায়ে থাকিলা বনে লুকাই ।
 সুগ্রীৱে দন্দ লগাইলেক যাই ॥
 দুয়ো লগাইলন্ত যুদ্ধ তুমুল ।
 দুহন্তো যৱঞ্জ উদধি সমতুল ॥৫৩০

এতেক বিমৰিষি দুই জন ।
 নকৰিলা শব বাম-লক্ষণ ॥
 বালিৰ মুষ্টিৰ পায়৷ প্ৰহাৰ ।
 স্ত্ৰগ্ৰীৱ মূৰ্চ্ছা যাস্তু বাৰম্বাৰ । ৫৩১
 কতো বেলি বাট চায়া আছিল ।
 নেদেখি উঠি ভিড়িলৰ দিলা ॥
 ঋষ্য মুখে আসি পৰি কেঙ্কাই ।
 দুখে শ্ৰীৰামক বুলিলা চাই । ৫৩২
 কোন শত্ৰু মই তোমাৰ বাম ।
 কৰিলা কিয় হেন মন্দ কাম ॥
 মই যদি বলে বালিক পাৰেঁ ।
 কিসক পৰ্বৰতে পৰিয়া মৰেঁ । ৫৩৩
 তোমাত ভৰসা কৰিয়া গৈলোঁ ।
 তাহাৰ প্ৰহাৰে সাজে মৰিলোঁ ॥
 মিত্ৰ-দ্ৰোহ-পাপ সবাতে চাৰ ।
 হেনয় পাপক মন তোমাৰ । ৫৩৪
 জানা যে তুমি নমাৰিবা বালি ।
 কি কাৰ্য্যে মিছাত গৈলোহেঁ চলি ॥
 এহি মতে বাক্য আনো বুলিলা ।
 শুনিয়ে সমস্তে শ্ৰীৰামৰ লীলা । ৫৩৫

ভিড়িলৰ—পাছলৈ ওভোতি নোচোৱালৰ কোনো ঠালে
 নাচাট আগলৈ দৌৰ দিয়া ।

ভৃত্যজনে যদি মক্ষ বোলন্ত ।
 স্বামীজনে পুষু তাক সহন্ত ॥
 আকেসে দেখাইলা বাম মুৰাৰি ।
 অনন্তে কহে বোলা হৰি হৰি ॥৫৩৬

ঘোষা ॥ বন্দেঁ বাঘৰ বাম ।
 তুমি প্রভু পূৰ্ণকাম ॥
 পদ ।

বামে বুলিলন্ত মিত্র বুলিবাক পাহা ।
 যি কাৰণে শৰ নকৰিলেঁ শূনিবাহা ॥
 তোমাৰে বালিৰে দুইৰোঁ একে যে শৰীৰ ।
 নিচিনিয়া শৰ নামাবিলেঁ মহাবীৰ ॥৫৩৭
 এহি বুলি অমৃত সমান হাত ধৰি ।
 মিত্রৰ শৰীৰ মাৰ্জ্জিলন্ত দেৱহৰি ॥
 বাম হস্ত পৰশ মাত্ৰকে স্তম্ভীৰৰ ।
 ঘাৰ বেথা গুছি দেহ ভৈল দৃঢ়তৰ ॥৫৩৮
 হেন দেখি পাৰে পৰি ক্ৰীৰাম দেৱৰ ।
 বহু তুতি নতি কৰিলন্ত কপীশ্বৰ ॥
 তুলসীৰ মালা পিঙ্কি প্রভু বাঘৰৰ ।
 পুনৰপি বালি ৰায়ক দিলেক সমৰ ॥৫৩৯

শ্রীৰামে আছিল। চাই বনৰ ভিতৰে ।
 পৃথিবীকে বালিকে শালিয়া থৈলা শৰে ॥
 এহিমতে একে শৰে বালিক মাৰিলা ।
 স্ত্রীৰক কিস্কিন্ধাত নৃপতি কৰিলা ॥৫৪০
 বুলিবে লাগিলা প্রভু বাম বনমালা ।
 থাকিয়োক যাই মিত্র ৰাজ্য প্ৰতিপালি ॥
 প্ৰসন্ন গিৰিত বহিলা দুই ভাই ।
 জানকী বিবহে দিনে যুগ বহি যায় ॥৫৪১
 শ্রীৰামক বুজাই থাকন্ত লক্ষ্মণে ।
 শাস্ত্ৰৰ যুগুত হিত বোলে প্ৰতিক্ষণে ॥
 এহি মতে বহিয়া গৈলেক চাৰি মাস ।
 তথাপি স্ত্রীৰ নাসিলেক বাম পাশ ॥৫৪২
 পাছে বামে লক্ষ্মণক বুলিলা বচন ।
 দেখিয়ো লক্ষ্মণ কেনে মিত্ৰৰ লক্ষণ ॥
 আমি বন বাসত আছোহঁ মহাদুখে ।
 সিটো ভাৰ্য্যা সঙ্গে ৰাজ্য কৰে মহানুখে ॥৫৪৩
 উপকাৰ বান্ধব সকলে পাসবিল ।
 চাৰি মাস বহি গৈল অতাপি নাসিল ॥
 ভাল মিত্র পাইলোহঁ বন-পশু লাগ ।
 তিলমাত্ৰ আমাত নাহিকে অনুৰাগ ॥৫৪৪
 আপুনি লক্ষ্মণ চলি যাহা তাৰ পাশ ।
 কহিবা যি শৰে বালি ভৈল সৰ্বনাশ ॥

ভুগ এৰি সিটো শৰ কৈকো নতু যাই ।
 আনি দীপ্ত কৰি কিয় মোহোৱা আটাই ॥৫৪৫
 এহি কহি দীপ্তে চলাই আনিয়ো বান্দৰ ।
 ছেন শুনি লক্ষ্মণ চলিলা খৰতৰ ॥
 তৰঙ্গ বৰঙ্গ আখি হাতে ধনু শৰ ।
 দড়াদড়ি পাইলে গৈয়া কিস্কিন্ধা নগৰ ॥৫৪৬
 দেখি সবে বান্দৰৰ হৰি গৈল চুৰ্ত্তি ।
 সূত্ৰীদেও কৰপুঙে হইলাহি থিতি ॥
 দেখিয়া লক্ষ্মণে ক্ৰোধে গৰ্জ্জিবাক লৈলা ।
 দেখি সূত্ৰীৰ ভয়ে গৰব গলি গৈলা ॥৫৪৭
 হাওৰে লম্পট পানী বান্দৰ অধম ।
 পাৰেঁ পশাইতে তোক এতিম্ভনে যম ॥
 নিকট ঈশ্বৰ তই দেহ মুঢ় পিঠি ।
 তোহোক মাৰিলে কিবা কাৰ্য্য হৈব নাঠি ॥৫৪৮
 লক্ষ্মণৰ গৰ্জ্জনে সূত্ৰীৰ কম্পি গৈল ।
 নমস্কাৰ কৰি ধীৰে বুলিবাক লৈল ॥
 শুনিয়োক প্রভু দেৱ লক্ষ্মণ কুমৰ ।
 জানিবাৱা আমি সব চঞ্চল বান্দৰ ॥৫৪৯
 ইটো ৰাজ্য ভোগে কৰে পণ্ডিতকো মোহ ।
 আমি পুত্ৰ পশু জাতি পাবা সবে দোষ ॥
 তথাপি তোমাৰ চৰণৰ অশুচৰ ।
 দূতগণ পঠাই আছেঁ দ্বীপ দ্বীপান্তৰ ॥৫৫০

সৈন্ত সব যড়াইবার কাৰণে গোঁসাঁই ।
 দিন চাৰি পাঞ্চ থাকিয়োক এহি ঠাই ॥
 প্রভু দেৱ সমীপক একেলগে যাওঁ ।
 যদি তমু পদে প্রভু এহি আজ্ঞা পাওঁ ॥৫৫১
 হেন শুনি আনন্দিত লক্ষণ কুমৰ ।
 হাঁসিয়া বোলন্ত ধন্য ধন্য কপিবৰ ॥
 বিলম্ব নকৰি সৈন্ত যড়ায়ো সত্বৰ ।
 সবে হস্তে চলি যাওঁ পাশে শ্ৰীৰামৰ ॥৫৫২
 শুনিয়া স্ত্ৰীৰ পুৰুষ দূত পঠাইলন্ত ।
 নানা দেশ হস্তে সবে সৈন্ত যড়াইলন্ত ॥
 আনন্দে লৰিয়া গৈল শ্ৰীৰামৰ ঠায় ।
 সৈন্তৰ আন্দোলে পথে ধূলা উৰি যায় ॥৫৫৩
 কিচ্, কিচ্, কুক্ কুকি সৈন্তৰ আন্দোল ।
 সৰ্বলোকে চমকিল পালে স্বৰ্গ কোল ॥
 কহে কৃষ্ণ চৰণে অনন্ত মুঢ়মতি ।
 বোলা বাম বাম সবে সমাজে সম্প্ৰতি ॥ ৫৫৪

বাম বামেতি বামেতি, বামেতি যে জল্পন্ত্যপি সৰ্বদা ।
তেষাং ভক্তিঞ্চ মুক্তিঞ্চ ভবিষ্যতি ন সংশয়ঃ ॥

ঘোষা ॥ জয়তি লক্ষ্মণ বাম ।

পদ ।

লক্ষ্মণ সূগ্রীর দুইজন ।
পালে গৈয়া গিৰি প্রস্রবণ ॥
পৰম পুৰুষ বসিছন্ত ।
দেখি ছয়ো প্রণাম কৈলন্ত ॥ ৫৫৫
সূগ্রীর অঞ্জলিকৃত হুয়া ।
এক পাশে বসিলন্ত গৈয়া ॥
দেখি বামে অল্প হাঁসিলন্ত ।
সজ্জন গৰিহা গৰিহন্ত ॥ ৫৫৬
শুনিয়ে সূগ্রীর কহেঁ হিত ।
শঠ মিত্রে মৰণ সন্নিত ॥
সৰ্পে সমে যিটো বাসা কৰে ।
তাৰে মৃত্যু মিলিবে সহবে ॥ ৫৫৭
সেহি মত ভূমি মোৰ মিত্র ।
সাধিলা আশাৰ সব কৃত্য ॥
জানি এভেঁ কৰিয়ো যতন ।
যেন হোৱে জানকী লভন ॥ ৫৫৮

শ্রীৰামৰ বাক্যে লাজ পাইল ।
 তেতিয়কণে বান্দৰ মতাইল ॥
 জানকীৰ বার্তা কৰিবাক ।
 চৌদিশে পঠাইলা কপি জাক ॥ ৫৫৯
 নল, নীল, অঙ্গদ প্রভৃতি ।
 হনুমন্ত আৰো ঋক্ষপতি ॥
 দক্ষিণ দিশক এসম্বাক ।
 পঠাইলন্ত বার্তা কৰিবাক ॥ ৫৬০
 শ্রীৰামে হনুক মাতিলন্ত ।
 সমষ্ট সঙ্কেত কহিলন্ত ॥
 আৰো দিলা আজ্ঞা হাতৰ ।
 গোপ্য কৰি লৈলা কপিবৰ ॥ ৫৬১
 দণ্ডবতে নমস্কাৰ কৰি ।
 লবিলা দক্ষিণ দিশ ধৰি ॥
 নদ নদী পৰ্বত চেৰালে ।
 এগোটা অশ্লুৰ ভেট পালে ॥ ৫৬২
 তাক যুদ্ধে অঙ্গদে মাৰিলা ।
 গৈয়া ঘোৰ পৰ্বতেক পাইলা ॥
 তাতে:চৰি পৃথিবী লখিলা ।
 সবষপ সদৃশ দেখিলা ॥ ৫৬৩

সমুদ্রকো গো-খোজ পবাই ।
 দেখিল পর্বতে চরি যাই ॥
 তৈবহস্তে দুখে নামিলেক ।
 তৃষ্ণাতুর সকলো ভৈলেক ॥ ৫৬৪
 জল চায়্য গূরন্ত চৌদিশে ।
 গৈলা খেদি পক্ষীর উদ্দেশে ॥
 দেখিলন্ত ঘোর গর্ভ যাই ।
 অন্ধকাবে আঁরি আছয় ॥ ৫৬৫
 হাতা হাতি কবি তবিলন্ত ।
 পাছে দিব্য কণ্ঠা দেখিলন্ত ॥
 আগবাঢ়ি তাস্ত পুছিলন্ত ।
 সমস্ত বৃত্তান্ত কহিলন্ত ॥ ৫৬৬
 তান বাক্যে জলক পিলন্ত ।
 ক্ষুধা তৃষ্ণা সব এরাইলন্ত ॥
 তেহে সমস্তকে আদবিল ।
 সবে গৈয়া হস্তত ধবিল ॥ ৫৬৭
 ক্ষণেকতে গর্ভক এরাইলা ।
 পাছে বিক্ষ্য পর্বতক পাইলা ॥
 ঘোর বাত্রি তাতে বঞ্চিলন্ত ।
 অন্তো অন্তে কথা কহিলন্ত ॥ ৫৬৮

সেহি পৰ্বতত পক্ষীৰাজ ।
সম্পাতি শুনিলে সব কাজ ॥
প্রভাতে সবাকৈ মাতিলন্ত ।
জটায়ুৰ বার্তা পুছিলন্ত ॥ ৫৬৯
সীতারো বার্তাক তেন্তে কৈল ।
সব কপি আনন্দিত ভৈল ॥
তান উপদেশে কপিবীৰ ।
পাইলা সবে পয়োনিধি তীৰ ॥ ৫৭০
শুনিয়ে সমস্ত নৰগণ ।
ইটো দিব্য কথা বামায়ণ ॥
কহয় অনন্ত মূঢ়মতি ।
বাম বাম ঘূষিয়ে সম্প্রতি ॥ ৫৭১ ॥

ঘোষা ॥ জয় বামচন্দ্র হরি ।

পদ ।

সমুদ্রব তীৰ পাই ।
অন্তো অন্তে মুখ চাই ॥
সব শক্তি বিচারন্ত ।
যেন মতে পাবহন্ত ॥ ৫৭২
সবে নিজ শক্তি কৈল ।
তৰ্ত্তো কার্য সাজ নৈল ॥

যশাগ বনে সঁতা।

K A I

পাছে জাম্বুবন্ত বীৰে ।
 মাতিলন্ত ধাৰে ধীৰে ॥ ৫৭৩
 হনুমন্ত মোক চাহা ।
 কেনে মৌন ধৰিলাহা ॥
 স্বামীৰ কাৰ্য্যক প্ৰতি ।
 আপুনি কৰিয়ো গতি ॥ ৫৭৪
 গাৰুতিয়ে নমিলন্ত ।
 অঙ্গীকাৰ কৰিলন্ত ॥
 জাম্বুবন্তে জন্ম কৈলা ।
 হনুমন্তে ডেৰ দিলা ॥ ৫৭৫
 স্তৰাষাৰ মায়া তৰি ।
 আঘাৰিকা প্ৰাণে মাৰি ॥
 লঙ্কাত পৰিল গৈয়া ।
 মায়ায়ে বিড়াল ছয়া ॥ ৫৭৬
 ৰাৱণৰ ঢৌলিঘৰে ।
 বিচাৰিয়া নিবন্তৰে ॥
 মন্দ্ৰোদৰী দেখিলন্ত ।
 সীতা বুলি নমিলন্ত ॥ ৫৭৭
 বহু শোক কৰিলন্ত ।
 পাছে মনে ভাবিলন্ত ॥

মুখ গোট সুস্থিলন্ত ।
কেশ তাৰ জুখিলন্ত ॥ ৫৭৮
এহি তাৰ পটেশ্বৰী ।
জানি শোক দূৰ কৰি ॥
ঘৰে ঘৰে বিচাৰিয়া ।
কৈতো সীতা নপাইয়া ॥ ৫৭৯
পৰি শোকে কান্দিলন্ত ।
কতো বেলি আছিলন্ত ।
সম্পাতিৰ বাক্য মনে ।
পৰিলেক কতোক্ষণে ॥ ৫৮০
গোসাঁনী অশোক বনে ।
আছন্ত জানিয়া মনে ॥
নাচিলন্ত চেৰে চেৰ ।
হৰিষে দিলেক ডেৰ ॥ ৫৮১
অশোক বনক প্রতি ।
যৈত আছে সীতা সতী ॥
সিদ্ধপা যুদ্ধৰ তলে ।
অনেক বান্ধস মিলে ॥ ৫৮২
আছন্ত জনক জীউ ।
দেখি যেন পালে জীউ ॥
কহয় হৃদয়ানন্দে ।
সবে শুনা মহানন্দে ॥ ৫৮৩

বাম পাৱে কৰি কাম ।
বেড়ি বোলা বাম বাম ॥

ঘোষা ॥ বঘুপতি বাম কৰোঁহেঁ প্ৰণাম পদ ।

জনকৰ জীউক দেখিলে বায়ু স্মৃত ।
মলিন স্বভাৱে মাৰ বসিছে ভূমিত ॥
স্বৰ্গৰ পৰিল খসি বেন পূৰ্ণচন্দ্ৰ ।
মলে আৱৰিয়া আছে নাহিকে আনন্দ ॥ ৫৮৪
স্বামীৰ চৰণ দুই চিস্তান্তে আছন্ত ।
মাথাৰ চেলাবী এক ভূমিত লোটন্ত ॥
দেখি বায়ু-পুত্ৰৰ বিস্ময় ভৈল মন ।
তালেতো আকুল প্ৰভু বঘুব নন্দন ॥ ৫৮৫
নাৰীৰ এনয় ৰূপ নতো দেখি শূনি ।
আবে কোন কাৰ্য্য কৰো আছে মনে গুণি ॥
বাত্ৰি গোট প্ৰভাত ভৈলেক দেখো হেৰ ।
বান্ধসে দেখিলে কাৰ্য্য হৈবে অখন্তৰ ॥ ৫৮৬
এহি বুলি বায়ু স্মৃতে ধৰি নিজ মায়া ।
সিদ্ধপাতে আৰ ভৈলা অন্ন কৰি কাঁয়া ॥

চেলাবী — চেলে ; তিবোতাৰ গুঠিলোৱা চুলি ।

প্রভাততে দশগ্রীর আইলা সীতা-ঠাৱে ।
 বহুবিধ মিনতি বোলয় নানা ভাৱে ॥ ৫৮৭
 শূনা প্ৰাণেশ্বৰী সীতা জনক নন্দিনী ।
 ত্ৰিভুবনে তোৰ সগ নাহি কোনো জনো ॥
 মই ত্ৰৈলক্যৰ জানিবিহি স্বামী বৰ ।
 বনবাসী বাম তপসীক পৰিহৰ ॥ ৫৮৮
 মন্দোদৰী আদি মোৰ বত পটেশ্বৰী ।
 সবাহাঙ্গে দিবোছ' তোমাৰে দাসী কৰি ॥
 স্তবৰ্ণে মাণিকে তলু মণ্ডিবো তোমাৰ ।
 মই দাস ভৈলো বাখা প্ৰাণক আমাৰ ॥ ৫৮৯
 হেন শূনি সীতা শাস্তী অধোমুখ কৰি ।
 বুলিলা কটুৰ কৰি সহিতে নপাৰি ॥
 গই পতিব্ৰতাৰ জানস অগি আখি ।
 অধৰ্ম্মৰ ফলে বেটা যাবি তই নাশি ॥ ৫৯০
 মোৰ অলঙ্কাৰ তেবে সমস্ত হৱয় ।
 তোৰ দশ শিৰ য়েবে বাঘৰে কাটয় ॥
 বাম-মন্ত্ৰ-সিংহ তই শৃগাল দুৰ্জ্জন ।
 গৰুড় ভাৰ্য্যাক কাকৰাৰ হোৱে মন ॥ ৫৯১
 তিৰী চোৰ পাপিষ্ঠ হাড়ীৰ লাখি খোৱা ।
 গলে হাণ্ডি বান্ধি মৰ মাৰ্গ তলে যোৱা ॥
 হেন শূনি বাৰণ ক্ৰোধিয়া খেদি যায় ।
 মন্দোদৰী বাখিলন্ত অনেক বুজাই ॥ ৫৯২

পাছে সব বাঙ্কসীক বোলে লঙ্কেশ্বৰে ।
 যেনে তেনে বুজাইয়ো সীতা যেন বৰে ॥
 এহি বুলি আপোন মন্দিৰে চলি গৈল ।
 বাঙ্কসীসকলে তাক গৰ্জ্জিবাক লৈল ॥৫৯৩
 কতো বোলে শুন সীতা ভজ লঙ্কেশ্বৰ ।
 কতো বোলে শাস্তী ধৰ্ম্ম বারণতে কৰ ॥
 কোনো জনী বোলে এইক খাওঁ মতে সানি ।
 বৰিবিকি নববিবি কহ সত্য বাণী ॥৫৯৪
 আনো নানা বাক্য বুলি বাঙ্কসিনীগণ ।
 মধ্যাহ্ন সময় ভৈলে কৰিলে শয়ন ॥
 সেহি বেলা বায়ু পুত্রে অবসৰ পাই ।
 কৰজোৰে বৃক্ষ হস্তে বোলন্তু বিনাই ॥৫৯৫
 দশবথ তনয় শ্ৰীৰামচন্দ্র ভৈলা ।
 পিতৃবাক্য পালি তেহেঁ বনবাসে গৈলা ॥
 তহিতে সীতাক হৰি আনিলে বারণ ।
 এতেক বলিয়া মৌন ভৈলা হনুমান ॥৫৯৬
 প্ৰিয় কথা শুনি দেবী দশো দিশে চাইলা ।
 উৰ্দ্ধ দৃষ্টি কৰি বান্দবক ভেট পাইলা ॥
 সীতায়ৈ বোলন্তু বাপু কৈব হস্তে আইলি ।
 মোহোৰ স্বামীৰ বার্তা কেনমতে পাইলি ॥৫৯৭

এতক বোলন্তে আসি ভূমিত নামিলা ।
 দণ্ডিতে পৰি কপি প্ৰণাম কৰিলা ॥
 কৃতাজ্জলি কৰি বোলে শুনিয়েক আই ।
 জম্বুদ্বীপ হস্তে বামে দিলেক পঠাই ॥৫৯৮
 ভয়ু শোকে প্ৰভুদের বিহ্বল ভৈলন্ত ।
 বনে ছয়ো ভাই আসি বিচাৰি ফুৰন্ত ॥
 পাছে আমি ঋষ্য মুখে দৰিশন পালোঁ ।
 অলঙ্কাৰ পাই পাঞ্চ বান্ধবে দেখালোঁ ॥৫৯৯
 পাই অলঙ্কাৰ প্ৰভু বিস্তৰ কান্দিলা ।
 বালি বধ কৰি সুগ্ৰীৱক ৰাজ্য দিলা ॥
 মই বায়ু পুত্ৰ আই নাম হনুমন্ত ।
 সবে আলোচিয়া মোকে পঠায় দিলন্ত ॥৬০০
 সমুদ্ৰ তৰিয়া ৰাৱণৰ ঘৰ পশি ।
 বহু বিচাৰিয়া আই দেখা পালোঁ আসি ॥
 ৰাম পদে কহয় অনন্ত মূঢ় মতি ।
 বোলা ৰাম ৰাম সব সমাজে সম্ভ্ৰতি ॥৬০১

ঘোষা ॥

তুমি বাম পূর্ণকাম জগতৰ স্বামী ।
তযু পদ পঙ্কজে শৰণ লৈলো আমি ॥

পদ ।

বান্দবৰ কথা শুনি বুলিলন্তু আই ।
সাগৰ তবিলি তই কিমত উপায় ॥
মিছা কথা কহিবাক আহি পুনৰ্বাৰ ।
পাপিষ্ঠ বাৰণ ক্ৰোধ তোলাস আমার ॥৬০২
দূৰ গুচ অধম বান্ধস মন্দ কৰ্ম ।
কৃতাজ্জলি কপি স্মৰন্তু ধৰ্ম্ম ধৰ্ম্ম ॥
বান্ধস নহওঁ মার ভালে চিনিয়োক ।
বঘুনাথে সত্যে সত্যে পঠাইলে মোক ॥৬০৩
সীতায়ে বোলন্তে তেবে কহতো প্রমাণ ।
কিমত স্বামীৰ কপ ভোজন কিথান ॥
হনুৰে বোলন্তু আই বঘুনাথ দেৱ ।
ইটো ত্ৰিভুবনে নাহি তাক সম কেৱ ॥৬০৪
ছৰ্ব্বদল শ্যাম বৰ্ণ শিৰ ছত্ৰাকৃতি ।
সিঙ্গ বন্ধ কন্ধ কন্মু গ্ৰীবা শোভে আতি ॥
পদ যুগ বকত ভকত মনোনিত ।
ধ্বজ বজ্জ পঙ্কজ অঙ্কুশে সুশোভিত ॥৬০৫

কিথান--কেনে প্রকাৰ ।

পদ্ম-নেত্র বিশ্ব-ওষ্ঠ ধৌত দস্ত পান্ধি ।
 স্বভারে ইষত হাঁস মুখ চন্দ্র কান্ধি ॥
 ধনুৰ্বেদ সাবঙ্গ প্রকাশে হাতে যাব ।
 সৰ্বদা তোমাৰ শোকে কাঢ়ন্ত ফোকাৰ ॥৬০৬
 ফল মূল ভোগ জানা চাৰিদিন অস্তে ।
 প্রসন্ন গিৰিত আছন্ত এহি মতে ॥
 এহি বুলি হনুমন্তে বামৰ অঙ্গুষ্ঠি ।
 দিলন্ত সীতাৰ হাতে ছয়া মন তুষ্টি ॥৬০৭
 লোৱা সীতা শান্তি মোৰ কথাৰ প্রমাণ ।
 মানস শিলাৰ ফোট দিলা যিটো থান ॥
 ইটো গোপ্য সঙ্কেতক কৈয়া পঠাইছন্ত ।
 তোৰা দুই বিনে ইটো আনে নজানন্ত ॥৬০৮
 স্বামীৰ অঙ্গুষ্ঠি পাই হৃদয়ে বাঙ্কিলা ।
 বুকু মুষ্টি হানি আই বিস্তৰ কান্দিলা ॥
 দুৰ্বাৰ শোকক তন্তাইলন্ত হনুমন্ত ।
 নিশ্চয় ৰাৱণ মাৰি ৰাসৰে নিবন্ত ॥৬০৯
 হেন শুনি সীতা কতোক্ষণে শান্ত ভৈলা ।
 বায়ু পুত্ৰক কথা পুচিবাক লৈলা ॥
 শুনা বাপু বানৰৰ ৰাজ্য বোলে যাক ।
 তাহান কি মন আছে নিবাক আমাক ॥৬১০
 অঙ্গদ সূসেন নল নীল জাম্বুন্ত ।
 আমাক নিবাক তেসম্বন্ধি আলোচন্ত ॥

লক্ষ্মণে বা কি বোলন্তু কহ হনুমান ।
 ইটো শোক ছুখক কৰিবা পৰিত্রাণ ॥৬১১
 কিমতে ধৰিবো জীৱ স্বামী বিনে আৰ ।
 কতো বোলো প্ৰাণ তেজো কি কাৰ্য্য জীৱাৰ ॥
 হেন শুনি হনুমন্তে বুলিলা বিনাই ।
 সত্যে সত্যে সবে মোক দিয়াছে পঠায় ॥৬১২
 তোমাক নিবন্ত দুৰ্ঘ ঝাৰণক মাৰি ।
 অৰ্জীকাৰ কৰি আছে ৰাঘৱ সুৰাৰি ॥
 এহি বুলি কিছু শান্ত কৰিল সীতাক ।
 বোলন্তু যি কিছু আছে দিয়োক আমাক ॥৬১৩
 কণমউ ফল বাপু আছে কত গুটি ।
 এহি বুলি তেথনে আনিয়া দিলা উঠি ॥
 শুনা সভাসদ কৰা পৰলোক কাম ।
 শুনা সৰ্ব্বক্ষণে শ্ৰীৰামৰ গুণ-নাম ॥
 তেবেসে হৈবেক সব দুখ উপসম ।
 মুকথ অনন্তে কহে বোলা ৰাম ৰাম ॥ ৬১৪ ॥

ঘোষা ॥ জানকী বল্লভ জানকী বল্লভ
জানকী বল্লভ বাম ।

তোমাৰ চৰণে শৰণ পশিলো
পূৰয়েৱে মনৰ কাম ॥
দুলভী ।

জনক নন্দিনী ফল দিলা আনি
বায়ু স্নেহে মুখে দিলা ।

অমৃত মধুৰ ক্ষুধা ভৈলা দূৰ
পৰম তৃপ্তি পাইলা ॥

স্বভাৱে বান্দৰ জাতিৰ কলত
আতিশয় লোভ বৰ ।

বোনে শুনা আই কোন স্থানে পায়
কহিয়োক মোত দৰ ॥ ৬১৫

সীতায়ে বোলন্ত যিটো স্থানে আছে
তই যাবি কেন কৰি ।

অসংখ্য বান্দৰে অৱধি থাকয়
মাৰিবেক তোক ধৰি ॥

হেন শুনি বৃদ্ধ ব্রাহ্মণৰ বেশ
ধৰিলন্ত হনুমন্তে ।

লড় বড় মাথ কাসন্তে দেখিয়া
হাসিলন্ত কৌতুকতে ॥ ৬১৬ ॥

বোলন্ত লক্ষাৰ হাটি হাটি ফুৰি
 ফল পাবি বহুতৰ ।
 নাহি একো চিন্তা ফুৰি আসা গৈয়া
 সমস্ত লক্ষা নগৰ ॥
 সাতাক নমিয়া তেতিক্ষণে গৈয়া
 বারণৰ অভ্যন্তৰে ।
 ভিক্ষা কৰিলন্ত ভগ্নাবী বোলন্ত
 লৈয়োক বাৰী ভিতৰে ॥ ৬১৭ ॥
 হেন শুনি তেতি- ক্ষণে পশিলন্ত
 কৰন্তি ছাতি পেহ্লাই ।
 লহনা লহনি ফল লাগি আছে
 উঠিলন্ত গাছে যাই ॥
 ৰাম লখমণ সীতাক নিবেদি
 লেলা ফল ভুঞ্জিবাক ।
 খিচ্ খিচ্ কৰি পেট ভৰাইলন্ত
 নকৰে কেহোঁ বাধাক ॥ ৬১৮ ॥
 কতো বৃক্ষ মানে ওভোতাই কইল
 ভাঙ্গি ছিঙ্গি উপবন ।
 যতেক ৰাক্ষস খেদি খেদি যাই
 ক'ৰলা সমস্ত ছন্ন ॥
 ৰাৱণৰ আগে বার্তা পৰি গৈল
 বান্দৰৰ কথা যত ।

শুনি দশ গ্রীষ্মে সৈন্ত্য পাঞ্চিলেক
 মাঝিলা তাকো সমস্ত ॥৬১৯
 পাছে অক্ষয়ক পঠাইলেক যিটো
 বারুণা তাতো নিষ্ফল ।
 দুর্ঘোষ সমবে মাঝিলেক তাকো
 হুমুমন্ত মহা বল ॥
 পুজব মৰণে শোক লভিলেক
 দশগ্রীষ্ম অতিবেক ।
 বোলে মনে ডৰি নাহি তাক সবি
 ইন্দ্রজিত পঠাইলেক ॥৬২০
 সিটো খেদি গৈয়া হমুক দেখিয়া
 প্রহাৰিলা নাগ বাণ ।
 বন্ধন নগৈলে ব্রহ্মা লাজ হস্ত
 জানি লৈলা হমুমান ॥
 বান্ধস সকলে সাজি বান্ধি লৈয়া
 বাজাৰ আগে পেহ্লাইলা ।
 দশগ্রীষ্মে পাছে হমুক দেখিয়া
 প্রহস্ত মুখে পোচাইলা ॥৬২১
 প্রহস্তে বোলয় শুন কপিবৰ
 কোথাহস্তে আসি ভৈলি ।
 কাৰ দূত তই কহ সত্য কবি
 কি কার্যে তই আসিলি ॥

হেন শুনি হনু- মন্তে বুলিলেক
শ্রীৰামৰ দূত আমি ।

জম্বুদীপ হস্তে সীতা অশ্বেষণে
পর্যটনান্ত মোক স্বামী ॥৬২২

অনন্তুরে রাজা বোলয় কিসক
মাঝিলি মোৰ সেনাক ।

হনুরে বোলন্ত শত্রু যদি হয়
কেনে বা এষিবো তাক ॥

হেন শূনি রাজা। ক্রোধ করি বোলে
কাটি কর খণ্ড খণ্ড ।

বিভীষণে বুলি- লক্ষ্য শুনা দাদা
দুতৰ নোহে ই দণ্ড ১৬২৩

শুনি বাদগাই আদেশ কৰিয়া
মাৰালে কিলব জাক ।

হনুমন্তে পাছে বুলিবে লাগিলা
ক্রোধ কবি বারণাক ॥

শুনবে অধম দুৰ্জ্জন বারণ
তোহৰ বঙ্গ বিস্তৰ ।

এতিফ্ণে তোক মাৰিবাক পাৰে।
নভৈল আঙ্কা বামৰ ১৬২৪

শুনা সভাসদ বামায়ণ পদ
বামৰ চৰণে ধৰি ।

বাম বিনে আন কৃপালু দেহত।

নাহি জানা ভাঙ্ক সবি ।

পশু পক্ষী নব বান্দব তবিল

লৈয়া তান গুণ-নাম ।

কহয় অনন্তে জানি সব সন্তে

ডাকি বোলা বাম বাম ॥৬২৫

ঘোষা ॥ বাম বধুনাথ দেব বাম বধুনাথ দেব

বাম বধুনাথ দেব দেব ।

কবিরো ভকতি দান তুমি বিনে নাহি আন

তোমাৰ চৰণে কৰো সের ॥

বারণে বোলয় শুনা সব পাত্র মন্ত্রীগণ

কিমত কবিরো দণ্ড আক ।

যেন এক চিন বয় বামে দেখি দুখ পায়

সেহি দণ্ড কবিরো ইহাক ॥

সবে মন্ত্রী বোলে বায় বান্দবৰ লাঞ্ছ প্রায়

সমস্ত অঙ্গতে খেঁড় হয় ।

কাললৈয়ো সঞ্চৰোক তৈল ঢালি কাপোৰক

মেৰায়া লাঙ্গুলে-দিয়ো জুই ॥৬২৬

लक्ष्मी ।

K M P

খল খলি হাঁসি সিটো বোলে ভাল বুজি ইটো
লগালে লাজুলে জুই টান ।

গলত লগায়া ডোল আগে পাছে কৰি বোল
ফুৰাইবাক লৈল থানে থান ॥

হনুমন্তে কৰি মায়া ক্ষীণ কৰি নিজ কায়া
ডোল হোসকাইলন্ত গলৰ ।

যতেক বান্ধস ধৰি মুকুতি মুকুতি মাৰি
ডেৱে চৰিলন্ত ঢৌলিঘৰ ॥৬২৭

আথাকে লাজুল ফুৰাই তাহাত অগনি লগাই
জালিলন্ত অস্তেস পুৰত ।

পুত্ৰৰ কৰ্মক দেখি বায়ুৰ আনন্দ ভৈল
বৈবে লৈলা উনপঞ্চাশত ॥

লঙ্কাৰ ভিতৰে যত ঘৰআছে অসংখ্যাত
সমস্তকে দহিলেক গৈয়া ।

আই বাপু পাৰে গেড়ি বান্ধস পলাই ডৰি
পুত্ৰ নাতি সব কোলে লৈয়া ॥৬২৮

জনক নন্দিনী শূনি অগনিক ভূতি বাণী
বুলিলন্ত কৰজোৰ কৰি ।

এতেকে অগনি তাক ছুখ নেদিলন্ত আতি
জ্বলিলন্ত শালুকপ ধৰি ॥

আধাকে - খবকৈ ।

ঢৌলিঘৰ—বান্ধুপ্ৰসাদ ।

সঞ্চ - সঁচ ।

এহিমতে লঙ্কাপুৰী ছাই তুলি ছন্ন কৰি

মুখে মুক্তি অগনি নুমাইলা ।

আৰে সীতা গোসাঁনীক সেৱা কৰি আহো বুলি

অশোক বনত প্ৰবেশিলা ॥৬২৯

জানকীক নমি গৈয়া কৰজোৰে কহিলন্ত

সব লঙ্কা পুৰীৰ দহন ।

তোমাৰ প্ৰসাদে আই পাপিষ্ঠ যে ৰাৱণৰ

লঙ্কাপুৰি কৰিলে উচ্ছন্ন ॥

জানকী বোলন্ত বাপু ৰাত্ৰি গোট বন্ধিয়োক

দুখ বৰ পাইলি বন্ধনত ।

তোহোৰ বন্ধনে বাপু বহু শোক লভিলে হেঁ

আবে বঙ্গ মিলিল মনত ॥৬৩০

হনুয়ে বোলন্ত আই যিবা কিছু কহিবাহা

শ্ৰীৰামক প্ৰতি কহিয়োক ।

যেন যেন বাৰ্তা লই তান পদে নিবেদিবো

সেহিমতে মোক শিখায়োক ॥

মই এথা ৰহিলাত বিলম্ব হৈবেক মাৰ

প্ৰভু তৈতে আছে বাট চাই ।

জানকী বোলন্ত বাপু অলপতে নেন্ত মোক

কহিওক প্ৰাণ প্ৰভু ঠাই ॥৬৩১

হেন শুনি হনুমন্তে প্ৰদক্ষিণে নমিলন্ত

জানকীৰ চৰণ যুগল ।

PLEASE HANDLE THE BOOK CAREFULLY.
(১৫১)

বোলন্ত থাকিয়ে আই চিন্তা শোক পৰিহৰি
মই কাৰ্য্য সাধিবো সকল ॥
হৰি হৰি কিনো ভৈল নবতমু বার্থ ভৈল
বিভুক পাহৰে ভোগ আশে ।
অনন্তে কাকূতি কৰে শুনিয়োক সব নক্ৰে
বাম বুলি চলা তান পাশে ॥৬৩২

ঘোষা ॥ বাঘৰ বঘুপতি বমাকান্ত ।
পৰম পুৰুষ দেৱ অনন্ত ॥

পদ ।

সীতাক সন্মুখিয়া হনুমন্ত ।
আকাশ লজ্জি ডেৱ কবিলন্ত ॥
মধ্য সমুদ্ৰ য়েবে আসি পাইল ।
কিল্ কিল্ কৰি শব্দ বজাইল ॥৬৩৩
জাম্বুৱন্ত আদি যত বোৰগণ ।
শব্দতে জানিল কাৰ্য্য শোভন ॥
হনু গৈয়া ভেতিফণে পাইল ।
দেখিয়া সবে আগবাঢ়ি আইল ॥৬৩৪

সাদৰে দিলা স্থান বসিবাক ।
 বসিলা হনুৱে নমি তাৰাক ।
 জানুৱে বোলে শুনা হনু বাপ ।
 কহিয়া গুচায়ো মনৰ তাপ ॥৬৩৫
 হনুৱে পাছে কহিবাক লৈলা ।
 পথত যেন যেন কাৰ্য্য ভৈলা ॥
 প্ৰথমে সুৰেষাক লাগ পাইলা ।
 তেহেঁ পৰীক্ষিয়া মায়া কৰিলা ॥৬৩৬
 তাহাকো তৰিয়া গৈলোঁ এবাই ।
 মৈনাকে বাট ভেঙিলেক যাই ॥
 তাহাক হঠাৎ প্ৰহাৰ কৈলোঁ ।
 পাছে দুয়োহস্তে মিত্ৰ কৰিলো ॥৬৩৭
 অনন্তৰে আশাড়িকাক মাৰি ।
 গৈলোঁ মহা বেগে সমুদ্ৰ তৰি ॥
 স্নবেল পৰ্বতে পৰিলো গৈয়া ।
 পাছে ভৈৰ হস্তে বেগে নামিয়া ॥৬৩৮
 সঙ্ক্যা ভৈল দেখি বিড়াল বেশ ।
 ধৰিয়া নগৰে ভৈলো প্ৰবেশ ॥
 সমস্ত ঘৰ বিচাৰিবে লৈলো ।
 ৰাৱণ অভ্যন্তৰে চলি গৈলো ॥৬৩৯
 ভিণ্ডাকাৰে সিটো আছে শুতিয়া ।
 দিব্য সুন্দৰী আছে আলিঙ্গিয়া ॥

মই বোলো এন্তে জনক জীউ ।
 শোকে দুখে মোৰ উৰিল জীউ ॥৬৪০
 কেশ জুখি পাছে মুখ তজিয়া ।
 লুহিকা জানিলো শোক তেজিয়া ॥
 অনেক বিচাৰি নপাই লাগ ।
 বিস্তৰ কান্দিলো মানি অভাগ ॥৬৪১
 পাছে সম্পাতিৰ বচন শ্রুতি ।
 অশোক বনে গৈলো বঙ্গ কৰি ॥
 দেখিলো সীতা সিদ্ধপাৰ তলে ।
 আচম্ব অনেক বান্ধসী মেলে ॥৬৪২
 প্ৰভাত দেখিয়া গাছে উঠিলো ।
 সিদ্ধপাতে পাছে লুকাই বহিলো ॥
 অনন্তৰে দুৰ্ঘট বারণ আইল ।
 গালি দিয়া আই শাস্তী খেদাইলা ॥৬৪৩
 দুপৰ বেলা অৱসৰ পাইলো ।
 প্ৰণামিয়া পাছে সব কহিলো ॥
 ফল দিলা আই তাকে ভুঞ্জিলো ।
 বারণৰ উপবন ভাঙ্গিলো ॥৬৪৪
 বিস্তৰ বান্ধস মাৰিলো তাৰ ।
 সমৰে পৰিল অক্ষয় কুমৰ ॥
 অনন্তৰে ইন্দ্ৰজিত যে আইল !
 আমাত সিয়ো ঘোৰ যুদ্ধ দিল ৬৪৫

বন্দী কৈলে নাগ-পাশ হানিয়া ।
পাৰিয়ো এৰাইতে গৈলোঁ বন্দী হুয়া
বাৰণাৰ আগে মোক দিলেক ।
কহিলো সব যত পুচিলেক ॥৩৪৬
লাঞ্ছত মোৰ লগাইলেক জুই ।
ময়ো ডেৰ দিলো আনন্দ জুই ॥
চৌলিষবে গৈয়া পৰিলোঁ তাৰ ।
যত আন ঘৰ পালো লক্ষাৰ ॥৬৪৭
সমস্তকে দহি তুলিলোঁ ছাই ।
পাছে সীতা আইক দেখিলোঁ যাই ॥
তাহান্ত বিদায় কৰি আসিলো ।
সুধিলা যত সব তাক কৈলো ॥৬৪৮
শুনিয়ে লোক দেখিয়ে কেন ।
শ্ৰীৰাম সেৱকৰ বল যেন ॥
আইলা একেস্বৰে শত্ৰু সংহৰি ।
অনন্তে কহে বোলা হৰি হৰি ॥৬৪৯

ঘোষা ॥ বঘুপতি বঘুপতি বঘুপতি বাম
প্রভু বাম, বঘুপতি বঘুপতি বাম ।

পদ ।

পাছে জাম্বুরস্ত আদি যত কপি বল ।
জানকীর বার্তা সবে পাইলেক সকল ॥
আনন্দে নাচন্ত গাস্ত থিথিদি কনস্ত ।
হমুক প্রশংসি বাম পাশে চলিলন্ত ॥৬৫০
এহিমতে চলি যাস্তে মধুবন পাইলা ।
দধিমুখ গাল ভাজি সবে তাক খাইলা ॥
দধিমুখে গোচরিল স্ত্রীকীরত যাই ।
দেখা গাল ভাজিলেক অঙ্গদে চড়াই ॥৬৫১
উখসা গালক দেখি বাম লখমণ ।
হাঁসি উথলিয়া গৈল সবে কপিগণ ॥
অনন্তবে সবে গৈয়া তথাতে মিলিলা ।
হমুমন্তে বামৰ চৰণে প্রণামিলা ॥৬৫২
কতোক্ষণে উঠি স্ত্রীকীরক নমিলন্ত ।
তাহানে আজ্ঞায় বার্তা সমস্ত কৈলন্ত ॥
প্রিয়াৰ নিকাৰ শুনি বঘুৰ নন্দন ।
শোক-সাগৰত মগ্ন ভৈলা তেতিক্ষণ ॥৬৫৩

স্ত্রীৰ লক্ষণ জাম্বুৰন্তে বুজাইলন্ত ।
 কিছু স্তম্ভ হুয়া প্রভু তাৰাক বোলন্ত ॥
 আবে কেন কাৰ্য্য কৰো কহিয়ো প্রত্যেকে ।
 সবে হস্তে বোলে যাওঁ সমুদ্ৰ পাৰকে ॥৬৫৪
 হেন শুনি বয়ুপতি উঠিল। তেখন ।
 গিৰিসিত কৰি লৰি গৈল কপিগণ ॥
 পাছে সমুদ্ৰৰ তটে শুই বয়ুৰায় ।
 স্পন্দে দেখা দেন্ত বুলি আছে বাট-চাই ॥৬৫৫
 তিনি দিন মানে দেখা নেদে সিদ্ধু দেখি ।
 বুলিলন্ত ক্ৰোধে প্রভু আৰকত আখি ॥
 পাপিষ্ঠ সাগৰ তোৰ গৰ্ব্ব চূৰ কৰো ।
 অগ্নি বাণ হানি সব জলক সংহৰো ॥৬৫৬
 তৰে চলি যাক মোৰ ভালুক বানৰ ।
 এহি বুলি ধনুত জুৰিলা অগ্নি শৰ ॥
 দেখি সাগৰৰ ভয় গৰ্ব্ব গলি গৈল ॥
 দণ্ডবতে আগে পৰি বুলিবাক লৈল ॥৬৫৭
 নমো ভগৱন্ত আদি অন্ত নাহি যাৰ ।
 তোমাৰ স্রজন প্রভু সমস্ত সংসাৰ ॥
 অগাধ কৰিয়া মোক আপুনি থৈলাহা ।
 আবে পথ দেহ বুলি কিসক বোলাহা ॥৬৫৮

গিৰিসিত—গিৰং কৰে. ততালিকে ।

এতকৈ উপায় দিয়ো শুনিয়ো ঈশ্বৰ ।
 পবনতৰ সেতু বান্ধিয়োক দৃঢ়তৰ ॥
 তল যাইবে শঙ্ক নকৰিবা বঘুৰায় ।
 নলে চুলে মাত্ৰ আৰ তলক নযায় ॥৬৫৯
 তোমাৰো যশস্তা বোঁক সংসাৰত ভৰি ।
 এহি বুলি সমুদ্ৰ গৈলেক সেৱা কৰি ॥
 পাছে বঘুবৰে সেতু বান্ধিবাক লৈল ।
 বৰ বৰ বাৰ শিল আনিবাক গৈল ॥৬৬০
 হটো কথা থৈয়া কহোঁ লক্ষাৰ বৃত্তান্ত ।
 হনুমন্তে যেবে লক্ষা দহি আসিলন্ত ॥
 তেবে তৈত বিস্তৰ উৎপাত আসি ভৈল ।
 দেখিয়া সবাৰো মহাত্ৰাস মিলি গৈল ॥৬৬১
 বিভাষণ আদি যত পাত্ৰগণ আছে ।
 আলোচিয়া সবে আইল ৰাৱণৰ কাষে ॥
 কৰজোৰ কৰি বোলে শুনা লক্ষ্যনাথ ।
 তোমাৰ আগত আমি কহোঁ হিত পথ ॥৬৬২
 যিটো শ্ৰীৰাম দেৱ জগত ঈশ্বৰ ।
 তেহেঁ সমে কলহ লাগিল আমাৰ ॥
 যেবে পুত্ৰ সপুত্ৰ বান্ধৱে নষ্ট হওঁ ।
 তাৰে এক কৰ্ম্ম কৰা তোমাত জনাওঁ ॥৬৬৩
 আপোনাক ৰাখি আমাকো ৰাখিয়োক ।
 মাথে তুলি সীতা ৰাম চৰণে দিয়োক ॥

তেবেসে কল্যাণ হব সমস্ত প্রজ্ঞাব ।
 শুনি ক্রোধ উঠি গৈল বারণ বাজাব ॥৬৬৪
 উঠি তেতিক্ষণে গৈয়া চৰণে তাড়িল ।
 বিভীষণ হৃদয়ত সঙ্কানে পৰিল ॥
 আসনৰ হস্তে পৰিলস্ত বিভীষণ ।
 কতোক্ষণে উঠি গৈয়া নমিলা চৰণ ॥৬৬৫
 থাকিয়োক মহা স্মৃথে বুলি মহাৰায় ।
 শ্রীৰামৰ পাশে গৈয়া কৰিল আশ্রয় ॥
 ৰামৰ চৰিত্র শুনা সবে মন কৰি ।
 কহয় হৃদয়ানন্দে বোলা ৩ৰি হৰি ॥৬৬৬

ঘোষা ॥ সীতাপতি ৰাম জানকী জীবন ।

তাঁৰলা সমুদ্রে হেলে কবিয়া বন্ধন ॥

পদ ।

মুগ্ধ মুগ্ধ কপি পৰ্বতক বহি কান্ধে ।
 শ্রীৰামৰ আঙ্কায় সাগৰে সেতু বান্ধে ॥
 মহেন্দ্র গিৰিৰ পৰা স্মৰেল পৰ্য্যন্তে ।
 দশ যোজনক জুবি পথালিৰ অস্তে ॥৬৬৭

লরবা লরবি কৰি পৰ্বত পেলান্ত ।
 পেলায়ন্তে আসি নল বানৰ চোৱন্ত ॥
 পুৰা যেন উপাঙ্গিয়া উপবত বহে ।
 দেখি আনন্দেতে জয় জয় বাম কহে ॥৬৬৮
 এহিমতে শতেক যোজন সমুদ্ৰক ।
 সেতু বান্ধি পাৰ ছয়া যান্ত সুবেলক ॥
 সেতু গোট ভৰি পূৰি বান্দৰ চলিল ।
 ইপাৰ সিপাৰে শোভে বৰণ কপিল ॥৬৬৯
 শ্ৰীবামৰ লগে চলি যান্ত বিভীষণ ।
 সুবেল পৰ্বতে গৈয়া বহিল তেখন ॥
 সসৈন্তে বাঘৰ যেবে পাৰ ছয়া বৈল ।
 দশগ্ৰীৱ শূনি অশ্বিৰ মন ভৈলা ॥৬৭০
 দশ মুখে একেবাৰে পুৰ্চিবাক লৈলা ।
 সাগৰ সমুদ্ৰ সিটো কেনে পাৰ ভৈলা ॥
 নিশ্চয় জানিয়া তাৰ বিস্ময় মিলিল ।
 শুক সাৰণক তেতিয়গে আদেশিল ॥৬৭১
 কত সৈন্ত আইল তাৰ বীৰ আছে যত ।
 গণি আনি শীঘ্ৰে কহ মোহোৰ আগত ॥
 শূন শুক সাৰণে সৈন্তৰ মাজ পশি ।
 কিছু গণিলন্তে বিভীষণে পাইল আসি ॥৬৭২

ধৰি নিয়া দূতে বাম আগে যোগাইলন্ত ।
 দেখিয়া শ্ৰীৰামে দুইকো নিৰ্ভয় দিলন্ত ॥
 বারণক লাগি বাক্য কটুৰ পঠাইল ।
 বামক প্ৰণামি ছয়ো লঙ্কাত পয়িল ॥৬৭৩
 মেঢ়ত তুলিল নিয়া আপোন ৰাজ্যক ।
 আঙ্গুলী তৰিয়া দেখায় বীৰ জাক ॥
 নল, নীল, স্নুসেন, অঙ্গদ, জান্মুরন্ত ।
 সৈন্দ্য, দ্বিবিধ, হনুমন্ত আদি যত ॥৬৭৪
 যত মুগ্ধ মুগ্ধ চিনাইলেক বীৰগণ ।
 শ্ৰীৰামক চিনাবয় শুক যে সাৰণ ॥
 দেখিয়োক যিটো জন পৰ্বত মূলত ।
 বসি আছে যাৰ সম নাহি জগতত ॥৬৭৫
 দুৰ্ব্বাদল শ্যাম তনু পূৰ্ণ চন্দ্ৰ মুখ ।
 দৰশনে লোকৰ মিলয় মহা স্তম্ভ ॥
 অস্ত্ৰ শস্ত্ৰ শাস্ত্ৰ গবৰ গুণে অনুপম !
 চিনিয়োক ভালে ৰাজা এন্তে শ্ৰীৰাম ॥৬৭৬
 ইহান ডাহিন পাশে দেখিয়ো নৃপতি ।
 সুবৰ্ণ গোৰাঙ্গ তনু চন্দ্ৰসম দ্ৰোণতি ॥
 বামৰ কনিষ্ঠ এন্তে লখনন বীৰ ।
 যাৰ শৰ প্ৰহাবে পৰ্বত মেলে ছিৰ ॥৬৭৭

স্তব সিদ্ধ নাগ যাক তবতৰি মান ।
 হেন বীৰ নাহি আগে থিৰ জইবে তান ॥
 আবৰ দেখিয়ো বাঘবৰ বাম পাশে ।
 সঘনে লক্ষ্যক চাই ত্ৰোণ মনে আছে ॥৬৭৮
 এতি বিভীষণ ৰাজ্য তোমাৰ কনিষ্ঠ ।
 ৰাজ্য দিলা বামে চিন্তে তোমাৰ অনিষ্ট ॥
 হেৰ দেখিয়োক লক্ষ্মণৰ বাম পাশে ।
 মেঘৰ সদৃশ যাৰ শৰীৰ প্ৰকাশে ॥৬৭৯
 বানবৰ ৰাজ্য তেন্তে সূৰ্য্যৰ নন্দন ।
 সাতো পৃথিবীৰ জড়াই আছে কপিগণ ॥
 ৰামৰ পৰম ইষ্ট বালিৰ কনিষ্ঠ ।
 এহেস্তে স্ত্ৰীৰ চিন্তে তোমাৰ অনিষ্ট ॥৬৮০
 এহি বীৰ সকল জানিবা মহাশয় ।
 লঙ্কাপূৰী বসাতল নিবেক নিশ্চয় ॥
 তোমাক লাগিবা বামে কৈলা বীৰ বাক ।
 যি গৰ্বিত থাকি মোৰ হবিল সীতাক ॥৬৮১
 সিটো বলবীৰ্য্য মোৰ আপে দৰশোক ।
 শিৰ ছেদি বলি দেও ৰণচণ্ডী খাউক ॥
 আমি দুই হিত কহেঁ ৰাজ্য গুণিয়োক ।
 দুৰ্গতি তাৰিবা যেবে শীঘ্ৰ গুণিয়োক ॥ ৬৮২
 গলে ছাল বান্ধি সীতা মাখাত কৰিয়ো ।
 বাঘবৰ পাশে নিয়া তাহাঙ্ক অৰ্পিয়ো ॥

তোবেসে সমস্ত কাৰ্য্য হব সুশোভন ।
গৰ্ব কৰি নকৰিলে কুলো হৈব চন্ন ॥ ৬৮৩
শ্ৰীৰামৰ সৈন্ত দেখি বান্ধব ভয় ।
দীন হীন মুঢ় মতি অনন্তে কহয় ॥
ৰামৰ চৰণে যাৰ আছে মন কাম ।
নিবন্তবে নৰে ডাকি বোলা ৰাম ৰাম ॥ ৬৮৪

ঘোষণা ॥ ৰাম কৃপাময় কৰুণা সিন্ধু ।

ভকত জনৰ তুমিসে বন্ধু ॥

পদ ।

দূতক ক্ৰোধিয়া ৰাজ্য বোলয় ।
কমন কাৰ্য্যে পৰ্জলাহা নয় ॥
আপোন নৃপতিক কৰি ভুচ্ছ ।
পৰ নৃপতিক কৰস উচ্চ ॥ ৬৮৫
এতেকে অসারন ছয়ো জন ।
নিকালি খেদ চেরতীয়াগণ ॥
শাৰ্দূল আদি যত দূত জাক ।
পাঠাইল ৰামৰ সেনা গণিবাক ॥ ৬৮৬

তাবাকো বিভীষণে লাগ পাইল ।
 লাঠি ডুকু কিল বহু মাঝাইল ॥
 বান্ধে সমে এৰি পঠাইয়া দিল ।
 বারণে সবাবো বান্ধ মেলিল ॥ ৬৮৭
 শাদ্দুল প্রমুখে ছাবে বোলয় ।
 সাবণে যি কৈল সকলে হয় ॥
 তুমি যে সুন্দৰী কৈতো নাপাইলা ।
 বাম অগনিৰ শিখা হবলা ॥ ৬৮৮
 বিবাহ করদ্ধ ত্রিশিৰা কাল ।
 ত্রিজগতে বালি বীৰ বিশাল ॥
 তাকো একেশবে পেহ্লাইলা মাৰি ।
 তাহান ভাৰ্য্যাক আনিলা হৰি ॥ ৬৮৯
 এতেকে তোমাৰ নাহি কল্যাণ ।
 তথাপি চিন্তিয়ো আপোন ত্রাণ ॥
 হেন শুনি তাকো গৰ্জ্জিয়া বায় ।
 কাৰ্য্য আলোচিলা পাত্ৰ মিলাই ॥ ৬৯০
 বিদূৰ্জ্জিক বোলে মাতিয়া ।
 বাম শিব ধনু আন সাঁজিয়া ॥
 তেতিয়ক সৈটো সজিয়া দিল ।
 নীতাৰ পাশক বারণে নিল ॥ ৬৯১

থৈলেক থিয় কৰি শিৰ ধনু ।
 সীতাক বাবণে বোলয় পুন্মু ॥
 শুনহ জ্ঞানকী বোলোহৌ তোক ।
 যাহাক আশে নববস মোক ॥৬৯২
 তাহাৰ হেৰা কৰিলেঁ কাল ।
 আবেসে তোহোৰ ভৈলেক ভাল ॥
 এহি বুলি শিৰ আগত দিল ।
 নিদ্রাত মাৰিলেঁ বুলি কহিল ॥ ৬৯৩
 লক্ষ্মণ পলাইল পাইয়া প্রহাৰ ।
 সকল কপিগণ গৈল মাৰ ॥
 শুনিয়া সীতাৰ শ্রুতি হৰিল ।
 স্বামী শিৰ লৈয়া বহু কান্দিল ॥ ৬৯৪
 হৰি হৰি বিধি কি ভৈল মন্দ ।
 সৰ্ববিনাশ ভৈল কৈকেয়ীৰ দন্দ ॥
 কিমতে পৰ দেশে মৃত্যু পাইল ।
 কিনো বিপাকত ৰাজ্য হৰাইল ॥ ৬৯৫
 বিস্তৰ বিলাপ কৰিলা আই ।
 সঙ্কেপ পদত কহিতে নাই ॥
 এত হস্তে দ্বাৰী আসিয়া ভৈলা ।
 কংযোৰে আগে বুলিবে লৈলা ॥ ৬৯৬
 শুনিয়ে প্রভু কাৰ্য্য বিসঙ্গতি ।
 দ্বাৰতে বৈয়াছে পাত্ৰ সেনাপতি ॥

শীঘ্ৰে আসন্তোক পঠাইল বুলি ।
 শুনিয়া আশে বেথে গৈলা চলি ॥ ৬৯৭
 ৰাজ্যক দেখি কৰঘোৰে কয় ।
 বোলে ৰাম সেনা চানি আসয় ॥
 সহস্ৰে নিশানত বাড়ি দিয়া ।
 সমস্ত কটক আন জড়াইয়া ॥ ৬৯৮
 শুনিয়া নিশানত বাড়ি দিল ।
 টমকিল ঢোল সেনা মিলিল ॥
 প্রহস্তে কহিলা ৰাজ্যৰ আগে ।
 সব সেনাগণ আসিল ভাগে ॥ ৬৯৯
 ইকথা আবে এহিমানৈ থঙ ।
 শুনিয়ে জানকীৰ কথা কঙ ॥
 যেখন ৰাৱণ গুচি গৈলেক ।
 মায়া শিৰ অস্তধ্যান ভৈলেক ॥ ৭০০
 স্বামীৰ শিৰ নেদেখন্তু আই ।
 সবমা জানি গৈলে সেহি ঠাই ॥
 সীতা দুখ দেখি নসহে জীউ ।
 শাস্ত কৰি বোলে জনক জীউ ॥ ৭০১
 নকান্দা নকান্দা শুনিয়ে সতী ।
 যুগে যুগে বৈল তোৰ খিয়াতি ॥

নিশানত বাড়ি দিয়া—পতাকা উৰাই, ঢোল পিতি ।

কটক—সৈন্য ।

বাবণে অনেক মায়া কৰয় ।
বিছনী বাৰে কি মেক টলয় ॥৭০২
বান্ধসে বামক মাৰিলে কয় ।
জানস সিংহক শণা মাৰয় ॥
আকো পতিয়াস কিনো আজলী ।
তোৰ স্বামীসম নাহিকে বলী ॥৭০৩
তোক দেখি সখী চিনিলোঁ মই ।
বিধবা নহ কদাচিতো তই ॥
অল্পতে পাইবি স্বামীৰ কোল ।
নিষ্ঠে নিষ্ঠে জানা মোহোৰ বোল ॥৭০৪
যদি তথাপিতো প্রমাণ নাই ।
এখনে আসোঁ তোৰ স্বামী চাই ॥
মহা মুঢ় মতি অনন্তে কয় ।
শুনিয়ে সব সভাসদ চয় ॥৭০৫
কলিত শ্রবণ কীৰ্তনে সাৰ ।
অন্যতঃ ধৰ্ম্মে নাহি অধিকাৰ ॥
জানিয়া শ্রবণ কীৰ্ত্তন কৰা ।
বাম বাম বুলি সমস্তে তৰা ॥৭০৬

ঘোষা ॥ স্বামী বাম, তুমি দেব,
দীন দুঃখহাৰী ॥

পদ ।

সবমার স্নেহ দেখিলা ।
সীতা আই বুলিবে লাগিলা ॥
তুমি জানেঁ। সোদৰ বহিনী ।
কোন বিধি মিলাইলেক আনি ॥৭০৭
যাস্তে গৈয়া আসা বার্তা লই ।
মই হেৰা থাকেঁ। বাট চাই ॥
সবমা চিলনী বেশ ধৰি ।
গৈয়া দেখি আইলা শীঘ্র কৰি ॥৭০৮
সবমাক দেখি আকলিলা ।
তেহেঁ। হাঁসি কহিতে লাগিলা ॥
সসৈন্তে বামক দেখি আইলো ।
বারণৰ সব বার্তা পাইলোঁ। ॥৭০৯
বৃদ্ধ মন্ত্ৰী সবে বুলিলেক ।
বাঘব্রক তোমাক দিবেক ॥
নোফড়ে তাহাৰ সিটো মতি ।
অরশ্যে যাইবেক অধোগতি ॥৭১০

এভেকে নিশ্চিন্তে থাকিয়োক
 অনন্তবে কহৌ শুনিয়োক ॥
 বাম সেনা শরদৰ জাক ।
 চাক লাগি গৈলেক লঙ্কাক ॥৭১১
 শুনিয়া বান্ধু ভয় পাইল ।
 পাত্ৰগণ তেখনে মিলিল ॥
 বাম আইলা কৰিতে সমৰ ।
 তাৰ সৈন্য বনৰ বান্দৰ ॥৭১২
 কন্দুৰাইবে সিটো খহ কাৰ ।
 তথাপিতো সাজিয়ে আমাৰ ॥
 বনচৰ দুই গোটা পশু ।
 সিটো কৰিবেক কিবা আশু ॥৭১৩
 অরশ্যে মৰিবে মোৰ হাতে ।
 শূনি চপৰাইলা সবে মাথে ॥
 কোনো পাত্ৰে একো নুবুলিল ।
 নাল্যরশ্মে বুলিবে লাগিলা ॥৭১৪
 শূনা দশ স্কন্ধ বাজা নয় ।
 নোপোচস ততো কহৌ মই ॥
 উশূল ছয়া নমানস ।
 জগততে বিষক ঢালস ॥৭১৫

মসিম্ব—ধ্বংস, নাশ ।

কন্দুৰাইবে—খজুৰাব ।

চাক—চক

অধর্ম্মের ফল সব পাইবে ।
 বাম-সিংহে তোক খেদি খাইবে ॥
 কুলকো করিবি তই চূৰ ।
 লঙ্কা পূৰী হৈবে মসিমুৰ ॥৭১৬
 উৎপাতে সাক্ষাতে দেখায় ।
 সিহেতু শুনিবি রাজ-নয় ॥
 বলে যাবে যাহাক নাপাৰি ।
 তাহাক আপুনি গৈয়া বৰি ॥৭১৭
 এতেকে সীতাক কান্ধে কৰ ।
 বাঘরথ পারে গৈয়া ধৰ ॥
 ভেবেসে তোহোৰ প্রাণ বয় ।
 শূনি ক্রোধে বারণে বোলয় ॥৭১৮
 তোমাসাত কোনে সোধে নয় ।
 গুচি যায়ে আপোন নিলয় ॥
 শূনি মালায়ন্তে ক্রোধ কৰি ।
 গালি পাৰি যান দড়াদড়ি ॥৭১৯
 বাম শৰে হৈবি থিস্ থিস্ ।
 নেদেখিবি তই কোনো দিশ ॥
 শিবে তোৰ যম-কাল নাচে ।
 এহি বুলি গৈলা বুঢ়া পাছে ॥৭২০

ৰাৱণেয়ো সিংহাসনে বসি ।
 পাত্ৰগণ সমে বিমৰষি ॥
 যুদ্ধৰ কাৰ্য্যক নিকপিল ।
 মধ্যে বিৰূপাক্ষক থাপিল ॥৭২১
 কিৰীটি কুণ্ডল টাড় হাৰে ।
 মণ্ডিলে সবাকৈ অলঙ্কাৰে ॥
 কৃতার্থ মানিয়া আপোনাক ।
 পশি গৈল অন্তঃসপুৰক ॥৭২২
 অনন্তৰে ৰাম লখমণ ।
 সূগ্ৰীব জাম্বৱন্ত কপিগণ ॥
 মন্ত্ৰণা কৰন্ত বসি কাজ ।
 সেতু বান্ধি আইলো লক্ষা-ৰাজ ॥৭২৩
 ততো জ্ঞানা কাৰ্য্য নিসিদ্ধয় ।
 লক্ষা গড় ত্ৰৈলোক্য বিজয় ॥
 ৰাৱণা তহিত সাজি চয় ।
 শুনিয়োক নিশান বাজয় ॥৭২৪
 বিভীষণ পাত্ৰ চাৰি জন ।
 জানি আইল সমস্ত কাৰণ ॥
 যাক যৈত ৰাৱণে থাপিল ।
 বিভীষণে ৰামত কহিল ॥৭২৫
 শুনিয়োক ভাৰতৰ প্ৰজা ।
 নামেসে জানিবা ধৰ্ম্ম ধ্বজা ॥

কাল-দেশ পাত্র নচাঙ্কয় ।

স্মৰিলে ঈশ্বৰ পৰিচয় ॥৭২৬

এহি জানি নামক নেৰিয়া ।

অনায়াসে মুক্তিক লভিবা ॥

মুকথ হৃদয়ামন্দ বাণী ।

বাম বাম বোলা সব প্রাণী ॥৭২৭

— — —

ঘোষা ॥ জয়তি বাঘৰ লখমণ দেৱ ।
ত্ৰিজগতে তোমাৰ চৰণ কৰে সেৱ ।

পদ ।

বিভীষণে কহিলেক লঙ্কাৰ বার্তাক ।

নিয়োজিলা বাঘৰে যুদ্ধক বীৰ জাক ॥

পূৰ্বৰ দ্বাৰে সেনাপতি নীল বীৰ হোৱা ।

প্ৰহস্তে সহিতে তুমি সমৰ চলোৱা ॥৭২৮

শুনিয়োক বালি পুত্ৰ দক্ষিণে চলাহা ।

মহাপাৰ্শ্ব মহোদৰ সমৰে টালাহা ॥

পশ্চিমে চলাহা হনু সমৰ বিজয় ।

ইন্দ্ৰজিত সহিতে লাগোক ধুমা জয় ॥৭২৯

বিভীষণ সন্মে আমি বারণক যুজো ।
 দংশন ছেদি তাৰ বণ চণ্ডী পূজো ॥
 মধ্য থানে থাকোক স্ত্রীৰ কপিৰাজ ।
 জাম্ববন্ত আদি বাখো বান্দৰ সমাজ ॥৭৩০
 সবহি বান্দৰে মনুষ্যৰ বুদ্ধি ধৰা ।
 ঘৰহিতে যুজি দুই বান্ধস সংহৰা ॥
 এহি বুলি লক্ষ্মণ সহিত চলিলন্ত ।
 সুবেলত চৰি লক্ষাপুৰী দেখিলন্ত ॥৭৩১
 সুবৰ্ণ মাণিকে বিশ্বকৰ্ম্মা নিৰ্ম্মিলন্ত ।
 চাৰি দ্বাৰে বান্ধস দেখিল অপৰ্য্যন্ত ॥
 কাণ্ডে খাণ্ডে যাঠি জোঙ বজাৰন্তে আছে ।
 অস্ত্ৰ শস্ত্ৰ ধৰিয়া যুদ্ধৰ সব কাছে ॥৭৩২
 অনন্তৰে তৈৰ হন্তে বাঘৰ নামিলা ।
 চৌদিশে যন্ত্ৰায়ে বুলি আদেশ কৰিলা ॥
 বামৰ আদেশে সৰ্ব্ব দিশে যন্ত্ৰাইলেক ।
 কিচ্ কিচ্ কুক্ কুকি শব্দ উঠিলেক ॥৭৩৩
 উত্তৰ দূৰাৰে বাম বৈলা সমদলে ।
 বিভীষণ লক্ষ্মণে সহিতে কতুহলে ॥
 অনেক কটুৰ বাক্য বুলি বঘুৰৰে ।
 অঙ্গদক পঠাইলেক বারণৰ তৰে ॥৭৩৪

সবহি—সকলো ।

খাণ্ডা—খড়্গ দা ।

বজাৰন্তে—ওলাই ।

ঘৰহিতে—নিজমঙ্গলৰ নিমিত্তে ।

বারুণৰ আগে ধীৰে গৈলা কপিবৰ ।
 মেৰুৰ শিখৰ যেন দেখি কলেবৰ ॥
 সম্মুখি বোলন্তু ওবে দুৰ্জ্জন বারুণ ।
 মোক কি চিনস তই মই কোন জন ॥৭২৫
 বালিৰ নন্দন মই শ্ৰীৰামৰ দূত ।
 তোৰ লাগি বামে বাক্য পঠাইলে বহুত ॥
 ত্ৰৈলোক্যত যত যত অকৰ্ম্ম কৰিলি ।
 ধৰ্ম্ম দৌল সীতা দেবী ঘটক ভাঙ্গিলি ॥৭২৬
 এতেকে শ্ৰীৰামে দশস্কন্ধ ছেদিবন্তু ।
 তোৰ বলী দিয়া বণ চণ্ডী পূজিবন্তু ॥
 শুন ওবে তিৰী চোৰ দুৰ্জ্জন বারুণ ।
 মুন্সি হোৱস যদি আসি দেহ বণ ॥৭২৭
 নচেত সীতাক মাথে তুলি এতিক্ষণ ।
 পশ গৈয়া বাঘৰ চৰণে শৰণ ॥
 হেন নকৰস যদি বক্ষা নাহি তোৰ ।
 যৈত পলা তৈতে খেদি খাব বামশৰ ॥৭২৮
 হেন শুনি ক্ৰোধিলা দুৰ্ব্বাৰ লঙ্কেশ্বৰ ।
 চাৰি বান্ধসক বোলে বান্ধবক ধৰ ॥
 চাৰি গোটা বীৰে তান দুখান হাতক ।
 ধৰি বল দিয়া নপাবিল লাৰিবাক ॥৭২৯
 এহি মুখে বারুণ কামক মুক্কে-চান ।
 চানিকো উৰ্দ্ধে নিয়া কৰিলা বিনাশ ॥

লাথি হানি ভাঙ্গিলা তাহাৰ ঢোলিঘৰ ।
 শ্ৰীৰামৰ আগে গৈয়া কৈলা কপিবৰ ॥৭৪০
 শুনি বামে আদেশ কৰিলা চতুৰ্দ্দিশে ।
 বৃক্ষ শিলা ধৰি যন্ত্ৰায়ো নিঃশেষে ॥
 আজ্ঞা শুনি বামৰ বেঢ়িয়া দিল কলি ।
 কিচ্ কিচ্ কুক্ কুকি ভৈল যুদ্ধস্থলি ॥৭৪১
 শুনি বান্ধৱ ভয় গৰ্ব গৈল গলি ।
 আদেশিল বান্ধস কটক আগে চলি ॥
 কাণ্ডে খাণ্ডে যাঠী জোং শৱদ আন্দোল ।
 উভয় সৈন্যৰ যুদ্ধ ভৈগৈল তুমুল ॥৭৪২
 প্ৰাঞ্চিত চৰিয়া বান্ধসক ধৰি মাৰে ।
 বান্ধসে বান্ধৰ মাৰি অশ্বক বিচাৰে ॥
 এহি মতে উভয়ৰ ভৈল ধুমাজয় ।
 শুনियो যুগল যুদ্ধ কহো যেন নয় ॥৭৪৩
 ইন্দ্ৰজিত অঙ্গদৰ ঘোৰ যুদ্ধ ভৈল ।
 জম্মুমালী হনুৰ দুৰ্য্যোৰ মিলি গৈল ॥
 স্ত্ৰগ্ৰীৱ সহিতে যুদ্ধ ভৈল প্ৰজ্ঞজয় ।
 বহু মুষ্টি বান্ধসক মৈন্দ বীৰবৰ ॥৭৪৪
 এহি মতে যুগলৰ ভৈল যুদ্ধ যত ।
 বাম দেৱ জিনিল বান্ধস ভৈল হত ॥

মুকথ অনন্তে কহে শুনা সৰ্বলোক ।

ডাকি হৰি হৰি বোলা পাতক ছাড়োক ॥৭৫৫

— — —

যোষা ॥ বধুপতি বধুবৰ ৰাঘব ঘুৰাৰি ।

দেৱক তাৰিলা ৰাক্ষসৰ সেনা মাৰ ॥

পদ ।

অঙ্গদে ভঙ্গাইল গুণে ইন্দ্ৰজিত বীৰ ।

বান্দৰ গোটত মোৰ ভঙ্গ এত বৰ ॥

এহি বুলি নিকুন্তলা বট মূলে গৈলা ।

যজ্ঞ কৰি মায়া বথে অস্তুধ্যান ভৈলা ॥৭৪৬

ৰাম লখমণ আনো যত কপিবৰ ।

সবাকো জৰ্জৰ কৰি আসিলেক শৰ ॥

ব্রহ্মাৰ বৰত অগনিত উতপন ।

হেন শবে সৰাহাকে হৰাইল চেতন ॥৭৪৭

ৰাৱণী দেখিল ভৈল নিচেফ্ট সৰাবে ।

মনে মানিলেক সবে গৈল যম-ঘৰে ॥

হাঁসি আনন্দতে সিটো লঙ্কা লাগি গৈল ।

চপকৰে নমিয়া বাপৰ আগে কৈল ॥৭৪৮

যাহাৰ নিমিত্তে তযু হৃদি স্থিৰ নাই ।
 পঠাইলোঁ মাৰিয়া সিটো গৈল স্বামলয় ॥
 হেন শুনি বাৱণে ধৰিয়া হাত মেলি ।
 শিৰত চুম্বন দিলা ধন্য ধন্য বুলি ॥৭৪৯
 তাহাকে বিস্তৰ চাটু বুলিয়া পঠাইল ।
 আবে কি কৰিবো বুলি মনতে ভাবিল ॥
 ৰাম মৰি গৈল বুলি আভিকে উৎসাহ ।
 আবে সীতা ভাৰ্য্যা হব মনে কৰে সাহ ॥৭৫০
 ত্ৰিজটাক মাতিয়া আনিল তেতিক্ষণ ।
 শুনহ ত্ৰিজটা ধৰ মোহোৰ বচন ॥
 যি কাৰণে সীতা মোক কৰে অৱমান ।
 তাহাক মাৰিল পুত্ৰে গৈল স্বম-স্থান ॥৭৫১
 হুই শ্বুই মৃত্যুকক দেখক আপুনে ।
 পুষ্পকত তুলি সীতা নিয়োক এখনে ॥
 বাৱণৰ আজ্ঞায়ে সীতাক তুলি লৈল ।
 বথ বাহি তেতিক্ষণে বণভূমি পাইল ॥৭৫২
 পুষ্পকৰ পৰা সীতা দেৱী দেখিলন্ত ।
 ৰাম লক্ষ্মণ দুয়ো পৰিয়া আচন্ত ॥
 তেজে তোল বোল গাৱে নাহিকে চেতন ।
 দেখি সীতা মূৰ্ছা গৈয়া পৰিল তেখন ॥ ৭৫৩
 কতো বেলি চেতন লভিয়া সীতা শাস্তী ।
 বহুগুণ বৰ্ণায়া বিস্তৰ কান্দে সতী ॥

পাছে বুলিলন্তু সীতা ত্রিঙ্কটাক চাই ।
 কোনো কুলক্ষণ মোৰ এক অঞ্জে নাই ॥৭৫৪
 শুনহ ত্রিঙ্কটা কেনে ভৈলোহো বিধবা ।
 ত্রিঙ্কতা বোলয় মাৰ বিধৱা নোহোৱা ॥
 জিহ্বাসি চাহিলো তযু স্বামীক জানকী ।
 মৃতকৰ মুখ হেন নোহে ভক ভকি ॥৭৫৫
 শব বন্ধে পীড়িত ছই আছে ছই ভাই ।
 এতিক্ষণে উঠিবন্তু নকান্দিবি আই ॥
 হেন নানা বচনে সীতাক বুজাইলেক ।
 যান পলটায় পুণ্ডু থানক গৈলেক ॥৭৫৬
 কতো বেলি পাছে ৰাম সঙ্কুলক্ষণ ভৈলা ।
 শৰীৰৰ তেজ ছই হাতে মলছিল ॥
 লখাইক দেখিল শৰীৰত জীৱ নাই ।
 গলে বান্ধি কান্দিবন্তু অনেক বৰ্ণাই ॥৭৫৭
 মুকথ অনন্তে কয় দেখা দেখা ভাই ।
 সংসাৰৰ মোহমায়া কেনেকে মেৰায় ॥
 এতেকেতে সৰে ভজা প্ৰভুৰাম পদ ।
 তেবেসে এৰাইবা জানা সংসার বিপদ ॥৭৫৮

ঘোষা ॥ জগতৰ গুৰু বাম দেৱ দয়াময় ।
 বান্ধসক মাৰি দিলা দেৱক নিৰ্ভয় ॥

পদ ।

পুণ্ড মূৰ্চা গৈলা প্ৰভু লক্ষ্মণৰ শোকে ।
 আৰ্হুৱাৱে কান্দয় বেটিয়া কপিলোকে ।
 এতহস্তে বায়ু আসি কৰ্ণে জপিলন্ত ।
 আপুনি ঈশ্বৰ তুমি প্ৰভু ভগৱন্ত ॥৭৫৯
 কিসক আপুনি আছা চেতন হবাই ।
 বায়ুৰ বচনে স্তম্ভ ভৈলা বয়ুৰায় ॥
 পাছে গৰুড়ক স্মৰিলন্ত দেৱহৰি !
 তেখেনে গৰুড় আসি ভৈলা চপকৰি ॥৭৬০
 গৰুড়ক দেখি নাগ পাশ হৌসকিল ।
 দুয়ো ভাই স্তম্ভ ভৈল আনন্দ মিলিল ॥
 গৰুড়ো গৈলন্ত দুয়ো ভাইক নমি যবে ।
 কুতূহল মিলি গৈল সব বান্ধবৰে ॥৭৬১
 নৃত্য গীত বিজ্ঞ বাণী আকৰ্ণ শৱদ ।
 লক্ষ্যত চমক ভৈল বান্ধস তবধ ॥
 বাম লক্ষ্মণ জীল জানিয়া লঙ্কেশ ।
 ধূম্ৰাঙ্গ বীৰক বাজা কৰিলা আদেশ ॥৭৬২

বাম লক্ষ্মণক মাৰি আনগৈ এখন ।
 শুনি সিয়ো গৈয়া লগাইলেক ঘোৰ ৰণ ॥
 অসংখ্য বান্দৰ সিটো কৰিলেক নাশ ।
 হনুয়ে পৰ্বত হানি নিল যম পাস ॥৭৬৩
 পাছে অকম্পনক পাঠালে লঙ্কেশ্বৰ ।
 সিয়ো গৈয়া মাৰিলেক অনেক বান্দৰ ॥
 তাৰ পৰাক্ৰম দেখি মাকতি নসৈলা ।
 বৃক্ষৰ প্ৰহাৰে তাকো যম পুৰে থৈলা ॥৭৬৪
 বান্দৰৰ সিংহনাদ শুনিল ৰাৱণ ।
 বজ্জদংষ্ট্ৰ বীৰক পঠাইল তেতিক্ষণ ॥
 সিয়ো মহা বলৱন্ত বাক্ষম দুৰ্বাৰ ।
 দুৰ্ঘোৰ সমৰে কপি মাৰিল অপাৰ ॥৭৬৫
 শুগ্ৰীৱে আপুনি বাট ভেঙিলেক তাৰ ।
 পৰ্বত মুগুত মাৰি নিলা যম-দ্বাৰ ॥
 বজ্জ দংষ্ট্ৰ পৰিল ৰাৱণ শুনিলেক ।
 মনে সাৰ কৰি প্ৰহস্তক পাৰ্শ্বলেক ॥৭৬৬
 সমদলে সাজি সিয়ো ৰণ ৰূপাইলেক ।
 উভয় দলৰ বহু সৈন্য পৰিলেক ।
 তাক দেখি নীল সেনাপতি খাই গৈলা ।
 পৰ্বতৰ শৃঙ্গ হানি মাৰিয়া পেহ্লাইলা ॥৭৬৭

সেনাপতি প্ৰহস্ত পৰিল য়েবে বণে ।
 শোকে দুখে আৰ্ত্ত ভৈল দুৰ্জ্জন বারণে ॥
 পাত্ৰ সব মিলাই আনি আলোচিল কাজ ।
 আপুনি বণক নঘাই কৰিলে। অকাজ ॥৭৬৮
 এহি বুলি পাত্ৰ পুত্ৰ ভৃত্য সমন্বিতে ।
 চলি গৈল বারণ যুদ্ধক সমভূতে ॥
 সমদলে লঙ্কাহন্তে বাহু বজ্জারন্ত ;
 বামদেৱে দেখি বিভীষণত পোছন্ত ॥৭৬৯
 কোন কোন বীৰগণ চিনিয়োক মিত্ৰ ।
 প্ৰচণ্ড প্ৰভাৱে আসে আমাক যুঁজিত ॥
 বিভীষণে দেখাৱৰ অঙ্গুলী নিৰ্দেশি ।
 কাঞ্চনে মণ্ডিত ৰথে আসে যিটো বসি ॥৭৭০
 অতি নীল বৰ্ণ দেহ দেখিতে সুন্দৰ ।
 বাক ভয়ে সুৰ সিদ্ধ নাগ তৰতৰ ॥
 ইন্দ্রক ইন্দ্ৰিতে যিটো ভঙ্গ কৰিছয় ।
 এহি ইন্দ্রজিত শ্ৰেষ্ঠ ৰাৱণ তনয় ॥৭৭১
 তাহাৰ সন্নিতে চলে সুবৰ্ণৰ ৰথে ।
 ধনুক টকাৰি যিটো আসে গৰজন্তে ॥
 পৰ্ব্বত সমান চৰা এহি অতিকায় ।
 দেৱাসুৰ নাগ সবে শয়দে পলায় ॥৭৭২

পূৰ্ণ চন্দ্ৰ সদৃশ ছত্ৰক তুলি লয় ।
 দুই পাশে ধবল চামৰ টুপে দুই ॥
 বিক্ষ্য গিৰি সদৃশ শৰীৰ যাৰ বলে ।
 জাতিস্কাৰ দশ মুখ অগ্নি সম জ্বলে ॥৭৭৩
 এহিতো বারুণ দদা পৰম দুৰ্ব্বাৰ ।
 শবদতে বিপুগণ পলায় যাহাৰ ॥
 সারধানে যুঁজিবাহা ইটো বারুণাক ।
 খলমলি লগাই আছে সবে ত্ৰৈলোক্যক ॥৭৭৪
 নিবন্তুৰে শুনিয়েক বামৰ কীৰ্ত্তন ।
 শ্ৰীৰাম চৰণে সবে দিয়া একমন ॥
 স্বপ্ন সম দেখিয়েক আন যত কাম ।
 তিলেক জীৱন জানি বোলা বাম বাম ॥৭৭৫

ঘোষা ॥ বাম নিবঞ্জন জগত আধাৰ ।
 তুমিসে পৰম দেৱ আমাৰ ॥

পদ ।

এত হস্তে আসি বাৰুণ বীৰে ।
 জাকে জাকে হানি বান্ধৰ মাৰে ॥
 দেখিয়া আপুনি স্তম্ভীয়ে তাক ।
 'বহ' বুলি মাৰে পৰ্ব্বত জাক ॥৭৭৬

দুৰ্ব্বাৰ—দুৰ্দমনীয় ।

ৰাৱণে শৰ হানি ছন্ন কৈল ।
 তাহাকো ঘোৰ শৰে শালি থৈল ॥
 আপোন ৰাজ্যক দেখি বিকল ।
 শিলা বৰিষন্ত বীৰ সকল ॥৭৭৭
 সমস্তকে বীৰে পেলাইলে ঢালি ।
 দেখিয়া লক্ষ্মণ গৈলন্ত চলি ॥
 এতহন্তে হনু ৰাৱণ সমে ।
 লাগিলা সমৰ বৰ বিক্ৰমে ॥৭৭৮
 বাম হাতে দিলা চৰৰ তাক ।
 মূৰ্চা গৈলা ৰাজা হৰাইলা বাক ॥
 পাছে তাৰে চোটে হনু মূৰ্চ্চিত ।
 দেখি নীলে চাইল তাক যুজ্জিত ॥৭৭৯
 বৃক্ষে হানি দশোদিশক চাইল ।
 দেখিয়া ৰাৱণে কাটি পেছলাইল ॥
 দ্রুত বেগে গৈয়া ধ্বজে পৰিলা ।
 তৈৰ হন্তে গৈয়া মাথে চৰিলা ॥৭৮০
 ইমাথাৰ হন্তে সিমাথাক যান্ত ।
 থাহ থুহ কৰি গালে চৰ্ব্বান্ত ॥
 তথা লাগি বৈল ৰাৱণ ৰায় ।
 পাছে শৰে হানি থৈল বস্তাই ॥৭৮১
 দেখিয়া লক্ষ্মণে বুলিলা বাক ।
 শুন দুৰ্ঘট যুদ্ধ দেহ আমাক ॥

শুনিয়া বাৰণে ক্ৰোধে কিটাইল ।
 শাৰেহানি দশোদিশক চাইল ॥৭৮২
 লক্ষ্মণে সমস্ত কাটিল তাক ।
 বাৰান্ধাবে মাৰে অস্ত্ৰৰ জাক ॥
 সঘনে দশগ্ৰীৱ মূৰ্চা যায় ।
 মৃত্যুৰ শঙ্কট মিলিল প্ৰায় ॥৭৮৩
 গুণি বোলে আন্ধ নুহিকে সম ।
 আৰ য়েবে যুঁজো চলিবো যম ॥
 হেন শুনি শক্তি লৈলেক তুলি ।
 হানিলে লক্ষ্মণক 'হেঁ' বুলি ॥৭৮৪
 যান্ত্ৰিয়া লক্ষ্মণক থৈলা শালি ।
 নাৰ্মিয়া আনিবাক গৈলা চলি ॥
 ধৰিয়া কুৰি হাতে বল দিলা ।
 অনন্ত বীৰ্য্য লোম নলৰিলা ॥৭৮৫
 বিস্ময় গুণে কিনো পুৰুষেক ।
 কৈলাশ পৰ্ব্বতো অতিৰেক ॥
 হমুৱে দেখিলা কাৰ্য্য তাহাৰ ।
 দিলন্ত নিৰ্ঘাট মুষ্টিৰ প্ৰহাৰ ॥৭৮৬
 নিচালে ৰাজা পৰি মূৰ্চা গৈল ।
 লক্ষ্মণক হনু তুলিয়া লৈল ॥

থাহ-থুহ—গম নোপোৱাকে ঘনাই বা খৰকৈ ।

নিৰ্ঘাট:—গুৰুতৰ, ডাঙৰ শব্দ কৰি ।

বাম পাশত নিয়া থৈলন্ত ।
 লক্ষ্মণে ব্রহ্ম জ্ঞান স্মৰিলন্ত ॥৭৮৭
 স্বৰূপ চিন্তিয়া ভৈলন্ত সুস্থ ।
 বারণ চৰিল আপোন বথ ॥
 ধনু শব ধৰি ভৈলেক সাজ ।
 দেখিয়া শ্রীৰামে বুজিলা কাজ ॥৭৮৮
 গৰ ধনু ধৰি যুদ্ধে লড়িলা ।
 হনুয়ে দেখিয়া পিঠিত লৈলা ॥
 ঐবাবত কল্পে যেন বাসর ।
 বারণক গালি দিলা বাঘর ॥৭৮৯
 স্তনবে বাঙ্গস অধম জন ।
 তোহোক পঠাইবো যম কৰণ ॥
 মোহোর ঘৰিণী হৰি আনিলা ।
 কুকুৰে যেন হাণ্ডি চক চুইলি ॥৭৯০
 এহি বুলি বথ ধ্বজ কাটিলা ।
 সাৰথি মাৰি যম পুবে নিলা ॥
 হৃদয়ে মাৰিলা অনেক বাণ ।
 বারণে জঙ্ঘাবয় নাক কাণ ॥৭৯১
 কিৰাটি কাটিল ভৈল নিশ্রীক ।
 লাজ পাই গৈল নিজ পুৰিক ॥
 পাত্রক মিলাই কহিলা কথা ।
 যেন যেন ভৈল পূৰ্বে ব্যৱস্থা ॥৭৯২

ব্রহ্মা দেবের মোক দিলা নির্ভয় ।
 মনুষ্যতে মাত্র ছইবেক ভয় ॥
 নন্দি ছুড়াবীয়ে শাপিলে মোক ।
 বান্দবে মাৰ চিস্তিবেক তোক ॥৭২৩
 সেহি বাক্য সব আসি মিলিল ।
 মনুষ্য বান্দবে ভঙ্গাই খেদিল ॥
 হিত বুলিল বিভীষণ ভাই ।
 মাৰীচেয়ো মোত কৈল বুজাই ॥৭২৪
 তাকো নমানিলেঁ । মদ গৰ্ববত ।
 যুদ্ধত বামে কৈল আশকত ॥
 প্রহস্তু মমাই পবিল বণে ।
 সারথানে থাকা বান্ধসগণে ॥৭২৫
 বামৰ সমান মুনিষ নাই ।
 কুস্তকর্ণ ভাইক আন জগাই ॥
 এহি বুলি বহু কৈদ পাঞ্চিলস্তু ।
 কুস্ত কৰ্ণক জগাই আনিলস্তু ॥৭২৬
 অলঙ্কাৰে মণ্ডি পঠাইল তাক ।
 আকাশ লজ্জি গৈল যুজিবাক ॥
 দেখি বাম চন্দ্রে পুচিলা তয় ।
 শীঘ্ৰে বিভীষণ কৰা পৰিচয় ॥৭২৭

শুনিয়ে সৰ্বজন বাস কথা ।
দুৰ্ভাগ্য জনম নকৰা বুধা ॥
এৰিয়া ভাষ ভূষ যত কাম ।
নিবন্তৰে নৰে ঘুমিয়ে বাম ॥৭২৮

ঘোষা ॥ জয়তি বাঘৰ বাম হৰি ।
তুমি বান্ধসব অন্তকাৰী ॥

পদ ।

বিভীষণে বুলিলা বচন ।
এহি প্ৰভু জানা কুন্তকৰ্ণ ॥
ত্ৰৈলক্য বিজয় জানা আক ॥
সাৰথানে যুঁজিবা ইহাক ॥৭২৯
এত হস্তে বগে প্ৰবেশিল ।
গিৰিসাই বান্দৰ ভাগিল ॥
বৰ বৰ বীৰগণে তাক ।
বেঢ়ি সবে দিলা শিল জাক ॥৮০০
প্ৰহাৰত কোপ জ্বলি গৈলা ।
সৈন্য সব মিলিবাক লৈলা ॥

দোখিয়া সুগ্রীব বহু বুলি ।
 প্রহাৰিলা শাল বৃক্ষ তুলি ॥৮০১
 সিয়ো ক্রোধে শূল প্রহাৰিল ।
 মূৰ্চ্ছা গৈয়া সুগ্রীব পৰিল ॥
 তাক লৈয়া লক্ষা লাগি যায় ।
 সুগ্রীব চেতন পাছে পাই ॥৮০২
 নখে দাস্তে লৈলা নাক কাণ ।
 ডেৱে আইলা আপোনাৰ থান ॥
 সবাবে আগতে নিহা থৈল ।
 দেখি তাঁসি উথলিয়া গৈল ॥৮০৩
 কুম্ভকৰ্ণ উলটি পশিল ॥
 দেখি নামে ধনুক ধৰিল ॥
 পাতাল সদৃশ বেস্ত বাই ।
 বাক্সে বান্দৰ খেদি খায় ॥৮০৪
 ঘোৰ বাণ নামে প্রহাৰিয়া ।
 পেলাইলন্ত চৌবাঙ্গি কৰিয়া ॥
 পুনু এক বাণ প্রহাৰিলা ।
 মাথা তাৰ কাটিয়া পেলাইলা ॥৮০৫
 কুম্ভকৰ্ণ যেখন পৰিল ।
 সমাগৰা পৃথিবী লৰিল ॥

বেস্ত বাই—মুখ মেলি ।

চৌবাঙ্গি—অচেতন প্রায় ।

দেৱগণে কৰে তুতি-নতি ।
 বৰষিল চম্পক মালতী ॥৮০৬
 দশগ্ৰীৱে শূনি মূৰ্চা গৈলা ।
 চুতি পাই কান্দিবাক লৈলা ॥
 দেৱাস্তক আদি চাৰি ভাই ।
 প্ৰবোধিল পিতৃক বুজাই : ৮০৭
 ৰণক চলিল দড়দড়ি ;
 ৰথে ঘোড়ে কুঞ্জৰত চৰি ॥
 বাপাইলেক সবে ঘোৰ ৰণ ।
 দেখি ঝঙ্কৰিল কপিগণ ॥৮০৮
 শাল তাল বৃক্ষ বৰিষয় ।
 নবাস্তকে সৈন্যক মাৰয় ॥
 সূত্ৰীৰ আদেশে বালিশুত ।
 তাক যেন টাইল যমদূত । ৮০৯
 সংগ্ৰাম বিশেষ দুইৰো ভৈল ।
 দুইকো দুই প্ৰহাৰিবে বৈল ॥
 বজ্জ সম মুষ্টিৰ প্ৰহাৰে ।
 নবাস্তক গৈল যমদ্বাৰে ॥৮১০
 পাছে অঙ্গদক তিনি বাঁৰে ।
 চায়া গৈল দুখোৰ সমৰে ॥

জৰাইলেক—লগালেক ।

ঝঙ্কৰিল—জিকাৰ খাই উঠিল । লৰিব—চৰিব নোৱাৰা

মহোদৰ ত্ৰিশিৰা দেৱাস্ত ।
 তিনিকো অঙ্গদে প্ৰহাৰস্ত ॥৮১১
 দেখি নীল হনুমন্ত দুই ।
 অঙ্গদৰ পাখা পূব ছই ॥
 দুই দুই বাক্ষসক পাই ।
 ঘোৰ যম-পূৰে দিলা ঠাই ॥৮১২
 দেৱাস্তক হনুৱে মাৰিলা ।
 নীলে মহোদৰ সংহাৰিলা ॥
 দেখিলেক খুড়ত পৰিল ।
 হনুক ত্ৰিশিৰা যুদ্ধ দিল ॥৮১৩
 তাৰ বথ ধ্বজ তুণ বাণ ।
 সব ভাঙ্গিলন্ত হনুমান ॥
 ত্ৰিশিৰাৰ খড়গ কাঢ়ি লৈয়া ॥
 চুলে ধৰি বামে ঘুৰাইয়া । ৮১৪
 সাগৰ গহন হনুমন্ত ।
 তিনি শিৰ চোটে ছেদিলন্ত ॥
 দেখি মহাপাৰ্শ্ব নিকলিল ।
 ঋষভে তাহাক সংহৰিল ॥৮১৫
 অতিকায গুণে মনে মনে ।
 তিনি ভাই পৰিলেক ৰণে ॥

আৰো দুই খুড়াও পৰিল ।
 বিধাতাই হেন সে কৰিল ॥৮১৬
 সৈন্তে সমে বাম লখমণ ।
 আজি পঠাওঁ যমৰ কৰণ ॥
 বহে তাক হাজাৰেক ঘোঁড়ে ।
 বথ চলিলেক যেন উৰে ॥৮১৭
 বিক্রমে ধনুক টকাৰিয়া ।
 সৈন্য সব ভঙ্গাইলেন গৈয়া ॥
 শ্ৰীৰামে বোলন্তু বিভাষণ ।
 ইটো কোন ভঙ্গাইলেক বণ ॥৮১৮
 বোলন্তু এহিটো অতিকায় ।
 শত্ৰু যাৰ শব্দে পলায় ॥
 ইহাক যুঁজবা সাবধানে ।
 শুনি খেদি গৈলেক লক্ষ্মণে ॥৮১৯
 দুইৰো ঘোৰ যুদ্ধ মিলি গৈল ।
 ত্ৰিজগতে দেখি ত্ৰাস ভৈল ॥
 পাছে বায়ু সন্তোদ কহিলা ।
 লক্ষ্মণে ব্ৰহ্ম অস্ত্ৰ প্ৰহাৰিলা ॥৮২০
 অতিকায় ভেবে পৰি গৈল ।
 পৃথি কাম্প কাম্প ঠাই লৈল ॥

সুনিল বারণ ছুবাশয় ।
 চাৰি পুত্ৰ গৈলা বমালয় ॥৮২১
 শোকে দুখে দগধ হৃদয় ।
 কান্দিলন্ত বহুতো বৰ্ণাই ॥
 দেখি ইন্দ্রজিত উতপন ।
 বোলে পিতৃ চলিলোঁহেঁ বণ ॥৮২২
 একেথৰে সব মান সাৰেঁ ।
 বাম লক্ষ্মণক বণে মাৰেঁ ॥
 মাথাত চুস্বিয়া আদেশিলা ।
 সিয়ো গৈয়া যজ্ঞ আবস্থিলা ॥৮২৩
 দেৱ পূজি লভিল প্রসাদ ।
 অশুধ্যান ভেল মেঘনাদ ॥
 দেখি বাম সেনাৰ বিষাদ ।
 হৰি হৰি মিলিল প্রমাদ ॥৮২৪
 এত হস্তে ইন্দ্রজিত বাণে ।
 সমস্তকে তাড়িল সন্ধানে ॥
 জানে যিটো বৰ বৰ বুলি ।
 পৃথিবা সহিতে থৈল শালি ॥৮২৫
 বামে বুলিলন্ত শুনা ভাই ।
 আক নিবাবণ্ডা আন নাই ॥

ব্রজা বব দিলন্ত নিশ্চিত ।
 মৰণেসে আমাৰ উচিত ॥৮২৬
 হাতে ধমু ধব দৃঢ় কৰি ।
 বান্দবৰ হওঁ শেষ তৰী ॥
 অনন্তৰে মেঘনাদ বাণে ।
 তুয়ো ভাইক পীড়িল সন্ধানে ॥৮২৭
 চলিয়া পৰিল তুয়ো ভাই ।
 প্ৰাণবায়ু নাসে নেখেলায় ॥
 নিশব্দ দেখি বগন্তলী ।
 সবে সৈন্ত সংহাবিলা বুলি ॥৮২৮
 মনে বব মিলিল আহ্লাদ ।
 লঙ্কাত পশিলা মেঘনাদ ॥
 বাৰুণত সমস্ত কহিলা ।
 শুনি দশগ্ৰীৱ প্ৰশংসিলা ॥৮২৯
 কায়স্থ হৃদয়ানন্দে কয় ।
 শুনিয়েক সভাসদ চয় ॥
 বাম কথা সংসাৰৰ সাৰ ।
 জ্ঞানি বাম বোলা বাৰম্বাৰ ॥৮৩০

ঘোষা ॥ বায় বমাকান্ত বায় বমাকান্ত

বায় বমাকান্ত দেব ।

ভকতৰ ধন তুমি নিৰঞ্জন

তুৰা পাৰে কৰো সেৱা ॥

দুলভী ।

বায়ুৰ নন্দন পৰি একক্ষণ

ব্রহ্মাৰ বাক্য মানিলা ।

আঙ্গামুৰি দিয়া গাৱ জঙ্কাৰিয়া

উঠিয়া পাছে বসিলা ॥

জাম্বুরশ্চে কিছু সঙ্কুক্ষণ হয়।

বায়ুৰ পুত্ৰ মাতাইল ।

জ্ঞাতিক নিস্তাৰ কৰা বাপু বুলি

ঔষধ লাগি পঠাইল । ৮৩১

তেহঁ। তেৱে হীম- বস্তুক ছড়াই

আকাশৰ পথে গৈলা ।

ঋষত কৈলাশ পৰ্বত মধ্যত

ঔষধ গিৰি দেখিলা ॥

ঔষধ পলাই দেখি হিমুমন্ত্ৰে

পৰ্বত সমে উঘালি ।

ডেংমেলি পুনু আসিয়া ভৈলস্তু

হনুমস্তু মহাবলী ॥ ৮৩২

ঔষধৰ গন্ধ পাইয়া তেতিক্ষণে

সসৈন্যে বাম মুবাৰি ।

ঘুমুটিৰ উঠি যেন সবে হস্তে

বসিলেক শাৰী শাৰী ॥

পুনু কিচ্ কিচ্ কুক্ কুক্ শব্দে

লজ্জিগ উদ্ধৰ পাশ ।

লক্ষ্যৰ লোকৰ কাণে তাল দিল

শুনি দশগ্ৰীৱ ত্রাস ॥ ৮৩৩

পাছে স্ত্ৰগ্ৰীৱৰ আদেশে বান্দৰে

হাতে ধৰি জোঙ্গ খড়ি ।

চতুৰ্ভিতি থাকি অগনি লগাইল

সমস্ত লক্ষ্যক জুৰি ॥

অনন্তবে কুন্ত নিকুন্ত বীৰক

আদেশিল দশশিৰ ।

স্ত্ৰগ্ৰীৱে কুন্তক মাৰি পেলাইলেক

নিকুন্তক হনুবীৰ ॥ ৮৩৪

হুয়ো পৰিবাক শুনি মহা শোকে

মকৰাঙ্গ আদেশিল ।

PLEASE HANDLE THE BOOK CAREFULLY.

(၁၈၆)

তাহাকে ছুঁর্বোৰ সংগ্রাম কৰিয়া
ক্ৰীৰামদেৱে মাৰিল ।।

মকবাক্ষ গেবে বণত পবিল
বারুণায়ে শুনিলেক ।

বারগীক বাজা সম্প্রদান করি
 বণক পঠাই দিলেক ॥৮৩৫

সিয়ো গৈয়া মায়া- সীতা কাটি বণ
কবিলে হনু সহিত ।

হুত্ব তাক বণে ভঙ্গ কৰি শোকে
গৈলন্ত বাম সন্নিত ॥

বিবৰ্ণ বদনে বামৰ আগত
সীতাৰ বাৰ্তা কহিল।

শোক সাগরত মগ্ন ভৈলা প্রভু
বিভীষণে প্রবোধিলা । ৮৩৬

বোলন্ত ই কথা। সবে মায়াময়
তোমাক মাত্র বঞ্চিল ।

এহি চলে সিটো নিকুস্তিলা বট
তলে যন্ত আবস্তিল ॥

শীঘ্র করি মোক লক্ষ্যণক দিয়ে।
তেবে হবে কার্যা ভাল ।

ইহানে হাতত সিটো পাপিষ্ঠৰ
অৱশ্যে হৈবেক কাল । ৮৩৭

এহি বুলি বেগে লক্ষ্যগক লৈয়া
 কণেকে লাগ পাইলেক ।

বান্দৰ সকলে যজ্ঞৰ সম্ভাৱ
সমস্ত লুডি খাইলেক ॥

যজ্ঞ করিবাক নপাই ঈশ্রজিতে
কোপ করিলেক আতি ।

বিভীষণক যে অনেক দুর্বাক্য
বুলিলেক মন্দ মতি ॥৮৩৮

শুনি লক্ষ্যগৰ শৰীৰ নসহে
 দিলন্ত অস্তৰ ডাক ।

সিয়ো। ধনু ধরি বহু শব সঙ্গ
প্রহারিলে লক্ষ্যগক ॥

পাছে দুয়ো দিব্য অস্ত্র প্রহাৰিয়া
 দুইবো দুই সংহাৰিল ।

এহি মতে নৱ দিন নৱ ৰাত্ৰি
দুৰ্ঘোৰ বণ মিলিল ॥৮৩৯

পাছে সূর্য্য মুখ অশ্রু প্রহাবিয়া
তাঁর মাথা ছেদিলন্ত ।

বিভীষণ সমে পৰম আনন্দে
বাম পাশে আসিলন্তু ॥

শ্রীবামে দেখিল। সব জর্জরিত
হুলি আছে শবীৰক ।
হা হা বাপু তোৰ বিপত্তি কৰিলেঁ ।
কান্ধে ধৰি লক্ষ্মণক ॥৮৪০
ইন্দ্রজিত যুদ্ধে পৰিল যক্ষগ
ত্ৰৈলোক্য কম্পিল আতি ।
সাভো স্বৰ্গ ভেদি জয় লখমণ
সিঞ্চিল পুষ্প সম্প্ৰতি ॥
বাৰ্হণৰ আগে বার্তা পৰি গৈল
ইন্দ্রজিত পৰিবাব ।
শুনিল মাত্ৰকে ঢলিয়া পৰিল
উজ্জ্বল সিংহাসনৰ ॥৮৪১
চেতন লভিয়া গুণক বৰ্ণায়
আৰ্ত্ত্বাবে কান্ধে পৰি ।
পাছে ক্ৰোধ কৰি সীতাক কাটিবে
খেদি যাই দড়দড়ি ॥
অবিম্ব মন্ত্ৰীয়ে যুগুতি বুলিয়া
পলটাইল বাৰ্হণাক ।
শুনা সৰ্বলোক আন তেজিয়োক
শুনিয়ে বাম কথাৰ ॥৮৪২

ঘোষণা ॥ বাম জগজীৱ বাম জগজীৱ
বাম জগজীৱ স্বামী ।

পশু-পক্ষী যত তোমাৰ ভকত
সি ভৈল বৈকুণ্ঠগামী ॥

দুলভী ।

বাৱণ ৰাজাই পাছে সৈন্যচৰ
অৱশেষ যত পাইল ।

অস্ত্ৰ শস্ত্ৰ দিয়া বীৰক চাহিয়া
যুঁজক পঠায়া দিল ॥

দুৰ্ঘোৰ সমৰে উভয় দলৰ
লাগি গৈল ধুমাজয় ।

আঞ্জোৰে কামোৰে দুৰ্জ্জন বান্দৰে
ৰাক্ষস কৰিল ক্ষয় ॥৮৪৩

ত্ৰীৰামে গন্ধৰ্বৰ বাণক প্ৰহাৰি
মাৰিলা ৰাক্ষস কুল ।

লঙ্কাৰ ভিতৰে ৰোল উঠি গৈল
ক্ৰন্দনৰ ছলুপুল ॥

বারুণায়ে শুনি সহিবে নাপারি
বজ্রাইলে সাজি বগক ।

সব চপকৰে হস্তী-ঘোড়ে চৰি
খেদিয়া গৈল বামক ॥৮৪॥

ছপৰৰ যেন প্রচণ্ড আদিত্য
 দেখি সৈন্য ভঙ্গ হৈলা ।

বাম-লখমণে দেখি তেতিক্ষণে
 ধনু ষড়ি খেদি গৈলা ॥

বহু অস্ত্র জাকে দুই ভাইক মাৰি
বিস্তৰ পীড়া কৰিল।

দুর্জয় বারণে অতি পৰাক্রমে
 দুয়ো ভাইক যুদ্ধ দিল ১৮৪৫

লক্ষ্মণ সহিতে পাছে বারণাব
যুদ্ধ ভৈল গুরুতব ।

লখাইৰ প্ৰচণ্ড প্ৰহাৰে আপোন
দেখিলেক অথস্তৰ ॥

মনও গুণয় ইহাৰ সদৃশ
মুনিষ নেদেখোঁ আন ।

নিৰ্ম্মল শক্তি লক্ষণক লাগি
কৰিলে বৰ সন্ধান ॥ ৮৪৬

হৃদয়ত পৰি পাতাল পৰ্য্যন্ত
পশি গৈল হলহলি ।

লখাই পৰিলা দেখি আধে-বেধে
আনিবাক গৈল চলি ॥

শ্রীৰামে দেখিয়া শব জাক দিয়া
বিজ্বিলেক নাকে মুখে ।

গাণ্ডি পেট পিঠি শালি শালি থৈল
চূৰ্ত্তি হবাই গৈল ছুখে ॥৮৪৭

পাছে দশগ্ৰীবে বিমুখে পলায়া
গৈলা নিজ বথ লাগি ।

শ্রীৰামে লখাইব শকতি কাড়িল
হমুৱে পেছলাইলা জাগি ॥

জাম্বুবন্ত আদি সবহি বহিলা
লক্ষণক বন্ধা কৰি ।

বারণাক খেদি গৈলন্ত বাঘৰ
হাতে ধমুশৰ খৰি ॥৮৪৮

বথ-ধ্বজ, ধমু সমস্ত কাটিয়া
কিৰীটি ছেদি পেলাইল ।

বণত ততাস হয় লঙ্কেশ্বৰ
লঙ্কাত গৈয়া পশিল ॥

হলহলি—কতো নোবোহাকৈ, একেবাহে ।

গাণ্ডি—গড়ি, গা ।

সবহি—সকলো ।

শ্রীৰামে লখাইক গলত বান্ধিয়া
কান্দিলন্তু মহাশোকে ।
বিশল্য কৰণী আনিবাক প্রতি
পঠায়া দিলা হনুকে ॥৮৪৯

তেহেঁ গৈয়া বেগে ছায়াগ্রাহী মাৰি
কালনিমি সংহাবিলা ।
তিনি কোটি গন্ধ- কঁক বণে মাৰি
পৰ্বত তুলি আনিলা ॥

বিশল্য কৰণী বিচাৰি নুসেনে
লক্ষণৰ নাকে দিলা ।
ঔষধৰ গন্ধ পায়। তেতিস্কণে
লক্ষণ উঠি বসিলা ॥৮৫০

লক্ষণ জীয়াৰ দেখি সমস্তবে
আনন্দ মিলিয়া গৈল ।
আবেশে জানিলো সবেয়ো বোলয়
দশগ্রীৱ নাশ তৈল ॥

শ্রীৰামৰ বাক্যে হনুমন্তে গৈয়া
থৈ আসিলা পৰ্বতক ।
বাঘৰ শোক দেখিয়া লক্ষণে
বুলিবে লৈলা ৰামক ॥৮৫১

শীঘ্র কৰি দদা বাৰণাক মাৰা
আমাত এৰিয়া স্নেহ ।
লক্ষ্মণৰ বোলে বাৰণক দিলা
অনেক শৰ সন্দেহ ॥
অহে নৰলোক সবে শুনিয়েক
শ্ৰীৰামৰ গুণ-নাম ।
অনন্তে বোলয় ইসে সত্য হয়
ডাকি বোলা বাম বাম ॥৮৫২

ঘোষা ॥ জয় বাম বাম জয় বাম জয় বাম ।
বাৰণক সংহাৰি সাধিলা দেৱ কাম ॥

পদ ।

বামৰ প্ৰহাৰে আতি জলা কলা ঠৈলা ।
দশগ্ৰীৱ হোসকিয়া কতো দূৰ গৈলা ।
ইন্দ্ৰে বথ দিয়া মাতলিক পঠাইলন্ত ।
তাতে চৰি বামে বাৰণক যুঁজিলন্ত ॥৮৫৩
শ্ৰীৰামে ধাৰণে যুদ্ধ মিলিল ছৰ্ঘোৰ ।
দুয়ো অস্ত্ৰ প্ৰহাৰ কৰয় নাহি ওৰ ॥
হুইকো হুই পীড়ন্ত হুহানো ছিদ্ৰ পাই ।
মুৰ সিদ্ধ সমস্তে আছন্ত বঙ্গ চাই ॥৮৫৪

পাছে বামে প্রহাৰ কৰিলা অৰ্দ্ধ চন্দ্ৰ ।
 ছেদিয়া পেহ্লাইলা ৰাৱণৰ দশস্কন্ধ ॥
 পুনৰপি উঠিয়া বামক বণ কৰে ।
 দেখি বামে তাকো কাটি পেলাইলা সহৰে ॥৮৫৫
 এহি মতে কাটিলন্ত একশত বাৰ ।
 তথাপিতো ৰাৱণাৰ নভৈলেক মাৰ ।
 পৰম বিস্ময় বামে মনত গুণন্ত ।
 কৰযোৰে মাতলিয়ে বামত কহন্ত ॥৮৫৬
 পূৰ্বে বাবণায়ে মহেশক আৰাধিলা ।
 তাহান কৃপাত ইটো বৰক লভিলা ॥
 ব্ৰহ্ম অস্ত্ৰ মাৰি আক কৰিয়ো বিদাৰ ।
 তেবেসে ৰাৱণ মৰি যাইব যম-দ্বাৰ ॥৮৫৭
 হেন শুনি ব্ৰহ্ম অস্ত্ৰ ধনুত যুৰিল ।
 মন্ত্ৰ অভিষেকি বাবণক প্ৰহাৰিল ॥
 হৃদয় সবকি বাণ পাতালক গৈল ।
 তাহাৰ পতনে ভূমি তল বল ভৈল ॥৮৫৮
 হাহাকাৰ শব্দ উঠিল বান্ধসৰ ।
 জয় জয় বাম ধ্বনি ভৈ গৈল দেৱৰ ॥
 পুষ্প বৰিষিয়া সবে স্তুতি নতি কৰে ।
 বিদ্ব ব্যাস্তি আনন্দ মিলিল বান্ধবৰে ॥৮৫৯

বারণক ধরি বিভীষণে কান্দিলন্ত ।
 শ্রীৰামে প্রবোধ বুলি শাস্ত কবিলন্ত ।
 মন্দোদরী আদি যত ক্রন্দন কবন্ত ।
 বিভীষণে আশ্বাসিয়া পঠায়া দিলন্ত ॥৮৬০
 শ্রীৰামে আদেশি সজ্জাইলন্ত চিতাখান ।
 তাতে তুলি বারণক কবিলা নহন ॥
 বারণক মাঝি প্রভু সন্ন্যাসী থৈলন্ত ।
 মেঘ গুটি গৈলে যেন চন্দ্র প্রকাশন্ত ॥৮৬১
 সুগ্রীর সহিতে বহু অনিন্দ কবিলা ।
 লঙ্কাত নৃপতি বিভীষণক থাপিলা ॥
 পাছে বিভীষণে আঁঠে ছিবা লাক দিলা ।
 সসৈন্তে বাঘেরে বসি আনন্দে ভুঞ্জিলা ॥৮৬২
 পাছে হনুমন্তক পাঠাইলা বনুপতি ।
 সীতাত কহিয়ে গৈয়া আমার জয়তি ॥
 বামৰ আশ্রয়ে চলি গৈল হনুমন্ত ।
 জানকীর আগে কহি পুনু আসিলন্ত ॥৮৬৩
 অনন্তবে সীতাক চৌদোলে আনিলন্ত ।
 অগ্নিত পেছলাই প্রভু পরীক্ষা দিলন্ত ॥
 দেখি ব্রহ্মা আদি দেব সব আসিলন্ত ।
 মূর্তি ধরি অগ্নি সীতা কোলাত থৈলন্ত ॥৮৬৪

বামৰ পান্নত আনি সীতাক অৰ্পিলা ।
 সপোনত দশৰথে বামক কহিলা ॥
 তেবেসে সীতাক প্ৰভু দেৱে সম্বৰিলা ।
 ইন্দ্ৰৰ বৰত মৰা বান্দৰ জীয়াইলা ॥৮৬৫
 ব্ৰহ্মাদি দেৱক বাম দেৱে নমিলন্তু ।
 বামত বিদায় মাগি সবহি গৈলন্তু ॥
 অনন্তৰে বামে মাতিলন্তু বিভীষণ ।
 সমন্ত বীৰক তুমি দিয়োক ভূষণ ॥৮৬৬
 বামৰ আদেশে বিভীষণ মহাশয় ।
 দিব্য অলঙ্কাৰে মণ্ডিলন্তু বীৰচয় ॥
 পাছে শ্ৰীবামক বুলিলন্তু বিভীষণ ।
 আমাৰ লঙ্কাত থাকা কতো দিন মান ॥৮৬৭
 বাঘৰে বোলন্তু মিত্ৰ উচিত নহয় ।
 ভৰতে তহিত দুখ পাৱে অতিশয় ॥
 ঘেন শীত্ৰ পাণ্ডু গৈয়া অযোধ্যা নগৰী ।
 সেহি কৰ্ম্ম কৰিয়োক হেলা পৰিহৰি ॥৮৬৮
 হেন শুনি বিভীষণে পুষ্পক বিমান ।
 শ্ৰীবামৰ আগে আনি যোগাইলেক যান ॥
 বীৰগণ সমে তাত চৰিলন্তু যাই ।
 সমন্ত স্থানক যান্তে সীতাক দেখাই ॥৮৬৯
 এহিমতে পাইলা ভৰদ্বাজৰ আশ্ৰম ।
 তহিতে বিমান ৰাখিলন্তু প্ৰভু বাম ॥

ঋষিক নমিলা সবে যুদ্ধৰ বৃত্তান্ত ।
 ঋষিয়ে পুছিলা বামে সব কহিলন্ত ॥৮৭০
 তুষ্ট হৈয়া ঋষি শ্রীৰামক বৰ দিলা ।
 সব বৃক্ষ সবে মধু ফলক ধৰিলা ॥
 দেখি বান্দবৰ মহা বঙ্গ মিলি গৈল ।
 ডেৱা ডেৱি কবি ফল ভুঞ্জিবাক লৈল ॥৮৭১
 শ্রীৰামে বোলন্ত হনু সত্ৰবে যাযোক ।
 আমাৰ বাৰ্ত্তাক শুবতত জানাযোক ॥
 বামৰ আদেশে হনু তেখনে গৈলন্ত ।
 ব্রাহ্মণৰ বেশে বাম বাৰ্ত্তা কহিলন্ত ॥৮৭২
 শুনিয়া ভৰতে আনন্দতে মগ্ন ভৈলা ।
 সমদলে আগবাঢ়ি আনিবাক গৈলা ॥
 বাহু ভেঙে দণ্ডে ছত্ৰে হস্তা হয় চানি ।
 কান্দতে লৰিলা শূনি কোণল্যা গোসাঁনী ॥৮৭৩
 ঋষিক নমিয়া বামে চলিলন্ত যানে ।
 দূৰ হস্তে ভৰতে দেখিলা বিদ্যামানে ॥
 পুষ্পকে আনন্ত অযোধ্যাৰ দিশ ধৰি ।
 সৈন্যৰ আন্দোলে দিশ ধূলা বৰ কৰি ॥৮৭৪
 শূনা সৰ্ববিজন বাঘৰ কথা সাৰ ।
 বামৰ চৰিত্ৰে কৰে সংসাৰ উদ্ধাৰ ॥
 জানিয়া নেৰিবা শ্রীৰামৰ গুণ-নাম ।
 মুকুট অনন্তে কহে বোলা বাম বাম ॥৮৭৫

অতিদৰ্পে হতালঙ্কা অতিমানেচ কৌৰবাঃ

অতিদানে বলিৰ্কঙ্কঃ সৰ্বমত্যন্ত গহিতং ॥

ঘোষা ॥ জয় বাম বধুপতি নৃপতি ঈশ্বৰ ।

যাৰ পদ সেৱন্তু বিবিধি মহেশ্বৰ ॥

পদ ।

এতহন্তে বথ আহি সন্মিত চাপিল ।

পুষ্পকত সবে বাম চন্দ্ৰক দেখিল ॥

কৃতাজ্জলি কৰি শ্ৰীৰামক নমিলা ।

ভৰতেও প্ৰদক্ষিণে প্ৰণাম কৰিলা ॥৮৭৬

বশিষ্ঠকো দেখি বামে পৰি প্ৰণামিলা ।

কৈশল্যা প্ৰমুখ্যে মাতৃ সবকো নমিলা ॥

এহিগতে বামচন্দ্ৰ নন্দি গ্ৰামে গৈয়া ।

চাৰি ভাইৰ পেহলাইলন্ত জটাক ছাঁজয়া ॥৮৭৭

পুষ্পক পঠাইলন্ত কুবেৰ সন্মিতে ।

কুবেৰ পঠাইল পুত্ৰ বামক সেবিতে ॥

পাছে অযোধ্যাত প্ৰবেশিলা চাৰি ভাই ।

অযোধ্যা বাসীৰ আনন্দৰ সীমা নাই ॥৮৭৮

ভৰত সহিতে পাত্ৰ মন্ত্ৰী আলোচিলা ।

বহুত সন্ত্ৰাৰ সবে ৰাজ্যৰ জৰাইলা ॥

সাতো সমুদ্রের জল আনিয়া মিলাইল ।
 পুণ্য যোগে শ্রীৰামক রাজ্য জোকাবিল ॥৮৭৯
 বাম রাজা ভৈলন্ত প্রজাব ভৈল সুখ ।
 খণ্ডি গৈল সমস্তবে যত মন-কুখ ॥
 কইলে উপজে শস্য অপার ভূমিত ।
 নদী সবে বহিবে লাগিলা পঞ্চামৃত ॥৮৮০
 অকালত মৃত্যু কারো নাহিকে প্রজাব ।
 পিতৃ-মাতৃ আগত পুত্রব নাহি মাৰ ॥
 এহিমতে বঘুনাথ প্রভু রাজা ভৈলা ।
 স্ত্রীময় আদিক বস্ত্র ভূষণে মণ্ডিলা ॥৮৮১
 বিভীষণ হনুমন্ত অঙ্গদ বীৰক ।
 সমস্তবে মন পূৰি পঠাইলা দেশক ॥
 তেমনো প্রভুৰ পায়ে ভকতি মাগিয়া ।
 প্রণাম কৰিয়া গৈল কান্দিয়া কান্দিয়া ॥৮৮২
 বাম লখমণ সীতা ভক্তৰ স্নেহত ।
 তাসম্বাকে চাই বৈলা পৰম দুখত ॥
 পাছে বামে সমস্তকে বঞ্জিলন্ত আতি ।
 সাতো পৃথিবীৰ প্রভু ভৈলন্ত নৃপতি ॥৮৮৩
 কৰ দণ্ড নলরন্ত নাহি বান্ধ মাৰ ।
 এহিমতে প্রভু দেৱে পালিলা সংসাৰ ।
 বামৰ চৰণে সবে ভকতি কৰন্ত ।
 নাহি শোক তাপ যেন স্বৰ্গত বঞ্চন্ত ॥৮৮৪

দশ দশ হাজ্জার বৎসর জীয়ে লোক ।
 নাহি মাৰি-মৰক একোৱে দুখ-শোক ॥
 এহিমতে আছে প্রভু অযোধ্যা পুৰীত ।
 সমস্তবে মহোৎসৱ বাঢ়ে নিতে নিত ॥৮৮৫
 কৌশল্যা প্রমুখ্যে সবে মাতৃৰ আনন্দ ।
 দেখিয়া পৰম ব্রহ্ম পুত্ৰ বামচন্দ্র ॥
 জানকী বামৰ প্রীতি বাঢ়ে প্রতি নিতি ।
 স্বামীৰ সংযোগে সীতা ভৈলা গৰ্ভৱতী ॥৮৮৬
 পাছে দৈব গতি শুনিয়েক যেন ভৈল ।
 স্বপ্নৰ কথাক সীতা বাম আগে কৈল ॥
 শুনি তাক বামে হাসিলন্ত উচ্চ কৰি ।
 সব সন্তাসন্দ ডাকি বোলা হৰি হৰি ॥৮৮৭

ভিন্ন স্থানে পিতৃর্গেহং জানিহি পতিদেবতে ।

দুঃখং মাকুব বৈদেহি হাগচ্ছ মম চা ভ্রমম্ ॥

ঘোষা ॥ প্রভু বাম বধুনাথ গোবিন্দ ।

ভজহৌ তযু পদ অৰাবিন্দ ।

পদ ।

বুলিলা বামে শুনা প্রাণেশ্বৰী ।

স্বপ্নক কোনে মানে সত্য কৰি ॥

এতেকে কাহাৰো আগে নকৈবা ।
 ইটো কথা শুনি লোকে হাসিব ॥৮৮৮
 এহিমতে স্মৃথে আছে বাঘৰ ।
 শুনিলো লোক মুখে গলাবৰ ॥
 বাঘণে নিলেক সীতাক হৰি ।
 হেনয় নাৰী আছে ঘৰ কৰি ॥৮৮৯
 শুনিয়া বামৰ কষ্ট মনত ।
 স্মৃথ শাস্তি নাহি গুণে সতত ॥
 উগল থুগল নপান্ধ পাৰ ।
 সীতাৰ ত্যাগক কৰিল সাৰ ॥৮৯০
 লক্ষ্মণৰ আগে কৈল সকল ।
 লক্ষণে শুনিয়া ভৈলা বিকল ॥
 দেখিয়া স্ত্রীৰামে বুলিলা বাক ।
 সীতাক বাখা যে কাটা আমাক ॥৮৯১
 ঘাটক বচন শুনি লক্ষণ ।
 বধে তুলি সীতা লৈ গৈল বন ॥
 দুৰ্য্যোৰ বনত পৈয়া বুলিলা ।
 বাঘৰে তোমাক নিৰ্বাস দিলা ॥৮৯২
 নিৰ্জ্জন বনত পৰিলা আই ।
 কান্দন্তু আৰাৱে উপায় নাই ॥

বন্য জন্তু সব কান্দে উপাসি ।
 সন্নিহিত বাল্মীকি পাইলন্ত আসি ॥৮১৩
 সীতাৰ নিৰ্বাস দুখ দেখিয়া ।
 মনত শ্ৰীৰামক গৰহিয়া ॥
 পাছে নিজাত্মমে ঋষি নিলন্ত ।
 আপোন জীউ বোধে পুসিলন্ত ॥৮১৪
 ফলে মূলে প্ৰাণ ৰাখন্ত আই ।
 পৃথিবীতে পৰি থাকে সদায় ॥
 স্বামীৰ দুৰ্ঘোৰ কৰ্ম্ম স্মৰি ।
 সদায় লোতকে ভিজি পাঞ্জুৰি ॥৮১৫
 এহিমতে দুখে সীতা আছন্ত ।
 ঋষি পত্নীগণে বেঢ়ি থাকন্ত ॥
 তাৰাৰ মধ্যতে দুই কুমৰ !
 জন্মিল স্তম্ভৰ আতি সীতাৰ ॥৮১৬
 ঋষিয়ে নাম কৰ্ম্ম কৰাইলন্ত ।
 লৱ-কুশ নাম দুইৰো থৈলন্ত ॥
 আপোন কৃত্য যিটো ৰামায়ণ ।
 পঢ়াইলা পঢ়িলন্ত দুয়ো জন ॥৮১৭
 শিখাইল ধনুৰ্বেদ ৰাজ-নীতি ।
 ভৈলা দুয়ো বৰ সীতা সন্ততি ॥

দুভায়ে গান্ধ বামায়ণ গীত :
 কোকিল কণ্ঠ যেন মনোনীত ॥৮৯০
 যন্ত্র বজারন্তু বিচিত্র কবি ।
 শুনিলে প্রাণ-মন নিয়ে হরি ॥
 দেখিয়া বাল্মিকীর আনন্দ মন ।
 দুভাইকো আশীষ দেন্ত সঘন ॥৮৯১
 ঋষিৰ আদেশে পাছে দু-ভাই ।
 সমস্ত দেশত ফুৰন্তু গাই ॥
 শুনিয়া লোকৰ আনন্দ মন ।
 দুহাঙ্কো দিয়ন্তু বস্ত্র ভূষণ ॥৯০০
 নলন্তু তাক নাহি অভিলাষ ।
 দেখিয়া প্রজাই নচাবে পাশ ॥
 ইকথা আবে এহি মানে থওঁ ।
 বামৰ যেন ভৈলা তাক কওঁ ॥৯০১
 যৈসানি নিৰ্ব্বাস দিলা সীতাক ।
 তেখনবে পৰা ভৈলা অবাক ॥
 নাহিকে প্রভুৰ ভোজন-পান ।
 লোতক সদা বহে দু-নয়ন ॥৯০২
 স্নুমৰি প্রভুৰ হৃদি দগধ ।
 কৰিলেঁ গৰ্ভৱতী স্ত্রীবধ ॥

গাকন্ত হেন দুখে নিবন্তব ।
 শুন্যোক আবে যজ্ঞ বামৰ ॥৯০৩
 পুছিল বশিষ্ঠত বয়ুবৰ ।
 কহিয়ো কোন যজ্ঞ শ্ৰেষ্ঠতৰ ॥
 বশিষ্ঠে অশ্বমেধ যজ্ঞ কৈলা ।
 বাঘৰে পাছে তাকে আৰস্তিলা ॥৯০৪
 হাক্কাৰিলা সাতো পৃথিবীৰ প্ৰায় ।
 সমস্ত সম্ভাৰ মিলাইলা সিঠাই ॥
 সমস্ত ঋষি মাতি আনিলন্ত ।
 পাতালৰো নাগগণ আইলন্ত ॥৯০৫
 গোমতী নদীৰ তীৰত বাম ।
 সজাইল গৃহ আতি অনুপম ॥
 তাতে আৰস্তিলা যজ্ঞ বিশেষ ।
 সমস্ত মুনিৰ পায়া উদ্দেশ ॥৯০৬
 যজ্ঞত বসিলন্ত বয়ুবৰ ।
 দেখিয়া বশিষ্ঠে দিলা উত্তৰ ॥
 কহে নট মতি অনন্ত নাম ।
 সমস্ত লোকে বোলা বাম বাম ॥৯০৭

অপুনর্জন্মনি জন্ম লভতে ভাবতে নবঃ ।

তত্ত্বং কৰোতি বিফলং সশোচ্যঃ সৰ্ব্বজন্তুষ্ ॥

ঘোষা ॥ বাম বঘুপতি কৰুণায় ।

শৰণ পশিলেঁ দিয়োঁ নিৰ্ভয় ॥

পদ

বশিষ্ঠে বোলয় শুন্য বঘুৰায় ।

সভাৰ্যোসে যজিবাক লাগয় ॥

শুনি বঘুনাথ ভৈলা চিন্তাৰিষ্ট ।

দেখিয়া ভৰত কাৰ্য্যে বিশিষ্ট ॥২০৮

স্তবৰ্ণৰ সীতা দিলন্ত আনি ।

সাক্ষাতে জ্ঞানকী নাহি মাত্ৰ বাণী ॥

দেখিয়া শ্ৰীৰামে বিকল ভৈলা ।

জ্ঞানকীক স্মৰি কান্দিবে লৈলা ॥২০৯

বশিষ্ঠে প্ৰবোধ কৰিলা মাতি ।

তেবেসে শাস্ত ভৈলা বঘুপতি ॥

পূজিলে যত আছে দেৱগণ ।

সবে পূজা আসি লৈলা তেখন ॥২১০

ব্ৰহ্মাকন্দ দুইকো পূজা কৈলন্ত ।

দুয়ো দেৱে হাত পাতি লৈলন্ত ॥

সভাত আছে বিষ্ণু ভগৱন্ত ।
 যজ্ঞ ভাগ হাতে হাতে লৈলন্ত ॥৯১১
 সবাকো দানে মানে তুঘিলন্ত ।
 বৎসবেক মানে দান দিলন্ত ॥
 নৃত্য গীত মহা বাজ্য বজাইলা ।
 দুঃখী ভিক্ষী দেশান্তরী ভবিলা ॥৯১২
 নাতি আর কাৰো ধনত বঙ্গ ।
 এহিমতে যজ্ঞ কৰিলা সাজ ॥
 ইকথা আবে এহি মানে থও ।
 শুনিয়েক লর-কুশ-কথা কও ॥৯১৩
 বাল্মীকীৰ আশ্রয় ধৰি শিবত ।
 বামায়ণ গাই ফুৰে লোকত ॥
 কোকিলৰ স্বৰে যেন মোহিত ।
 এৰি অন্ন প্রজা শুনয় গীত ॥৯১৪
 বামৰ আগত সবে কুহয় ।
 কৈবৰা শিশু দুই শুভ তনয় ॥
 বামায়ণ গাই ফুৰে লোকত ।
 যেহেন অমৃত সিঞ্জে কৰ্ণত ॥৯১৫
 ত্ৰিভুবনে যত সঙ্গীত আছয় ।
 ই দুই সমান কেহোঁ নহয় ॥

শুনি বামে পাছে লখাইক চাই ।
 বোলন্ত অনায়ো আমার ঠাই । ১১৬
 শুনিয়া লক্ষ্মণে দূত পঠাই ।
 অনাইলা লর-কুশ দুই ভাই ॥
 দেখয় লোকে আতি সুকুমার ।
 সব অঙ্গে বাম চন্দ্র আকার ॥ ১১৭
 নয়ন মুখ বাহু বঙ্গঃস্থল ।
 যেন দৰ্পণৰ ছাঁয়া সকল ॥
 সমস্ত লোকে কবে কাণাকানি ।
 বামৰ পুত্র হেন মনে মানি ॥ ১১৮
 বামৰো প্লেহৰ নাহিকে অস্ত ।
 আলিঙ্গিয়া যেন ধৰিবে চাস্ত ॥
 অনন্তৰে দুইকো বুলিলা বাম ।
 শুনিছোঁ গায়ন তোৰা উত্তম ॥ ১১৯
 গায়োক শুন্মু তোৰা দুই গীত :
 কোন বামায়ণ কাহাৰ কৃত ॥
 শুনি দুই ভাইৰ আনন্দ ভৈল ।
 তাল যন্ত ধৰি বাগক দিল ॥ ১২০
 প্রথমে আদিকাণ্ড বামায়ণ ।
 তাৰ ঘোৰ মন্ত্ৰে গায় দুইজন ॥
 সূৰ্য্যবংশে দশবথ ভৈলন্ত ।
 তাৰ সম কেহোঁ রাজা নোহন্ত ॥ ১২১

তেহেঁ বিহাইলন্ত বহু স্নন্দৰী ।
 প্ৰধানা ভৈলা তিনি পটেশ্বৰী ॥
 কৌশল্যা কৈকেয়ী স্মিত্ৰা নাম ।
 বমিলা বাজা পূৰি মন কাম ॥৯২২
 তিনিতো চাৰি পুত্ৰ ভৈলা জাত ।
 কৌশল্যাত বামচন্দ্ৰ সাক্ষাত ॥
 কৈকেয়ী জন্মাইলা ভবত নাম ।
 স্মিত্ৰা দুই পুত্ৰ অনুপম ॥৯২৩
 এহি মতে পুত্ৰ ভৈলা বাজাৰ
 বামত অধিক স্নেহ প্ৰজাৰ ॥
 যাতে পৰম ব্ৰহ্ম বাম ঈশ্বৰ ।
 হৰি হৰি বোলা সমস্ত নৰ ॥৯২৪

ঘোষা ॥ নমো বাম বাম, বাম বাম বাম ।
 কৌশল্যা নন্দন বাম, গুণে অনুপম ॥

পদ ।

লবৰ কুশৰ বামে শুনিয়া গীতক ।
 আনন্দে মগন ধন দিলা দুহস্তক ॥
 দেখি দুই ভাই হাঁসি বুলিলা বচন ।
 আমি বনবাসী আত নাহি প্ৰয়োজন ॥৯২৫

দেখি স্নেহে ছুইকো বুলিলন্ত বধুগতি ।
 কোন ঋষি শিষ্য তোরা কাহাৰ সম্ভতি ॥
 কাৰ কৃত্য বামায়ণ কাহাত শিখিলা ।
 বাল্মীকিৰ শিষ্য আমি দুহাস্তে বুলিলা ॥৯২৬
 তাৰে কৃত্য বামায়ণ অমৃত পৰায় ।
 তাহানে আজ্ঞাত দেশে দেশে ফুৰে গাই ॥
 গায়ো কিছু বুলি বামে বুলিলা বচন ।
 হেন শুনি পুৰুষ গাইবে লৈলা দুয়ো জন ॥৯২৭
 সাক্ষাতে ঈশ্বৰ বাম ভৈলা অৱতাৰ ।
 দেখি ৰাজা শ্ৰেজা আনন্দৰ নাহি পাৰ ॥
 বামক নিলন্ত পাছে বিশ্বামিত্ৰ ঋষি ।
 বান্ধস মৰাই যজ্ঞ কৰিল হৰিষি ॥৯২৮
 নিলন্ত বামক বিশ্বামিত্ৰে মিথিলাক ।
 ধনুভঙ্গ কৰাই বিহা কৰাইলা সীতাক ॥
 ভৰত লক্ষ্মণ শক্ৰঘন কুমৰক ।
 আসন্থাকো তিনি কন্যা দিলন্ত জনক ॥৯২৯
 অযোধ্যাক যান্তে পাছে বাম মহেশ্বৰ ।
 গৰ্ব চূৰ কৰিলন্ত পৰন্ত বামৰ ॥
 মহোৎসৱে গৈয়া পাছে অযোধ্যা পশিলা ।
 নৃত্য-গীতে বাস্ত ভণ্ডে মান্ধল্য কৰাইলা ॥৯৩০
 এহি মতে চাৰি পুত্ৰ বিবাহ কৰাই ।
 আনন্দতে ৰাজ্য ভুঞ্জে দশবথ ৰায় ॥

ଶ୍ରୀରାମତ ଅନୁବାଗ ଦେଖିଲା ପ୍ରଜାର ।
 ରାଜ୍ୟ ଦିବ ଲାଗି ମନ ଡାକିଲେ ରାଜାର ॥୧୭୧
 ଶ୍ରୀରାମକ ରାଜ୍ୟ ଦେଇ କୈକେୟୀ ଜାଣିଲା ।
 ମତା ପାଶେ ଦଶବଥ ରାଜ୍ୟକ ଚାଣିଲା ॥
 ରାମକ ପଠାଇ ଚୈତ୍ୟ ବସିବ ବନକ ।
 ଭବତକ ଲାଗି ମାଗି ଲୈଲେକ ରାଜ୍ୟକ ॥୧୭୨
 ରାମ ସୀତା ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବନକ ଚାଲିଲା ।
 ଚିତ୍ରକୂଟେ ବାସା କବି ତହିତେ ବାସିଲା ॥
 ଦଶବଥେ ପୁତ୍ର ଶୋକେ ଶ୍ରୀମନ୍ତ ଛାଡ଼ିଲେ ॥
 ଭବତେ ଆସିଲା ତାନ କୃତ କବିଲେ ॥୧୭୩
 ଚିତ୍ରକୂଟେ ଆନିବାକ ଗୈଲେ ରାମକ ।
 ନାସିଲେ ପଳଟାଇ ପଠାଇ ଭବତକ ॥
 ପାଛେ ତୈବ ହସ୍ତେ ଶ୍ରୀମନ୍ତ ପଞ୍ଚବଟୀ ଗୈଲା ।
 ତହିତେ ବାରଣ ଆସି ସୀତାକ ହାରିଲା ॥୧୭୪
 ଅଶୋକ ବନତ ଥିଲା ସିଂହପାଦ ତଳେ ।
 ଅମୃତ ପାୟସ ନିଆ ଦିଲେ ଅଧିଶୂଳେ ॥
 ସୀତାକ ବିଚାରି ବନେ ବନେ ବସୁଗତି ।
 ସୁଗ୍ରୀବ ସହିତେ ପାଛେ ଡାକିଲା ମିତ୍ରରାଜି ॥୧୭୫
 ବାଲି ବନ୍ଧ କବି ହେଲେ ସମୁଦ୍ର ତରଳା ।
 ବାରଣକ ମାରି ସୀତା ପରୀକ୍ଷା କରଳା ॥

পাছে অযোধ্যাক প্রভু সসৈন্তে আসিলা ।
 দেখিয়া প্রজাব মনে আনন্দ মিলিলা ॥২৩৬
 ভবত প্রমুখ্যে পাত্র মঞ্জী আলোচিল ।
 শুভক্ষণে শ্রীৰামক রাজ্য জ্যোকাবিল ॥
 কৌশল্যা প্রমুখ্যে মাতৃ সবাৰো আনন্দ ।
 পুত্রবতে প্রজা পালি আছে বামচন্দ্র ॥২৩৭
 জানকী সহিতে প্রভু ভুঞ্জিলা ভুকুতি ।
 এহি মতে আনন্দে আছন্তু বধুপতি ॥
 পাছে লোক বাদ শুনি জগত নিবাস ।
 গৰ্ভ সমে জানকীক দিলন্তু নিবাস ॥২৩৮
 পৰম কৃপালু বাম গুণব আশ্রয় ।
 জানকীৰ কৰ্ম্মে তেহৌ ভৈলা যম প্রায় ॥
 দুখুণী সীতাক পাছে বাল্মীকি পাইলন্তু ।
 আশ্রমক নিয়া জীউ বোধে পুসিলন্তু ॥২৩৯
 ঋষি পত্নী সবে তাক্ আরবিয়া আছে ।
 উপজিল ষরঞ্জা কুমৰ দুই পাছে ॥
 জাত কৰ্ম্ম মানে ঋষি বাজে কবিলন্তু ।
 এহি সাত কাণ্ড বামায়ণ পঢ়াইলন্তু ॥২৪০
 সীতা পুত্র লব-কুশ আমি দুই ভাই ।
 ঋষিব আদেশে বামায়ণ ফুৰেঁ গাই ॥
 হেন শুনি সমাজে কবয় জয় জয় ।
 গীততে জানিলা সবে সীতাৰ তনয় ॥২৪১

বাঘৰে জানিলা দুয়ো মোহোৰ সন্ততি ।
 স্নেহ-সাগৰত মগ্ন ভৈলা বঘুপাত ॥
 আসনৰ পৰা জাম্প দিয়া ধৰিলন্ত ।
 বোলা বাম বাম কহে মুকথ অনন্ত ॥৯৪২

ঘোষা ॥ পৰম পুৰুষ বাম জগত নিবাস ।
 প্ৰণামোঁ বাঘৰ বঘুকুলৰ প্ৰকাশ ॥

পদ ।

দুই পুত্ৰ গলে বান্ধি ক্ৰন্দন কৰন্ত ।
 পুত্ৰৰ স্নেহত বাম বিহ্বল ভৈলন্ত ॥
 ভৰত লক্ষ্মণ শত্ৰুঘণ তিনি ভাই ।
 দিব্য বজ্ৰ পিঙ্কাইলন্ত বকলা গুছাই ॥৯৪৩
 সৰ্ব্ব অঙ্গে পিঙ্কাইলন্ত বত্ন অলঙ্কাৰ ।
 লব-কুশে কৰিলা পিতৃক নমস্কাৰ ॥
 সঘনে চুম্বিয়া বামে কান্দিয়া বোলন্ত ।
 মোৰ হেতু পাইলা পুতাই দুখ অপৰ্য্যন্ত ॥৯৪৪
 হৰি হৰি মোহোৰ জানকী প্ৰাণেশ্বৰী ।
 মই বোলো কিবা মোৰ প্ৰিয়া গৈলা মৰি ॥
 বিনা অপৰাধে পাপী দিলোহোঁ নিকাৰ ।
 এহি বুলি বাম দেৱে কান্দিলা অপাৰ ॥৯৪৫

বামৰ সন্তাপ দেখি সমাজে কান্দন্তু ।
 দেখিয়া বশিষ্ঠ আদি প্ৰবোধ বোলন্তু ॥
 জীয়েণ্ডে জানকী কেনে বিশাদ কৰাহা ।
 আনন্দ সময়ে কিয় খেদ মিলারাহা ॥৯৪৬
 হেন শুনি বামে আখি মুখ মুছিলন্তু ।
 সীতাক আনিবে আপুনিৰে সাজিলন্তু ॥
 বশিষ্ঠৰ হাকে প্ৰভু পালটি বসিলা ।
 সীতাক আনিবে চাৰি জনক মাতিলা ॥৯৪৭
 বিভীষণ শত্ৰুঘণ স্নেহেন মাৰ্জিত ।
 চাৰিকো পঠাইলা প্ৰভু কৰিয়া কাকৃতি ॥
 সীতাক আনিয়া মোক দিয়া প্ৰাণ দান ।
 বাটেকক বুলিবা যেন এৰে অপমান ॥৯৪৮
 বাঘৰ কাতৰে কান্দিলা চাৰি বীৰ ।
 বাল্মীকীৰ আশ্ৰম পাইলেক ধীৰে ধীৰ ॥
 দেখিলন্তু সীতাক ভূমিত আছে বসি ।
 প্ৰভাতৰ চন্দ্ৰ যেন পৰিছন্তু খসি ॥৯৪৯
 সেহিমতে আছে মাত্ৰ মলিন স্বভাৱে ।
 স্বামীৰ চৰণ দুই চিন্তি জগ মাৱে ॥
 দেখি চাৰি বীৰ যেন সম্যকে মৰিলা ।
 হৰি হৰি মাত্ৰ বুলি চৰণে নমিলা ॥
 ভাসন্ধাক দেখি মাত্ৰ শঙ্কিত স্বভাৱ ।
 শিলিখা বলোৱা বস্ত্ৰে আৱিহিলা গাত্ৰ ॥

সীতাৰ অৱস্থা দেখি চাৰিয়ো কান্দন্তু ।
 হৰি হৰি সীতা আই কি ভৈল বোলন্তু ॥৯৫১
 প্ৰভু বাম বাঁজাৰ তুমিসে পটেশ্বৰী ।
 তোমাৰ বিলাই দেখি কেনে নাশাওঁ মৰি ॥
 এহি বুলি চাৰি বীৰে বহু কান্দিলন্তু ।
 কান্দি কান্দি হনুমন্তে কাতৰ কৰন্তু ॥৯৫২
 তোমাক যিদিনা আই নিৰ্বাস দিলন্তু ।
 সেহি দিন হস্তে তান দুখ অপৰ্য্যন্ত ॥
 স্নান পান ভোজন সমস্ত তেজিলন্তু ।
 হা সীতা প্ৰাণেশ্বৰী বুলি ফোকাবন্তু । ৯৫৩
 অবিচ্ছেদে দুয়ো নয়নৰ বহে নৌৰ ।
 ক্ষমিয়োক দোষ মাৰ হেনয় স্বামীৰ ॥
 বিধিৰ লিখন কোনে বাধিবাক পাৰে ।
 ইবাৰৰ দোষ মাৰ ক্ষমিয়ো আমাৰে ॥৯৫৪
 তোমাৰ স্তনয় গীত সভাত গাইলন্তু ॥
 আপোনাৰ পুত্ৰ বুলি বামে চিনিলন্তু ॥
 তুমি জীয়া বুলিয়া তেবেসে বাৰ্তা পাইল ।
 তোমাক নিবাক প্ৰভু আমাক পঠাইল ॥৯৫৫
 উঠিয়োক শাস্তি মাৰ হয়ো জাতিস্কাৰ ।
 আজি ধৰি দুহাস্তৰো খণ্ডোক নিকাৰ ॥